

NOI INFORMAȚII DESPRE SITURILE ENEOLITICE DIN CÂMPIA BĂILEȘTIULUI ȘI O PRIMĂ REPERTORIERE A STRUCTURILOR CIRCULARE PREZENTE ÎN PARTEA DE SUD-VEST A REGIUNII OLTENIA.

Cătălin Nicolae Pătroi*

Rezumat: În Câmpia Băileștiului, sector aflat în partea de sud-vest a Câmpiei Române, s-au identificat și cercetat parțial situri din perioada eneolitică aparținând culturii Sălcuța. Este vorba despre stațiunile arheologice de la Curmătura și Cerăt. Cum situl de la Curmătura este o așezare de tip tell, având o înălțime de peste 10 m, fiind unul dintre cele mai impresionante din Oltenia, se impune reluarea cercetării sistematice, cu atât mai mult cu cât, la nord-est de acesta, la o distanță mică, am identificat pe imagini satelitare o altă structură circulară care poate să fie în legătură cu această așezare. Această nouă formă circulară nu este singura din Câmpia Băileștiului, alte câteva formațiuni asemănătoare existând la Urzicuța, Bârca, Cioroiași, Portărești, iar analogii pentru acestea există la Castele Traiane și Dobridor, stațiuni arheologice din județul Dolj. Prin urmare, următorul pas firesc constă în verificarea în teren printr-un diagnostic arheologic intruziv a acestor structuri noi și reluarea cercetării sistematice la Curmătura. Tipologia siturilor circulare se întinde pe areale geografice largi din sud-estul Europei și pe paliere cronologice ce pornesc din eneolitic și merg până în a doua epocă a fierului, uneori chiar și în Evul Mediu.

Abstract: Sites from the Eneolithic period belonging to the Sălcuța culture were partially identified and researched in the Băilești Plain, a sector located in the south-western part of the Romanian Plain. We refer to the archaeological sites from Curmătura and Cerăt. Since the site from Curmătura is a tell settlement with a height of over 10 m, being one of the most impressive sites in Oltenia, it is necessary to resume the systematic research, especially because we identified another circular enclosure that may be related to the tell settlement, at a short distance north-west of it, on satellite images. This new circular enclosure is not the only one in the Băilești Plain, several other circular enclosures being located in Urzicuța, Bârca, Cioroiași, Portărești, while similar structures are to be found in Castele Traiane and Dobridor, archaeological sites in Dolj county. Therefore, the next natural step is to verify the new structures in the field through an intrusive archaeological diagnosis and the resumption of systematic research in Curmătura. The typology of the circular sites extend over wide geographical areas in South-Eastern Europe and on chronological levels, starting from the Eneolithic and continuing to the Second Iron Age, sometimes even in the Middle Ages.

Cuvinte-cheie: Eneolitic, structuri circulare, așezări tip tell, șanțuri și valuri de apărare, imagine satelitară.

Key: Eneolithic, circular enclosures, tell settlements, defensive ditches and banks, satellite image.

Cercetări semnificative în stațiuni arheologice atribuite perioadei eneolitice din Oltenia nu s-au mai realizat în ultimele două decenii. În comparație cu perioada prolifică de după anul 1990 când au fost cercetate numeroase situri arheologice, dintre care amintesc stațiunile de la Cârcea (jud. Dolj), punctele „Viaduct” și „Hanuri”, Drăgănești-Olt (jud. Olt) – „Corboaică”, etc., avem în fața noastră un tablou deloc plăcut. În încercarea de a impulsiona din nou cercetarea unor stațiuni preistorice neo-eneolitice din Oltenia am decis să realizăm acest studiu. Zona țintă o reprezintă Câmpia Băileștiului (cunoscută și sub numele de Câmpia Desnățuiului), sector de sud-vest al Câmpiei Române, unitate de relief puțin studiată din punct de vedere arheologic, dar bogată în vestigii neo-eneolitice, dar și o parte a Câmpiei Blahniței, areal în care am surprins noi situri (cu forme circulare/inelare) ce se aseamănă cu cele din spațiul vecin (Pl. 2).

Câmpia Băileștiului se întinde de la abruptul din estul Drincei și până la Jiu și are cele mai întinse și reprezentative terase¹. Deoarece este traversată de râul Desnățui, uneori acestei subunități a Câmpiei Olteniei i se mai spune și Câmpia Desnățuiului (Pl. 1/1).

* Doctor, Direcția Județeană pentru Cultură Mehedinți, e-mail: tara_catalin@yahoo.com.

¹ Cucu, Cucu, 1980, p. 32.

Valea Desnățuiului are o direcție generală nord-sud și malul stâng abrupt. Cei mai mulți afluenți îi primește pe partea sa dreaptă (Brăgui, Jivanu, Baboia) cu care formează la sud de Urzicuța o luncă mlăștinoasă. Terasalele sale se dezvoltă în formă de evantai, cea mai mare dintre acestea fiind Terasa Lipovu². Alte văi prezente în Oltenia sunt Valea Baboia, Valea Cilieni, Valea Corlățelului, Valea Blahniței, etc. (Pl.1/1).

Terasa Băilești este cea mai întinsă terasă a Dunării din cuprinsul Câmpiei Olteniei. Traseul ei se poate observa la Drobeta Turnu Severin, Tismana, Izvoarele, Gârla Mare, Cetate, Maglavit și Dăbuleni³.

Lăsând în urmă geomorfologia acestei regiuni, fără îndoială cel mai prolific cercetător din Oltenia din ultimii 50 de ani în studierea neo-eneoliticului din această zonă a fost Marin Nica, o mare parte din stațiunile sondate arheologice de către acesta oferind informații excepționale.

În cele ce urmează am să mă opresc asupra campaniilor de cercetare din situl de la Curmătura, U.A.T. Giurgița, jud. Dolj, unde Marin Nica, ca reprezentant al Muzeului Olteniei din Craiova, a realizat cercetări alături de Constantin Cășlaru, arheolog al Muzeului „Câmpiei Băileștilor”.

O primă informație despre satul Curmătura o avem din „*Marele Dicționar Geografic al României*”⁴, din care aflăm faptul că pe teritoriul localității se află o movilă de la care se spune că și-ar fi luat numele satul Curmătura-Giurgița din plaiul Balta. Această măgură se numește „*Curmătura*”. La momentul realizării „*Marelui Dicționar Geografic al României*”, comuna Giurgița avea în componență trei sate: Giurgița-Curmătura (cătunul reședință), Giurgița-Cioromela și Portărești, la care se adăuga mahalaua Filaret. În cătunul Portărești se află o măgură numită „*Cetățuele*”⁵.

În „*Chestionarul*” lui C. S. Nicolăescu-Plopșor adresat învățătorilor din Oltenia, pe teritoriul localității Giurgița au fost semnalate mai multe vestigii. Unul dintre locurile identificate este locul numit „*Curmătura*”, care este „*un fel de movilă lungă de 200 metri, lată de 50 metri și înaltă de 30-40 metri în vârful căreia se găsesc cioburi de oale, oase de oameni și cuptoare arse*”. Aceasta se află în partea de apus a satului Filaret. Bani scoși de vulpi din vizuini au fost găsiți tot pe Curmătura. Alte informații arată că pe Valea Bădeștilor se găsesc „*cioburi*”. În partea de răsărit a Curmăturii se află o altă măgură, la o distanță de 200 m, iar la miazăzi de Curmătura se găsesc gropi de bordeie în locul numit „*Siliștea*”⁶.

Așezarea eneolitică este la cca. 2 km sud-vest de satul cu același nume și ocupă un pinden de terasă ce înaintază în lunca Desnățuiului pe o distanță de aprox. 150 m (Pl. 4/1, 2). Sondaje de salvare au fost realizate în anii 1967-1977 de cercetători de la Muzeul Olteniei Craiova și Muzeul „*Câmpiei Băileștilor*”, așa cum am amintit anterior. Urmare a publicării unor studii preliminare, s-au putut identifica următoarele date tehnice:

- înălțimea *tell*-ului este de peste 10 m;
- stratigrafia nu a putut fi stabilită cu exactitate; între -0,65-3m stratul de cultură aparține culturii eneolitice Sălcuța;
- la adâncimea de -1,40-1,60 m a fost descoperită o locuință de suprafață. Inventarul este unul bogat și constă în ceramică, unelte de os, silex, piatră, cupru, greutăți de lut ars, etc. Au fost identificate vestigii de tip Sălcuța, din perioada eneolitică, și Verbicioara, din epoca bronzului.

Un prim comentariu legat de aceste informații este acela că datele cunoscute despre înălțimea „*Măgurii Curmătura*” sunt diferite. La începutul secolului al XX-lea movila a fost „*înaltă de 30-40 metri*”, pentru ca în perioada anilor 1967-1977 înălțimea sa să se reducă la „*peste 10 m*”.

² Cotet, 1957, p. 146.

³ Cotet, 1957, pp. 85, 92.

⁴ Lahovari et al., 1900, p. 21.

⁵ Lahovari et al., 1901, p. 540.

⁶ Popescu-Vava, Ceacîru, 2015-2016, p. 195.

Consultând planurile directe de tragere ale armatei⁷ se poate observa că Dealul Curmătura se află la cote cuprinse între 62,4-64,2 m, iar „Măgura Curmătura” are cota de 45 m (Pl. 4/1). Pe harta actuală⁸ cota „Măgurii Curmătura” este de 65,19 m. Diferențele dintre înălțimile cunoscute sunt semnificative și nu cred că lucrările agricole realizate pe parcursul a peste jumătate de secol să fi redus așa de mult acest obiectiv. Prin urmare rămâne de lămurit acest aspect printr-o cercetare topografică a acestui sit.

Legată de problema așezărilor și a locuințelor este și prezența, pentru prima dată în arealul culturii Sălcuța, a unui complex de cuptoare eneolitice identificat la Curmătura⁹. Este vorba de șase cuptoare de copt pâine având forma de potcoavă și amplasate în funcție de regimul curenților de aer.

O situație specială o prezintă cuptorul nr. 1, sub bolta căruia a fost descoperit scheletul unui copil. Acesta, descoperit la 3 m adâncime, avea forma de potcoavă cu dimensiunile de 0,90 x 0,85 m. Gura largă de 0,40 m pornea din marginea râpei. Sub bolta înaltă de 0,22 m, pe marginea de vest a vetrei, a fost descoperit scheletul unui copil. Acesta era depus cu fața în jos pe un strat subțire de cenușă (Pl. 5/2, 3). Pentru a avea loc în cuptor, copilul a fost împins spre peretele de vest cu mâinile lipite pe lângă corp și cu picioarele strânse. Deasupra capului a fost identificată o gaură de libație care perfora bolta cuptorului. În apropierea capului, îndreptat spre dreapta, au fost depuse ca ofrandă două bucăți de carne de bovid. Cinci melci depuși ca ofrandă au fost descoperiți în spatele scheletului. Vârsta copilului a fost apreciată între 4-5 ani¹⁰.

Acest mormânt se leagă probabil de practici sacrificiale specifice uneori eneoliticului, el nereprezentând un complex funerar propriu-zis. Analogii ale cuptoarelor de la Curmătura se cunosc la Bucșani (jud. Giurgiu), în cultura Gumelnița, faza B1, dar și în perioada de trecere la epoca bronzului. Ele nu puteau fi utilizate decât pentru coacerea pâinii¹¹.

Un eșantion de semințe a fost prelevat din așezarea supusă discuției. Este vorba despre un lot de 681 semințe, culese înainte de maturitate și apoi incendiate. Situația se prezintă astfel: orz (*Hordeum vulgare ssp. nudum*) – 98,9%, grâu (*Triticum aestivum*) – 0,1%, grâu (*Triticum cf. Compactum*) – 0,6%, linte (*Lens sp.*) – 0,1% și drăgaică (*Galium spurium*) – 0,3%¹².

Materialele Verbicioara din acest sit sunt preponderent ceramice. Domină vasele cu gura în patru colțuri, vasele sferice sau vasele ce au partea superioară alungită. Decorul este reprezentat de motive hașurate (benzi, triunghiuri), rețele de linii incizate, linii realizate din puncte, etc. Acestea sunt atribuite fazei Verbicioara IIB¹³. M. Nica atribuie locuirea fazelor III-IV, iar P. Gh. Govora fazelor I-II.

Cercetările din secțiunea I arată că nivelul culturii Sălcuța este suprapus de un nivel de locuire din Hallstattul mijlociu. În câteva complexe identificate au fost găsite și materiale Glina precum și forme tipice Gornea-Orlești¹⁴.

De ce am reluat prezentarea acestui sit? În primul rând pentru că s-au realizat cercetări destul de reduse în comparație cu posibilitățile acestui sit. Este vorba de un *tell* impresionant, cu o înălțime de „peste 10 m”, unul dintre cele mai mari din Oltenia. Un al doilea aspect este acela că în imediata apropiere a acestui sit, la o distanță de cca. 800 m, spre nord-est, se află o structură circulară inedită cu diametrul de cca. 171 m (Pl. 4/3; 5/1).

Ca și poziționare a noii structuri față de satul Curmătura, aceasta se află la o distanță de cca. 1.428 m vest de localitate și cca. 535 m nord-vest de satul Filaret. Această structură circulară de la Curmătura nu este singură. Pe același aliniament, dar de data aceasta la est de sat, la o distanță de

⁷ DTM, 1917-1959.

⁸ *Geo-portal INIS*, http://geoportal.gov.ro/viewers/ro_RO/index.html.

⁹ Nica, Cășlaru, 1981.

¹⁰ Nica, Cășlaru, 1981, p. 15; Pătroi, 2010, p. 36.

¹¹ Nica, Cășlaru, 1981, p. 15.

¹² Cărciumaru, 1986, p. 6; Cărciumaru, 1996.

¹³ Crăciunescu, 2004, p. 25.

¹⁴ Ridiche, 2000, p. 50.

cca. 574 m se găsește o a doua structură alcătuită din două cercuri concentrice (Pl.29/1, 2). Diametrul cercului interior are o lungime de cca. 161 m, iar diametrul cercului exterior este de 183 m. Între cele două situri de la est și vest de Curmătura este o distanță de cca. 2.793 m. Ca și poziție, cele două structuri circulare se află la sud de pârâul Buzat (Pl. 29/3).

Cum necropola așezării nu a fost încă identificată, nici acest obiectiv al cercetării nu a fost îndeplinit, însă există o posibilitate de a fi realizat prin raportarea situației arheologice de la Curmătura la modelul din mediul culturii eneolitice Gumelnița.

Un studiu interesant despre modul în care au fost amplasate necropolele în mediul cultural Gumelnița ne poate ajuta la găsirea de similitudini pentru necropola de la Curmătura. Informațiile privind descoperirile funerare de tip Sălcuța pot fi discutate și raportate și la noile descoperiri de la Sultana-Malul Roșu¹⁵, din mediul Gumelnița. Cele 17 morminte de inhumăție descoperite în campaniile arheologice din 2008 și 2009 (la nivelul anului 2015 se știau peste 70 de morminte), sunt orientate în direcție aprox. est și au defuncții așezați chirchit pe dreapta sau pe stânga, iar inventarul funerar este sumar. Necropola este localizată la aproximativ 150 m vest de *tell*, poziție preferată și de comunitățile gumelnițene de la Pietrele – „*Gorgana*” (jud. Giugiu)¹⁶, unde a fost identificată la vest de *tell* o necropolă (50 morminte). Pentru necropolele Sălcuța cunoscute nu avem date clare care să arate punctul cardinal și distanța față de așezarea la care se raportau.

O discuție¹⁷ despre așezările *tell* identificate pentru perioada eneolitică pe teritoriul României indica existența simultană a mai multor tipuri: **I.** *tell*-uri situate pe boturi de deal sau promontoriile unor terase, ce au oferit condiții bune pentru o apărare ușoară datorită faptului că pe trei laturi erau înconjurată de zone abrupte (Glina, Tangâru, Vidra, Jilava); **II.** *tell*-uri situate pe înălțimi sau pe locuri ceva mai ridicate decât zona înconjurătoare, cu pante greu accesibile în jur, ca cele de la Gumelnița și Sultana. O variantă a acestui tip este reprezentată de *tell*-urile situate pe ostroave (Căscioarele – „*Ostrovel*” și Blejești, Insula Ostrov de pe lacul Tașaul sau Bordușani); **III.** *tell*-uri situate în șesul luncilor, pe marginea lacurilor, pe locuri cu teren puțin accidentat, fără posibilități naturale de apărare (Medgidia, Teiu, Geangoiești, Baia, Atmăgeaua Tătărască și Călinești – „*Măgura Bran*”). Iată o tipologie la care se poate raporta și *tell*-ul de la Curmătura, jud. Dolj.

Zona Câmpiei Băileștiului, locul în care se află situată așezarea de la Curmătura, este tranzitată de râul Desnățui și afluenții săi. În acest microareal destul de redus teritorial au fost identificate câteva așezări preistorice. Consultând imaginile satelitare și planurile directe de tragere ale armatei am putut observa o multitudine de măguri și movile despre care se cunosc puține lucruri și care probabil sunt situri arheologice ce au o destinație funerară ori sunt așezări de tip *tell*. Aceste structuri am să le prezint doar succint fără a intra în detalii.

La nord-est de Curmătura, pe teritoriul U.A.T. Giurgița, pe malul drept al pârâului Buzat, într-un loc în care acesta face un cot și unde se află balta Giurgița și la nord de aceasta, la o distanță de cca. 3.338 m față de sat, se află o structură circulară inedită (Pl. 33/1, 2). Față de fortificația de la Portărești din punctul „*Cetățuia*” se găsește la o distanță de cca. 5.672 m (Pl. 33/3), iar față de structura circulară concentrică de la est de Curmătura se găsește la o distanță de cca. 2.710 m. Diametrul acestei incinte circulare este de cca. 144 m.

Revenind la zona care ne interesează, în apropiere de situl de la Curmătura, spre vest de acesta, la o distanță de cca. 6.394 m se află un alt *tell* impresionant despre care nu am și alte informații, dar pe care vreau să-l prezint cu scopul de a intra în literatura de specialitate și a fi cercetat ulterior (Pl. 7).

La Urzicuța, pe malul Desnățuiului, în zona actualului islaz comunal, P. Gherghe și I. Georgescu au semnalat existența unor vestigii neolitice, aspect consemnat într-un articol din anul 2003¹⁸. Consultând imaginile satelitare în vederea identificării aceluși loc am observat la sud-vest de

¹⁵ Lazăr et al., 2008, p. 165.

¹⁶ Toderaș et al., 2009, p. 62.

¹⁷ Morintz, 1962, pp. 273-284; Hașotti, 1997, p. 77; Lazarovici, Lazarovici, 2007, p. 85.

¹⁸ Gherghe, Georgescu, 2002-2003, p. 59.

satul Urzicuța un *tell* extraordinar de bine conservat, înconjurat pe trei părți de un curs de apă, accesul spre acesta fiind realizat prin partea de sud, zonă care probabil a și fost fortificată (Pl. 7/3).

Acest sit se află la nord de canalul Baboia și este înconjurat de apele bălții Bănescu. Pe hartă se poate observa, la nord de *tell*, la o distanță mică și „*Măgura Bisenicii*”/„*Măgura Bisericii*”, probabil un alt sit care ar trebui verificat arheologic (Pl. 7/2).

Din „*Monografia Comunei Urzicuța*” am aflat faptul că la sud de sat se găsește „*Măgura Tăiată*”, la vest și est de aceasta fiind două ochiuri de apă. Un alt loc este „*Măgura Verde*”, aflată în apropierea Lacului Sărat (Băile Ionele). În total, în afara celor două deja menționate, în sat mai există 8 movile și anume: „*Înșiratele*”, „*Măgura lui Epuran*”, „*Măgura lui Galiceanu*”, „*Măgura lui Cârneanu*”, „*Boțoca*”, „*Căpraru*”, „*Licu*”, „*Mitiță Stoenescu*”¹⁹.

Alte informații despre vestigiile semnalate pe teritoriul acestei unități administrativ-teritoriale sunt despre faptul că „*aproape în toate măgurile se găsesc melci și scoici, dar vechimea lor nu se cunoaște; oase de jidovi, spun bătrânii, s-au găsit în măgura lui „Lazăr” din centru comunei; în aceiași movilă s-au descoperit oase de la oameni morți, ca tigve, măsele, etc. în mărimi uriașe; dar pe această măgură sunt construite case și grajduri ale proprietarilor ce o locuiesc; în cercetările Domnului Primar care lucrează la o monografie a comunei, găsim 35 numiri de măguri; pe teren azi nu mai sunt atâtea, unele s-au distrus; înălțimea unora trece de 3-4 m*”²⁰.

Mult mai aproape de Curmătura, pe teritoriul administrativ al U.A.T. Urzica Mare, a fost consemnată „*o măgură în mărime de 100 m.p. situată pe moșia lui Dragomir Brătășeanu*”²¹, pe care nu am reușit să o identific.

O altă informație interesantă este aceea că pe teritoriul acestei unități administrative trece un drum vechi numit „*Drumul Diului*” (Vidinului), fapt consemnat în „*Marele Dicționar Geografic al României*”²².

Destul de aproape de *tell-ul* de la Urzicuța din punctul „*Măgura Bisenicii*”/„*Măgura Bisericii*” este o stațiune asemănătoare, tot de tip *tell* aflată pe teritoriul U.A.T. Siliștea Crucii. Această stațiune arheologică se află în punctul „*Măgura Brăzdată*”, aflată la est de *Ostrovul Brăzdatei*. Acest sit se găsește la sud de satul Siliștea Crucii la o distanță de cca. 1.812 m (Pl. 32 ; 46/2).

La nord-vest de satul Urzicuța, la o distanță de cca. 2.487 m, în zona în care se află „*Măgura Cățelei*”, punct identificat cu ajutorul planurilor directe de tragere ale armatei, se găsește o structură semicirculară concentrică care are alături, la mica distanță, un tumul care probabil este „*Măgura Cățelei*” (Pl. 36). Destul de aproape de aceste structuri a fost realizată o investiție modernă ce constă într-un câmp de panouri solare. Spre șansa sitului, acesta a supraviețuit și a fost posibilă identificarea sa cu ajutorul imaginilor satelitare pe care este vizibil. Și acest obiectiv este unul inedit, iar ca particularitate putem spune că este asemănător cu structura centrală a sitului „*Cetățuia*” de la Portărești, față de care se află la o distanță de cca. 6.192 m (măsurată până la inelul central), iar aliniamentul pe care se găsesc este oarecum similar. Probabil între cele două situri există legături strânse, fiind produsul aceleiași culturi preistorice. Nu lipsit de importanță este și faptul că de la „*Măgura Cățelei*” de la Urzicuța și până la structurile de la Cioroiași din punctul „*La Braniște*” este o distanță de cca. 6.408 m. Se pare că avem de a face cu un model privind amplasarea siturilor în acest microareal.

La nord de satul Urzicuța, la o distanță de cca. 1.154 m se găsește o structură circulară ce are în apropiere, atât la sud-vest cât și la sud-est, o serie de tumuli (trei se observă pe imagine satelitară) (Pl. 44). Locul în care se află aceste obiective (structura circulară și tumulii) este marcat pe planurile directe de tragere ale armatei cu numele „*La Ciolpan*”. Această structură circulară este la cca. 1.575 m sud-est de forma similară concentrică tot de la Urzicuța din punctul „*Măgura Cățelei*” (pl. 45/1). Verificările zonei cuprinse între obiectivele din punctul „*La Ciolpan*” de la

¹⁹ Ioncea, Mare, 2009.

²⁰ Popescu Vava, Ceacîru, 2015-2016, p. 203.

²¹ Popescu Vava, Ceacîru, 2015-2016, p. 203.

²² Lahovari et al. 1902, p. 698.

Urzicuța și „Cetățuia” de la Portărești pe imaginile satelitare au dus la identificarea unei a treia forme antropice circulare concentrice a cărei amprentă este bine vizibilă pe o porțiune semicirculară. Interesant este faptul că la nord-vest de aceasta, în imediata apropiere, se poate observa conturul unei noi structuri circulare (Pl. 43/2, 3). Ca și model, aceste două obiective se aseamănă cu cele de la Bârca – „Măgura Strigoiiului” și „Cele Două Măguri”, care nu se găsesc la distanță foarte mare, fiind tot în apropierea râului Desnățui.

Cel de al treilea obiectiv de la Urzicuța, aflat la limita administrativă dintre localitățile Urzicuța și Giurguța, se găsește la o distanță de cca. 1.795 m est de structura din punctul „La Ciolpan” și la cca. 2.948 m sud-vest de cele două inele centrale ale „Cetățuii” de la Portărești. De reținut și faptul că la o distanță de cca. 1.100-1.200 m sud-est de acest sit se află o serie de tumuli bine conservați (Pl. 43/2, 3; 46).

În încheiere, căutând elemente noi care să ajute la identificarea siturilor de la Urzica Mare, am consultat și fișa sitului de pe teritoriul localității, din Repertoriul Arheologic Național (RAN)²³.

Conform acesteia, situl aflat în punctul „Măgura Cetățuie”, datând din neolitic, se află „la nord de localitate, la cca. 400 m de fosta fermă zootehnică”. Pe Geoportalul Direcției Topografice Militare sunt încărcate hărțile din perioada comunistă pe care sunt marcate toate unitățile de stat (I.A.S., S.M.A., C.A.P., ferme zootehnice, etc.), ocazie cu care am găsit marcate atât ferma, cât și toponimul „Măgura Cetățuie”. Am constatat că este vorba de un singur sit și acela este cel de la Portărești, U.A.T. Giurguța. Prin urmare în RAN ar trebui operată o modificare prin eliminarea sitului de la Urzica Mare, aspect ce a fost comunicat către administratorii platformei RAN.

La nord-est de satul Siliștea Crucii, la o distanță de cca. 442 m, se află o structură circulară concentrică (Pl. 41/2, 3). În zonă, la vest de acest obiectiv, se găsește „Fântâna Marin Chițu” (Pl. 41/2). La sud-est de structura menționată, la mică distanță, există indicii ale unei posibile noi structuri circulare, puțin vizibilă pe imaginea satelitară, de aceea un diagnostic arheologic în acel perimetru este foarte util în vederea verificării acestei piste.

În Chestionarul adresat învățătorilor din județul Dolj de C. S. Nicolăescu-Plopșor, informațiile transmise pentru satul Siliștea Crucii vorbesc de măguri mari de pământ situate în marginile de sud și de nord, având o circumferință cuprinsă între 100-150 m²⁴.

La sud de satul Curmătura, la o distanță destul de asemănătoare cu cea dintre Curmătura și Urzica, se află U.A.T. Bârca. Deoarece pe teritoriul administrativ al localității Bârca au fost semnalate numeroase vestigi arheologice din perioade diferite (epoca bronzului, prima și a doua epocă a fierului, perioada romană), fiind descoperite și numeroase tezaururi monetare din perioada ulterioară cuceririi romane a Daciei, nu este exclus să fi existat și o locuire neo-eneolitică. De consemnat și faptul că râul Desnățui trece pe la vest de sat și, nu departe de Bârca, se intersectează cu canalul Baboia despre care am menționat că trece pe la sud de Urzica, zonă în care se află și *tell-ul* prezentat anterior.

Râul Desnățui figurează între râurile mici, tipice de câmpie, cu izvoarele în Câmpia Înalta a Bălăciței. Până să ajungă în lacul Bistreț străbate un drum de 95 km și drenează o suprafață de 2.015 km². Afluenții mai importanți ai lui sunt Terpezița și Baboia²⁵ (Pl. 1/1).

În acest microareal geografic am identificat două structuri circulare cu dimensiuni diferite, situate una lângă cealaltă. Punctul se numește „Măgura Strigoiiului” și este marcat pe vechile planuri de tragere ale armatei (Pl. 8). În funcție de poziția celor două cercuri, acestea sunt unele exterioare ce nu au puncte comune între ele, distanța dintre centre fiind mai mare decât suma razelor. Ca și poziționare, la Bârca cercul mai mare se află la nord-vest de cel mic (Pl. 8/2). Un alt aspect semnificativ este acela că cercul mare este o structură circulară de tip concentric, în interiorul său aflându-se un alt cerc (Pl. 8/2, 3).

²³ RAN, 2010.

²⁴ Popescu Vava, Ceacîru, 2015-2016, p. 201.

²⁵ Stănescu, 2017, p. 17.

Situl se găsește pe partea dreaptă a pârâului Baboia, afluent al Desnățuiului. Pârâul Baboia pornește de pe teritoriul U.A.T. Caraula, din zona lacului Caraula, și se varsă în râul Desnățui. Tranzitează unitățile administrativ-teritoriale Caraula, Unirea, Izvoare, Galicea Mare, Cioroiși, Siliștea Crucii, Afumați, Urzicuța și Bârca. O serie de toponime din zona văii Baboia se referă la structuri antropice, necercetate încă, dar care pot data din perioada neo-eneolitică sau din alte perioade preistorice.

De la „*Măgura Strigoiiului*” aflată la vest de Bârca și până la situl de la Curmătura sunt cca. 4.859 m, iar de la „*Măgura Strigoiiului*” până la *tell*-ul de la Urzicuța sunt cca. 4.976 m. Această stațiune arheologică inedită se află situată în Câmpia Băileștiului și are în imediata apropiere numeroase surse de apă care au oferit condiții prielnice stabilirii și dezvoltării unor comunități puternice. Fără a avea deocamdată și alte elemente care să ne ofere posibilitatea atribuirii acestei structuri uneia din perioadele preistoriei, nu ne rămâne decât să consemnăm în baza de date existența acestui reper și să-l verificăm ulterior printr-un diagnostic arheologic intruziv. Ca o constatare de final, trebuie arătat că la nord-vest de „*Măgura Strigoiiului*” se află „*Măgurile Înșirate*”, iar la est-sud-est există alte două structuri: „*Măgura Porcilor*” și „*Măgura Cailor*” (Pl. 8/1).

Deși pare greu de crezut, tot la Bârca, de această dată la nord-est de sat, la o distanță de cca. 400-500 m, se găsesc alte două structuri circulare exterioare, a căror amprentă la sol este destul de greu vizibilă pe imagine satelitară. Pe planurile directe de tragere ale armatei în acel areal locul este marcat cu numele de „*Cele Două Măguri*”, probabil acestea fiind obiectivele indicate (Pl. 9). Nu departe de acestea, peste râul Desnățui, se află structurile de la Curmătura. Nu trebuie scăpat din vedere faptul că pe malul Desnățuiului, în localitatea Bârca, în apropierea stadionului din localitate, este marcat pe planurile directe de tragere ale armatei un toponim numit „*Cetatea*”, despre care nu avem nicio informație.

Poziționate la nord-est de satul Bârca și la sud de satul Curmătura, cele două structuri circulare se găsesc la o distanță de cca. 1.855 m față de situl concentric de la est de Curmătura și la cca. 2.365 m de structura circulară de la vest de Curmătura (Pl. 29/3; 45/2).

Pe teritoriul localității Bârca este semnalată și „*o cetate de pământ de formă rotundă, cu șanț de apărare și val, care este atribuită primei epoci a fierului*”²⁶. Autoarea consideră că este vorba de o structură a grupului cultural Vârtope. Nu putem stabili în acest moment dacă este vorba despre punctul „*Cetatea*”, a cărui formă nu o cunoaștem, ori despre „*Măgura Strigoiiului*” sau „*Cele Două Măguri*” care sunt structuri circulare.

La nord-est de situl de la Curmătura, pe teritoriul vecin al U.A.T. Cerăt, au fost identificate mai multe puncte cu potențial arheologic, unele dintre acestea fiind chiar confirmate și cercetate. Un astfel de sit datează din perioada eneolitică și este atribuit culturii Sălcuța. Cercetările au fost efectuate de către D. Galbenu în anul 1969. Situl are dimensiunile 100 x 60 m. Au fost identificate locuințe, unelte din silex, os, corn, dălți din cupru aparținând fazelor evolutive Sălcuța II-III. Materialele descoperite se află la Muzeul Olteniei din Craiova²⁷.

În „*Chestionarul*” lui C. S. Nicolăescu-Ploșor din anul 1927, sunt consemnate mai multe repere de vestigii antice pe teritoriul acestei localități. Astfel, în punctul „*Ostrovul*” au fost descoperite oseminte umane, iar în punctul „*Cetățuia lui Traian*” există o fortificație ce are trei rânduri de șanțuri. Cred că această așezare din urmă este una și aceeași cu cea de la Portărești, destul de aproape de Cerăt, și care corespunde descrierii²⁸.

La „*Măgura Stârcului*”, la „*Măgura Comarnic*” și „*Măgura Voicului*”, pe partea dreaptă a râului Desnățui, au fost descoperite monede și vârfuri de săgeți dacice. „*Măgura Voicului*” este pe partea dreaptă a râului Desnățui. „*Măgura Stârcului*” se află pe partea stângă a drumului DJ561 Segarcea-Cerăt, la cca. 1,5 km de centrul satului Cerăt, într-o zonă cu teren agricol.

²⁶ Lazăr, 2005, p.74.

²⁷ Pătroi, 2013, p. 79; Pătroi, 2015, p. 447; Pătroi, 2019.

²⁸ Lahovari et al., 1899, p. 319; Popescu Vava, Ceacîru, 2015-2016, p. 191.

Urmare a consultării imaginilor satelitare oferite de Google Earth, colegul Marius Bâsceanu de la Muzeul Olteniei din Craiova a identificat, la est de Cerăt, la o distanță de cca. 2.750-2.800 m, două obiective (Pl. 6). Zona în care se găsesc se numește „Breaza”, o structură circulară fiind la nord de Valea Brezei, iar una, cu formă patrulateră, aflându-se la sud de aceeași vale, pe Dealul Brezei. Puțin vizibile pe imaginile satelitare, cele două posibile situri se găsesc într-o zonă în care în literatură au fost menționate descoperiri arheologice și anume, arealul „Măgurii Stârcului”. Despre această zonă aflată în partea de est a U.A.T. Cerăt am aflat că „spre răsărit de comuna Cerăt și mai departe de Padina (locul), se află o câmpie largă, întinsă, cu unele unduiri mai pronunțate, denumită „Breaza”. Aceasta parte a moșiei, deși constituia un pământ foarte bun de muncă, dar din cauza prea marii departări de sat și a lipsei utilajelor și atelajelor necesare, acest pământ nu prea era muncit fiind în cea mai mare parte folosit pentru pășunatul vitelor. El constituia patria bălăriilor și a ierburilor perene”²⁹.

La o distanță de cca. 2.873 m nord-vest de orașul Segarcea se găsește o altă structură circulară destul de bine păstrată și vizibilă pe imagine satelitară ce are un diametru de cca. 151 m (Pl. 42). Obiectivul se află în apropierea căii ferate Craiova-Calafat, într-o zonă în care aceasta face o curbă spre Segarcea. Pe planurile directe de tragere ale armatei în acel areal geografic se află Valea Delenilor, Crucea lui David și Puțul Vătăroșilor.

Tot la Segarcea, de această dată la vest de oraș, la o distanță de cca. 2.592 m se află o altă structură circulară semnalată de către colegul Marius Bâsceanu de la Muzeul Olteniei din Craiova (Pl. 43/1). Diametrul acestui obiectiv este de aprox. 150 m. Ca și amplasament în cadrul geografic al zonei, structura de la vest de Segarcea se găsește la nord de Pădurea Șestul, pe planurile directe de tragere ale armatei fiind marcată cu un simbol circular. Distanța dintre structura circulară de la nord-vest și cea aflată la vest de Segarcea este de cca. 1.611 m.

Concluzionând, există dovezi că în Câmpia Băileștiului au existat așezări din perioada eneolitică atribuite culturii Sălcuța. Este vorba despre siturile de la Cerăt și Curmătura, cercetate parțial și care pot oferi noi informații despre modul în care au locuit în eneolitic comunitățile umane. În afara scheletului de copil de la Curmătura, alte informații despre ritul funerar nu există pentru cele două situri. Prin urmare identificarea necropolelor corespunzătoare celor două situri deja cunoscute rămâne în continuare un obiectiv ce trebuie finalizat.

Noile structuri de la Curmătura, Urzicuța și Bârca, aflate la distanțe aproximativ egale de situl de la Curmătura nu au fost cercetate, însă se înscriu în categoria obiectivelor cu potențial arheologic ridicat, de aceea trebuie studiate fără întârziere. Dacă în cazul tell-ului de la Urzicuța există numeroase similitudini în Câmpia Română, în special în zona Alexandria, pentru structurile antropice circulare de la Bârca nu avem analogii în cadrul stațiunilor arheologice deja cercetate în Oltenia.

Verificarea arealului Câmpiei Băileștiului pe imaginile satelitare și pe planurile de tragere ale armatei a fost utilă deoarece, chiar la est de satul Cioroiși, jud. Dolj, în capătul de nord al „Văii Anghelștilor” și la sud de Pădurea Perișor, se pot observa, destul de bine, două structuri circulare (una mai mare și una mai mică), situate una lângă alta, destul de asemănătoare cu cele de la Bârca, din locul „Măgura Strigoiiului” și jumătatea unei a treia structuri circulare secționată de către canalul realizat pentru pâraul Baboia ce trece pe la sud de Pădurea Perișor. Deoarece aceste obiective sunt greu de observat și pe fotografiile satelitare, este posibil să fie aplatizate datorită lucrărilor agricole. Punctul se numește „La Braniște” (Pl. 10). Prin suprapunerea fotografiilor satelitare peste planurile de tragere am constatat că toponimul „La Braniște” este același cu „Măgura lui Moș Mihaiu Anghel”. Despre cel din urmă toponim o informație din „Marele Dicționar Geografic al României”³⁰ mi-a atras atenția. În punctul „Măgura lui Moș Mihaiu Anghel”, autorii semnalau existența unor urme de zidării vechi, aspect reluat apoi de maiorul O. Lecca în 1937, care vorbea despre „zidării romane” în punctul „Măgura lui Mihai”³¹. Pentru a completa tabloul descrierii zonei trebuie spus că la vest de aceste obiective se află

²⁹ CJD, f.a.

³⁰ Lahovari et al., 1901, p. 263.

³¹ Lecca, 1937, p. 140.

satul numit *Cetățuia*, toponim care poate fi în legătură cu formele semnalate sau cu castrul roman de la Cioroiu Nou.

În funcție de poziția celor două cercuri păstrate, acestea sunt cercuri exterioare ce nu au puncte comune între ele, distanța dintre centre fiind mai mare decât suma razelor. Ca și poziționare, la Cioroiși cercul mai mare se află la nord de cel mic. La fel ca și în cazul structurii „*Măgura Strigoifului*” de la Bârca, cercul mare este o structură circulară de tip concentric, în interiorul său aflându-se un alt cerc.

Mai spre vest, la o distanță de cca. 30 km de structurile de la Cioroiși, pe teritoriul administrativ al localității Dobridor, U.A.T. Moțăței, am identificat pe imagine satelitară alte două structuri antropice cu forme aproape circulare, dispuse asemănător cu cele de la Cioroiși și Bârca. Cele două obiective circulare se găsesc la vest de localitate și la nord de *Valea Mare*, probabil locul unui mic curs de apă ce curge de la vest la est și ajunge în satul Dobridor (Pl. 11). Distanța dintre cele două structuri și sat este de cca. 3.750 m. În acel loc, pe hărțile topografice este consemnată „*Măgura Lată*”, fără a putea spune deocamdată dacă acest obiectiv coincide cu cele două structuri sau relaționează cu acestea.

În funcție de poziția celor două cercuri, acestea sunt cercuri exterioare ce nu au puncte comune între ele, distanța dintre centre fiind mai mare decât suma razelor. Ca și poziționare, la Dobridor cercul mai mare se află la nord-vest de cel mic. Nici acestea nu au fost cercetate, prin urmare verificarea acestora trebuie realizată.

În locul numit „*Măgura Lată*”, la vest de sat, a fost semnalată „*o cetate de pământ de formă rotundă, cu șanț de apărare și val, aparținând primei epoci a fierului*”³². Autoarea mențiunii consideră că este vorba de o structură a grupului cultural Vârtop și amintește doar una, nu două. Informațiile sunt preluate de la Dumitru Berciu care, în anul 1950, cu ocazia cercetărilor de la Verbicioara, a semnalat structura de aici, precum și pe cea de la Bârca. Nu există material arheologic recoltat din aceste situri și nici cercetări realizate, prin urmare atribuirea culturală poate să fie pusă sub semnul întrebării deocamdată.

Zona localității Dobridor nu este sterilă din punct de vedere arheologic. C. S. Nicolăescu-Plopșor menționa faptul că „*la câteva sute de metri spre miazănoapte de la Măgura Zarafului, într-o vie, pe botul unui deal ce înaintează spre apus, cuprins între valea Strâmbă și Valea Satului, tocmai în dreptul văii Coțobășului (numită de unii localnici Cristaliniu), s-a găsit o oală cu nește oasă arse în ea*”³³. Este vorba despre un mormânt de incinerare.

În „*Chestionarul*” adresat învățătorilor din Oltenia de către C. S. Nicolăescu-Plopșor, în raportul primit pentru satul Dobridor există câteva elemente ce pot fi asociate cu structurile noastre. Astfel, în „*Măgura Lată*” din partea de apus de comună se află urmele unui șanț care probabil a servit ca tranșeu în vechime”. „*În măgura numită „Porcilor” s-au găsit multe oseminte omenești*”³⁴.

Iată că în același areal geografic există alte structuri antropice similare, necercetate, la Dobridor și Cioroiși, jud. Dolj. Ca și similitudini, pentru modelul concentric al structurii mari, cele mai apropiate modele din zona de sud-vest a Olteniei sunt structurile circulare de la Castele Traiane, U.A.T. Plenița, jud. Dolj, și cea de la Portărești, U.A.T. Giurgița, jud. Dolj. În cazul sitului de la Castele Traiane, locuirea este una din epoca bronzului, atribuită culturii Coțofeni, peste care a fost edificată ulterior o structură din perioada dacică, anterioră cuceririi romane, iar pentru situl de la Portărești, punct „*Cetățuia*” încadrarea este pentru perioada Hallstatt-ului final.

O informație prezentă într-un volum dedicat centenarului Muzeului Olteniei din Craiova arată că la Dobridor – „*Măgura Lată*” a existat o cetate rotundă din aceleși tip cu cetățile de la Traian și Rădina, Butoeru-Plenița, Verbița, Cetățuia-Vela, Ghercești, Cerăț³⁵.

³² Lazăr, 2005, p. 86.

³³ Plopșor, 1923a, p. 295.

³⁴ Popescu Vava, Ceacîru, 2015-2016, p. 194.

³⁵ Gherghe, 2015, p. 81.

Fortificațiile de la Bârca – „*Măgura Strigoiiului*” și Cioroiași – „*La Braniște*” (pentru cercul mare și concentric), precum și analogiile lor de la Castele Traiane și de la Portărești, sunt similare tipului „*rondel*”. Analogii au la Iclod, jud. Cluj (Pl. 23/7).

Încercând să lămuresc încadrarea cronologică a structurilor prezentate, în lipsa unor cercetări arheologice și poziționându-le la alte structuri cercetate din același areal geografic ori din alte spații mai îndepărtate, am dat peste o informație care ridică și mai multe semne de întrebare despre perioada în care au fost edificate obiectivele de la Bârca și Cioroiași, prin extensie și Portărești.

Într-un studiu din anul 2013 dedicat sistemelor de fortificații neolitice din Transilvania și Banat (Pl. 2), Gh. Lazarovici a prezentat și discutat o structură circulară de la Bârca, jud. Dolj. În fapt această structură nu este alta decât cea de la Portărești, punct „*La Cetățuie*”, care a fost cercetată destul de puțin și care este atribuită epocii fierului (Hallstatt final)³⁶ (Pl. 22; 23/1, 3; 40).

Gh. Lazarovici spune că: „*fortificația de la Bârca ar putea fi din Epoca Cuprului, din vremea culturii Sălcuța. Asocierea ei cu o fortificație mai mare are analogii la Künzing (Pl. 29/3a; 30). În neoliticul din Europa centrală există alte asemenea situații ca cele de la Iclod, cu șanțuri duble, dacă ar fi să le ilustrăm doar pe cele de la Künzing și Svodín, dar există alte numeroase situații*”³⁷. La Portărești și Iclod se pare că existau patru intrări³⁸.

Faptul că Gh. Lazarovici a indicat drept reper cronologic pentru situl de la „*Bârca*” (corect Portărești – n.a.) cultura eneolitică Sălcuța, pare să nu fie chiar o întâmplare. Verificând puținele date publicate despre cercetarea acestui sit³⁹, am constatat existența unei planșe cu invenar arheologic alcătuit din unelte și ceramică (Pl. 48). Primele patru piese sunt unelte fragmentare de silex despre care autorul spune că sunt din Hallstattul timpuriu, însă la fel de bine pot fi eneolitice. Forma castroanelor este des întâlnită în cultura Sălcuța, iar decorul incizat tip „*scară*” se regăsește printre elementele decorative întâlnite și în cultura Sălcuța⁴⁰, pe fragmentele ceramice din situl de la Ostrovul Corbului, jud. Mehedinți, faza evolutivă Sălcuța III⁴¹.

Prin urmare există numeroase rezerve vis-à-vis de încadrarea cronologică și culturală a acestui sit, fapt ce ar trebui verificat prin noi cercetări arheologice. Mult mai interesant mi se pare fragmentul ceramic care indică un decor circular alcătuit din mai multe cercuri concentrice și care se aseamănă mult cu forma circulară a sitului⁴².

La nord-vest de situl de la Portărești, U.A.T. Giurgița, la o distanță de cca. 2.332 m de inelele centrale ale „*Cetățuiei*”, pe Dealul Băldăului se află o structură antropică cu formă circulară la partea superioară ce se încadrează structurilor prezentate până în acest moment (Pl. 38). La nord de acest obiectiv curge pârâul Jivan ce se varsă în râul Desnățui.

Tot la Giurgița, la est de localitate, pe partea stângă a pârâului Buzat, înainte de vărsarea sa în lacul de acumulare Giurgița, în zona unde face un cot și în dreptul primei structuri circulare semnalate la est localitate, se află o serie de structuri circulare (trei la număr) și una cu formă patrulateră din care se mai păstrează doar o porțiune (Pl. 34/1, 2). Aceste noi obiective se găsesc la nord de Valea Grindul Mare și la sud de pârâul Buzat. În apropiere se afla o localitate numită Cioromela, fost sat component al comunei Cerăt, care azi nu mai există. Urmele acestei foste așezări sunt consemnate pe planurile directe de tragere ale armatei (Pl. 35/1).

Destul de aproape de aceste noi obiective, mai precis la sud de lacul de acumulare Giurgița, se găsesc alte trei structuri circulare (Pl. 34/3). Se pare că în acest microareal geografic de pe teritoriul estic al U.A.T. Giurgița se află o aglomerare de obiective, o concentrare de nu mai puțin

³⁶ RAN, 2018a; RAN, 2018b.

³⁷ Lazarovici, 2013, p. 79.

³⁸ Lazarovici, 2013, p. 78.

³⁹ Tătulea, 1983, pp. 149-154.

⁴⁰ Pătroi, 2015, p. 308.

⁴¹ Pătroi, 2015, p. 80.

⁴² Tătulea, 1983, p. 152, fig.4/18.

de opt structuri (șapte circulare și una patrulateră) aflate la o distanță de cca. 6.300 m de marea fortificație din punctul „Cetățuia”, aflată tot pe teritoriul U.A.T. Giurgiuța (Pl. 35/2).

Dacă așezăm fortificația de la Portărești din punctul „Cetățuia” într-o poziție centrală, putem observa că în jurul său se găsesc plasate, în toate punctele cardinale, structuri similare circulare simple ori concentrice care probabil sunt din același moment cronologic și pentru care situl de referință la care se raportau este „Cetățuia”, ce are nu mai puțin de patru valuri de apărare dacă ne gândim doar la destinația de „fortificație de refugiu” al sitului central (Pl. 40). Fără îndoială rolul acestui sistem complex de structuri circulare este unul mult mai profund, în acest moment al documentării fiind dificil de mers și pe alte ipoteze în lipsa unor cercetări arheologice.

Numeroase astfel de obiective se cunosc în întreaga Europă, cele mai vechi datând din mileniul V a. Chr. Un studiu recent⁴³ detaliază aceste complexe de șanțuri circulare numite *Kreisgrabenanlagen*, mai vechi cu cca. 2000 de ani decât structurile megalitice din Europa de nord-vest. Aceste complexe sunt compuse din șanțuri în formă de „V”, adâncite până la maxim 5 m, și din palisade de lemn circulare. Câteodată sunt prezente și valuri de pământ. Studiile despre acest subiect nu sunt numeroase, totuși a fost identificat un set de criterii care să le deosebească de cele neolitice:

- suprafața centrală interioară este de dimensiuni relativ mici, raportată la o suprafață generală de dimensiuni mari;
- diametrul exterior măsoară între 35 și 150 m;
- spațiul interior este lipsit de complexe, cu excepția unora sau mai multor palisade;
- sunt prezente mai multe șanțuri și/sau palisade concentrice;
- șanțurile sunt construite în formă de „V” și au o adâncime minimă de 1,7 m;
- în cele mai multe cazuri există 2-4 rampe de acces, cărora le corespund întreruperi ale șanțurilor și ale palisadelor;
- în spațiul din afara construcțiilor circulare există resturi de locuire;
- sunt prezente și alte șanțuri sau palisade, aflate la o distanță mai mare în împrejurul construcțiilor circulare⁴⁴.

J. Petrasch sublinia în anul 1990 individualitatea și variabilitatea planului de bază și propunea o delimitare între construcțiile circulare cu un singur șanț și cele cu două sau mai multe șanțuri concentrice. Construcțiile cu șanț dublu ar putea fi, după părerea lui, subîmpărțite, unele având șanțuri de dimensiuni egale, iar celelalte având șanțul exterior mult mai îngust decât cel interior⁴⁵.

Din punct de vedere al cronologiei relative, complexe compuse din mai multe șanțuri ar urma celor simple, fiind la rândul lor înlocuite de cele cu palisade. Se pare că această idee a complexelor circulare a fost răspândită în Europa Centrală, structuri similare fiind semnalate chiar și în bronzul târziu.

Funcționalitatea și interpretarea structurilor circulare ca așezări fortificate sau cetăți/locuri de refugiu (în cazul în care incinta este lipsită de alte urme de locuire) a fost o ipoteză de lucru. Prezența șanțurilor, explicate ca element de fortificație, ar fi un argument în sprijinul acestei teorii. Alte ipoteze vorbesc de rolul lor cultic sau cel de „*observatoare solare*”, calendare, etc.⁴⁶.

Se pare că majoritatea structurilor identificate are la bază fotografia aeriană sau localizarea pe hărțile satelitare, cum este și cazul unora dintre cele prezentate în acest studiu. Puțin cercetate, numeroase structuri circulare au primit diverse interpretări, în funcție de măsurători și vestigiile găsite în preajmă. Pentru partea centrală a Europei, această modă a structurilor circulare care pornește din neoliticul timpuriu s-ar fi dezvoltat până în mileniul III a. Chr. Pe lângă funcțiile sociale, cultice, se pare că un rol în păstrarea informațiilor astronomice nu este de ignorat.

⁴³ Schier, 2011, pp. 21-32.

⁴⁴ Schier, 2011, p. 21.

⁴⁵ Schier, 2011, p. 23.

⁴⁶ Schier, 2011, p. 24.

Un exemplu interesant, apropiat de spațiul geografic și cultural carpato-balcanic, este așezarea neolitică circulară de la Polgár-Csőszhalom din Ungaria⁴⁷. Pentru eneolitic putem consemna situl de la Okolište (Bosnia-Herzegovina), unde este întâlnit același tip de fortificație cu sisteme circulare de apărare⁴⁸.

În Anglia, în apropiere de Stonehenge, în locul numit „*Cursus Barrows*”, există o serie de structuri circulare alcătuită din 18 forme circulare care aparțin unei necropole din neolitic și epoca bronzului. Se pare că vestigiile din epoca bronzului de aici sunt contemporane cu faza a III-a de la Stonehenge.

În cultura Lengyel sunt atestate fortificații circulare numite „*rondeluri*”. Au diametrul cuprins între 55-200 m și nu au locuiri în interior⁴⁹. Un astfel de sit din zona Ungariei a fost identificat în localitatea Bezeréd-Teleki-dűlő II, iar rezultatele obținute sunt dintre cele mai interesante⁵⁰.

Pentru cultura neolitică Sopot, pe teritoriul Ungariei sunt structuri concentrice semnalate și cercetate în localitățile Nagykanizsa-Palin-Anyagyerőhely (trei șanțuri – cercuri concentrice), Sormás-Török, Becsehely-gesztenyész, Balatonmagyaród-Hídvégpuszta, cu patru rondele⁵¹. Au fost obținute rezultate interesante despre amplasarea acestor structuri circulare în peisajul cultural, modul cum au fost edificate, orientarea acestora în raport cu astrele. La momentul realizării studiului se cunoșteau 30 de „*rondele*” neolitice târzii din 24 de situri arheologice, amprenta la sol a acestora fiind vizibilă pe imagine satelitară. În unele cazuri, prin scanări magnetometrice au fost obținute imagini ale unora dintre aceste structuri circulare. Numărul mare de astfel de așezări identificate și cercetate oferă posibilitatea studierii relației lor spațiale, dar și dezvoltarea lor cronologică. Una din ipotezele desprinse a fost aceea că porțile estice au fost orientate către direcția răsăritului actual și că există un rit specific de fundare în alinierea porților identificat în mai multe situri ale culturii Lengyel din zona Transdanubia (regiune Zala din vest) din Ungaria.

O bună corespondență pentru această stațiune o găsim în Austria în localitatea Pranhartsberg⁵², unde a fost studiată o structură preistorică circulară din neolitic (Pl. 47/3).

În apropierea granițelor României, în Banatul sârbesc, a fost descoperită o structură circulară impresionantă ce aparține epocii bronzului mijlociu (cultura Vatin), la Bela Bara, în apropierea localității Vrsak, lângă situl de la Vatin⁵³.

Ce destinație a dat istoriografia noastră complexului circular de la Portărești, com. Giurguța, jud. Dolj? Acela de cetate de refugiu din prima epocă a fierului.

Iată și alte exemple din România. La Iratosu, jud. Arad, este o structură triplă elipsoidală din pământ cu axele de cca. 107 m, respectiv 90 m, orientată est-vest, plasată la intersecția perpendiculară a două structuri liniare antropice cu lungimi de cca. 1.000 m și lățimi de cca. 130-150 m⁵⁴.

Un alt exemplu apropiat României este de lângă Medgyesegyháza (Ungaria). Este vorba de structuri „*fortificate*” complexe, formate din trei incinte: cea interioară circulară (circa 1,9 ha, 150 m în diametru), următoarea de o formă oarecum pentagonală (aproximativ 6 ha), ambele prezintă valuri și șanțuri spre interior⁵⁵. Forma construcției îi determină pe autori să vorbească despre existența unui centru destinat pelerinajelor și ceremoniilor, decât de o construcție cu un scop strict militar, cu analogii la cele de la Cornești-Iarcu⁵⁶ din epoca bronzului.

O altă serie de structuri descoperite la Neudorf, Chesinț, Variașu Mic aparțin unor așezări fortificate cu val de pământ și șanț sau numai cu șanț. Structurile circulare și elipsoidale se leagă de

⁴⁷ Raczky et al., 2011, pp. 57-79.

⁴⁸ Müller et al., 2013, pp. 89-106.

⁴⁹ Sechel, 2014, p.10.

⁵⁰ Barna et al., 2018, pp. 215-231.

⁵¹ Barna et al., 2016, pp. 309-336.

⁵² Pásztores et al., 2015, p. 1321.

⁵³ Jovanović et al., 2012, pp. 49-59.

⁵⁴ Pădurean, Dorogostaisky, 2016, p. 13.

⁵⁵ Pădurean, Dorogostaisky, 2015, p. 179.

⁵⁶ Pădurean, Dorogostaisky, 2015, p. 189.

epoca bronzului fără a putea face alte precizări. Structura cu formă patrulateră de pământ de la gura Văii Cladovei este lângă situl arheologic de la Cladova – „*Dealul Carierei*”, unde a existat și o fortificație dacică de pământ și lemn de sec. II a. Chr.– I p. Chr.⁵⁷. Structura triplă este posibil să fie chiar o fortificație cu val de pământ și cu șanț exterior, înconjurată de încă două valuri cu șanț. Se pare că adăpostea o construcție (sau construcții) din piatră și cărămidă, spun autorii⁵⁸.

Analogiile spre care se îndreaptă aceștia, deși nu au existat cercetări la Iratosu, sunt structurile similare de la Mașloc și Satchinez, concluzionând că ce avem la Iratosu reprezintă conturul unui sat dispărut, într-un anumit moment istoric, probabil în sec. XVI⁵⁹.

Galopând prin secole, iată un alt exemplu de structură circulară cu o funcționalitate similară. La Portărești, jud Dolj, lângă structura circulară atribuită Hallstatt-ului târziu se află și o necropolă medievală din sec. XIV cercetată parțial⁶⁰.

Pentru structurile de la Bârca, Cioroiși și Dobridor avem o serie de analogii și în Croația⁶¹, în cadrul culturii Sopot. Cultura Sopot a fost definită de către S. Dimitrijević în anul 1968 ca fenomen neolitic și „*legătura dintre nordul Balcanilor și Europa Centrală*”.

În lucrarea „*Praistorija jugoslavenskih zemalja*”, S. Dimitrijević a scris despre așezări ovale fortificate cu palisade și groapă, situate în zonele joase din jurul râurilor Bosut (Sopot, Orolik, Privlaka, Otok), Vuka (Gaboš, Ostrovo) și Drava (Hermannov Vinograd)⁶². El a folosit termenul „*Wasserburg*” pentru acest tip de așezare. Așezările de pe terenurile joase au apărut în această parte a Europei în timpul culturii Sopot, existând probabil fundamente până în cultura Starčevo-Criș.

Funcția diferitelor tipuri de șanțuri și palisade din jurul așezărilor neolitice a fost mereu și este în continuare și astăzi subiectul unor dezbateri de interes și pentru cercetătorii croați. Au fost interpretate în cele mai diverse moduri, cel mai adesea ca structuri defensive, dar și ca serviciu economic, structuri pentru furnizarea sau scurgerea apei, etc. Construcția acestor structuri circulare nu a avut doar un rol singular, limitat, ci unul simultan, simbolic și social.

Teledetecția structurilor arheologice se bazează pe principiul perturbării solului datorită activității antropice care a lăsat urme vizibile pe pământ și s-a manifestat ca urme, prin creșterea diferențiată a plantelor pe solul perturbat. Cu cât este mai mare structura antropică și cu cât perturbarea solului este mai mare, cu atât este mai vizibilă la detectare. Șanțuri și gropi de toate tipurile cauzează tulburări în structura straturilor de sol, rezultând astfel o vizibilitate chiar și la câteva milenii după ce acestea au fost umplute. Vizibilitatea acestora este influențată de numeroși factori, dintre care cei mai importanți includ tipul solului, umezeala, intensitatea lucrărilor agricole și anotimpul când o anumită zonă este înregistrată sau observată.

Accesul la fotografia satelitară, dezvoltarea rețelelor de Internet de mare viteză, utilizarea ortofotoplanurilor și publicarea și utilizarea hărților topografice au deschis calea spre teledetecție și identificarea acestor structuri pe care în alte condiții nu am fi putut să le observăm de la nivelul solului.

Un exemplu elocvent este în zona Asiei Mici, în situl Çatal Hüyük din Turcia, importantă așezare de tip *tell* care constă din două dealuri. Anterior, descoperirile au indicat o locuire inițială pentru movila de est și una ulterioară, pe movila mai mică, de vest. Se credea că viața a încetat în zona movilei de est și că populația a migrat în movila de vest. Rezultatele celor mai recente analize radiocarbon din zona movilei de vest arată că viața a continuat simultan pe amândouă pentru o anumită perioadă ce nu poate fi stabilită cu exactitate⁶³.

În Croația, în provincia Slavonia, apariția așezărilor circulare din cultura Sopot cu gropi este datată în intervalul cuprins între prima jumătate a mileniului V a. Chr. și până în jurul anului 4200

⁵⁷ Pădurean, 2017, p. 778.

⁵⁸ Pădurean, Dorogostaisky, 2016, p. 15.

⁵⁹ Pădurean, Dorogostaisky, 2016, p. 17.

⁶⁰ RAN, 2018b.

⁶¹ Kalafatić, Šiljeg, 2018, pp. 71-112; Šošić Klindžić et al., 2019, pp. 41-84.

⁶² Dimitrijević, 1979, p. 270.

⁶³ Kalafatić, Šiljeg, 2018, pp. 71-112; Orton et al., 2018.

a. Chr. Siturile identificate până în acest moment sunt: Gat – Svetošnice; Osijek – Hermannov Vinograd; Klisa – Groblje i Brdo; Preslatinci – Ugljara; Vrbica – Drake i Baričev bostan; Antin – Baćino; Tordinci – Vinogradarska Mlaka; Andrijaševci – Gornje njive; Mirkovci – Malat; Slakovci – Gradina; Bršadin– Pašnjak pod selom; Vukovar – Gladovo; Privlaka – Gradina; Otok – Gradina și Ilok – Sofija.

Ca și tipuri de structuri circulare identificate în regiunea Slavonia din Croația, s-au identificat următoarele tipare:

- structurile circulare „gemene” ce apar una lângă alta și nu s-a suprapus niciodată;

- cele două structuri sunt mai departe una de cealaltă, doar în cazurile în care aveau unele bariere natural între ele, cum este cazul la Vukovar – Gladovo, sit unde se află între acestea un curs apă.

Așezări fortificate neolitice din Europa au fost identificate la distanțe mai mari una de alta și aveau dimensiuni diferite. Diametrele destul de uniforme ale cercurilor, care variază de la 120 la 180 de metri, arată că acesta era un sistem și model de așezare care a fost replicat. Singura excepție ca mărime este situl Antin – Baćino, care avea cercuri cu diametre mai mici, de aproximativ 90 de metri. Structurile au apărut în peisaje deluroase și câmpii/zone umede.

Un studiu recent⁶⁴ tratează noi situri circulare ale culturii Sopot situate în estul Croației, în partea de nord a câmpiei Đakovo, la nord de orașul cu același nume. Noi tipare au fost identificate, iar o parte din cercetările anterioare, precum și fenomenele observate, au fost reevaluate. Siturile se află în diferite etape de investigare – structurile de la Preslatinci – Ugljara, Tomašanci – Dubrava, Vučevci, Gorjani – Topole, Satnica Đakovačka – Pustara Josipovac au fost observate, studiindu-se imagini aeriene și au fost cercetate în scopul încadrării lor cronologice. Săpăturile de salvare au fost efectuate la stațiunile Ivandvor – šuma Gaj și Đakovo – Grabrovac/Ciglna, în timp ce locul Gorjani Kremenjača a fost studiat sistematic, excavat și supus unui investigații magnetice.

Patru noi probe au fost datate de la Gorjani – Kremenjača prin metoda radiocarbon 14. Intervalul de date este cuprins între 5016 și 4486 cal BC. Informații interesante au fost obținute și în urma analizei tipologice a ceramicii din acest sit. Dintre decorațiunile prezente pe suprafața ceramicii neagre, puternic lustruită ori parțial lustruită, cele mai comune două tipuri la Gorjani – Kremenjača sunt benzile realizate dintr-o combinație de incizii și puncte. Aceste benzi sunt foarte caracteristice culturii Sopot, iar apariția lor este adesea interpretată ca rezultat al influenței culturii Vinča, în timp ce în unele cazuri ele sunt definite drept Vinča și uneori ca ambele⁶⁵.

De ce este importantă această informație pentru analiza structurilor circulare din zona Câmpiei Băileștiului din Oltenia? Pentru simplul motiv că arealul geografic a fost zona de est de distribuție a fazelor finale ale culturii Vinča din Oltenia (Pl. 3/2). Avem astfel un fond comun cu cel din Croația, unde a evoluat cultura Sopot și au fost identificate structuri circulare numeroase și asemănătoare cu cele de la Bârca, Cioroiași, Dobridor, etc.

Cercetătorii croați apreciază că situația din estul Croației nu este exact la fel ca în Austria Inferioară și Bavaria, însă există structuri aproape similare în unele zone ale Europei Centrale care au primit interpretări diverse.

Una dintre concluziile desprinse în cazul acestor situri circulare a căror amprentă este uneori vizibilă pe imaginea satelitară a fost aceea că în momentul realizării teledetecției, dimensiunea acestora a fost mult mai mare, iar unele forme au fost complexe. Prin urmare, folosirea tuturor metodelor moderne de investigație oferă rezultate mult mai apropiate de situația reală aflată sub stratul vegetal și care din diverse motive nu a lăsat amprenta cunoscută căutată. Indiciile obținute prin cercetarea stațiunilor de la Gorjani – Topole și Gorjani – Kremenjača arată faptul că uneori este vorba de mai multe structuri care sunt parte a aceleiași aglomerații.

⁶⁴ Šošić Klindžić et al., 2019, pp. 41-84.

⁶⁵ Šošić Klindžić et al., 2019, pp. 59-60.

În ceea ce privește rolul simbolic al acestor structuri circulare, există părerea că acesta nu este în opoziție cu rolul defensiv al șanțurilor și palisadelor. Construirea unui șanț este un lucru social important, având în vedere că este necesar un efort extraordinar din partea întregii comunități.

Aceste situri circulare din estul Croației se află între 3,4 și 6,1 km unul de altul, de obicei mai puțin de 5 km. Distanța dintre siturile din Preslatinci – Ugljare și Gorjani – Kremenjača măsoară 8 km; între Gorjani – Kremenjača și Gorjani – Topole - 700 m; între Gorjani – Kremenjača și Tomašanci – Dubrava - 4,2 km; între Tomašanci – Dubrava și Vučevci - 4,4 km; între Vučevci și Đakovo – Grabrovac/Cigłana - 4,8 km; între Đakovo – Grabrovac/Cigłana și Ivandvor - 4,2 km, iar între Ivandvor – Đakovačka - 3,4 km⁶⁶. O astfel de măsurătoare am încercat pentru structurile de la Cioroiași și cele două de la Bârca în raport cu cea de la Curmătura, de lângă *tell*-ul „*Măgura Curmătura*” (Pl. 29/3).

Încercarea de a estima pe fotografia satelitară șanțurile acestor situri circulare diferă de rezultatele obținute prin săpături. Astfel, un șanț excavat a arătat faptul că are aproape 6 metri lățime și a fost săpat 3 metri în solul steril, care se termină la o adâncime relativă de 6 metri. Prezența acestora și adâncimea pentru siturile din zona joasă de câmpie nu diferă față de cele din așezări ridicate pe înălțimi precum Ivandvor, Štrbinci și Ravnjaš. Au fost folosite avantajele terenurilor și barierele naturale cum sunt cele reprezentate de cursurile de apă.

O incintă mai mică în centrul așezării sau o suprafață circulară mai mică poate fi observată la o serie de situri din regiunea Slavonia, Croația (Mirkovci, Klisa, Slakovci, Tordinci), iar caracterul și scopul este dificil de estimat. Zona centrală a așezărilor se pare că este separată de restul structurilor printr-o palisadă circulară. Nevoia de protecție suplimentară, segregare și/sau controlul zonei din jurul așezărilor din cultura Sopot este în special evidentă pe siturile Gat, Privlaka, Klisa (regiunea Slavonia), precum și siturile Kremenjača și Vučevci (regiunea din estul Croației, partea de nord a câmpiei Đakovo).

Cercetătorii croați⁶⁷ vorbesc despre cel puțin două tipuri de bază de șanțuri exterioare. Șanțurile exterioare ale unui plan oval sau circular, așa cum s-a observat în Klisa, Gat, Markušica, Korodvar, Gorjanci – Kremenjača, și șanțuri exterioare în forma unui dreptunghi, cum a fost observat în Privlaka (regiunea Slavonia) și Vučevci.

Rezultatele studiilor de teledetecție din estul Croației confirmă, de asemenea, existența a mai mult de două așezări circulare neolitice în imediata apropiere. Astfel este locul Tomašanci – Dubrave, care constă din cel puțin trei părți, fiecare separată de un șanț circular. Acest aspect nu înseamnă neapărat că toate așezările circulare adiacente au fost contemporane, dar cu siguranță indică complexitatea structurii așezărilor neolitice. Există și exemple ale așezărilor multiple din apropiere, din zona culturii Tisa în Ungaria, de exemplu situl Ocsöd – Kováshalom. Există mai multe nuclee de așezare care se extind.

Cele două studii recente din anii 2018 și 2019 dedicate structurilor circulare din cultura Sopot prezente în regiunea Slavonia și în estul Croației, în partea de nord a câmpiei Đakovo, la nord de orașul eponim, indică faptul că fenomene similare apar în întreaga zonă a Slavoniei actuale, nu mai târziu de 5000 cal. BC; forme și decorațiuni din olărit apar într-o formă foarte similară în întreaga zonă, cu diferite variații de aspect, iar dimensiunea, organizarea și cultura materială a așezărilor, indică longevitatea și complexitatea socială.

Prezentând situația din Slovacia în anul 2007, I. Kuzma spunea că „înregistrăm mai mult de 60 de structuri circulare sau de tip cerc, cu diametrul de 30 până la 300 m și numărul acestora este în creștere”⁶⁸. Nu toate pot fi datate în perioada neolitică, cele mai mici, cu diametrul de 5 până la 20m, provenind probabil din perioade diferite și ar trebui mai degrabă asociate cu scopuri funerare. Structurile circulare duble și multiple, cu diametrul mai mare de 60 m, aparțin culturii Lengyel, iar cele simple, rotunde ori ovale, cu dimensiuni de la 80 x 70 m la 120 x 100 m, pot fi datate în epoca

⁶⁶ Šošić Klindžić et al., 2019, pp. 62-63.

⁶⁷ Šošić Klindžić et al., 2019, p. 64.

⁶⁸ Kuzma, 2007, p. 16.

bronzului pe baza formei lor (Pl. 47/1). O serie de prospecțiuni geofizice au fost realizate în Slovacia asupra unor structuri circulare, rezultatele obținute fiind spectaculoase⁶⁹.

Așa cum am prezentat până în acest moment, structurile circulare nu sunt prezente doar în vestul și centrul Europei. Un studiu recent⁷⁰ ne arată că și în zonele joase Stavropol și Pyatigorsk, în nord-vestul Caucazului, au fost semnalate astfel de structuri „inelare” (30 de obiective), cum le numesc autorii. Caracteristica siturilor este una mai mult sau mai puțin constantă – un șanț circular în jurul unui loc central mare, fără niciun semn de intrare. Acest șanț inelar este închis de un zid. Structurile seamănă foarte mult ca dimensiune și formă celor cunoscute în neoliticul din Slovacia, Austria, Bavaria de sud și Anglia.

Două stațiuni, Tambukan și Marins’kaja, au fost cercetate prin prospecțiuni magnetice. Rezultatele arată că interpretarea combinată a fotografiilor aeriene, imaginilor din satelit, hărților topografice și datelor geofizice dezvăluie informații detaliate despre structurile arheologice și permite o bună înțelegere a acestor obiective.

Ambele situri prezintă un șanț circular cu diametrul de cca. 80 m. Aproape paralel, dar în afara șanțului, a fost observat construcția unui „zid” cu diametrul aproximativ de 150 m. Nu a fost vizibilă nicio intrare și nici alte structuri. Prin sondaje arheologice a fost recuperată ceramică care ar putea fi atribuite culturii Maykop (cca. 3700-2500 a. Chr.) în cazul primului sit. Avem astfel o lărgirea a zonei culturale în care au apărut structuri „rondel” în mileniile V-IV a. Chr., întinsă din vestul Europei până spre Caucaz. Pornind de la aceste rezultate, în același areal geografic al Caucazului, au fost scanate și structurile circulare de la Vorovskopesskar și Proletarskoe, rezultatele fiind similare⁷¹. Am insistat pe aceste descrieri din zona Caucazului, cultura Maykop, pentru a arăta că noile structuri circulare/inelare identificate la sud de Dârvari, jud. Mehedinți, Maglavit – „Fântâna Cochirciului”, Castele Traiane, se înscriu în această tipologie.

În loc de final putem spune că este evident că acest tip de fortificație circulară nu este o prezență singulară în Oltenia. Încă din neolitic este folosit acest sistem de construire pe care l-am regăsit, de-a lungul Preistoriei, folosit și reinterpretat, pe întreg continentul european. Pe parcursul acestui studiu de caz am prezentat o serie de structuri preistorice cu sisteme de apărare circulare, identificate pe teritoriul Olteniei, majoritatea inedite și necercetate⁷². Informațiile din acest mic studiu sunt unele preliminare, dorința fiind aceea de a indica o ipoteză și o direcție de cercetare care pare destul de plauzibilă pentru structurile circulare („rondel”) din Oltenia. Pentru structurile de la Bârca, Cioroiși, cele mai bune analogii le avem în Ungaria, în cultura Lengyel – situl Sormás-Török, chiar dacă din acesta se mai păstrează doar o parte datorită secționării celor două structuri cu ocazia realizării autostrăzii M7⁷³.

Și pentru a da și mai multă greutate faptului că în Oltenia, pe teritoriul județului Dolj, există un model tipic de structură preistorică – și aici fac referire la acest tip circular, cu variantele sale, am să prezint în cele ce urmează o descoperire inedită, semnalată de către domnul Bogdan Condurățeanu în luna iunie a anului 2020 și căruia îi mulțumesc și pe această cale.

Este vorba depre un sit de tip „rondel” aflat pe teritoriul U.A.T. Maglavit, în punctul numit „Fântâna Cochirciului” (Pl. 13). Cele mai bune analogii sunt la Portărești și Castele Traiane. Situl se află la o distanță de cca. 3.880 m est de localitatea Maglavit (Pl. 14/1).

Un topor-ciocan de dimensiuni mai mari a fost descoperit în anul 1960 la locul numit „Cochințu (Plaiul Cochințului)” de către profesorii Oct. Toropu și V. Cioană și este executat dintr-un granit cu puncte albe, șlefuit (Pl. 14/2). Muchia (ceafa) este aproape rotundă (5,1 cm), orificiul

⁶⁹ Tirpák, 2007, pp. 40-54.

⁷⁰ Belinskiy et al., 2011, pp. 106-107.

⁷¹ Faßbinder et al., 2013.

⁷² Pătroi, 2020, pp. 398-404.

⁷³ Pázstor, Barna, 2015, pp. 4-5, fig. 2a-2b.

de înmănșare conic (diametrul 2,4/2,2 cm), iar tăișul drept, cu vizibile urme de folosire. Dimensiuni: lungime 15,1 cm și lățime 7,4 cm⁷⁴.

Personal, cred că locul numit „*Fântâna Cochirciului*”, în care se află rondelul, și „*Cochințu (Plaiul Cochințului)*”, locul unde a fost descoperit toporul de piatră sunt identice. Toporul-ciocan amintit mai sus este specific epocii bronzului și ar putea fi considerat ca fiind caracteristic culturii Glina⁷⁵.

Cum deja situația identificată în alte areale din județul Dolj, dar și din Ungaria și Croația arată faptul că în apropiere pot exista și alte structuri similare, am verificat perimetrul învecinat prin consultarea imaginilor satelitare. Așa cum am intuit, la cca. 1.450 m sud-est de punctul „*Fântâna Cochirciului*”, în apropierea limitei administrative dintre Maglavit și Tunari, în zona punctului „*Măgura lui Ivan*”, identificat pe planurile directe de tragere ale armatei, se poate observa amprenta unor noi structuri circulare, de această dată mult mai complexe, fiind vorba de o combinație de tipul cercuri concentrice-cercuri exterioare (Pl. 14/3; 15).

Dacă orizontul cronologic în care au fost edificate structurile de la Maglavit corespunde epocii bronzului, atunci putem asocia aceste situri și cu depozitul din piese de bronz și aramă descoperit în localitate⁷⁶ și atribuit culturii Verbicioara din bronzul mijlociu. Acesta conținea șase colane cu urechiușe, patru brățări plurispiralice și trei inele cu buclă. Cu excepția inelelor, celelalte piese aparțin epocii bronzului⁷⁷.

Pe teritoriul localității vecine Moțăței, mai precis la sud-vest de satul Moțăței Gară, la o distanță de cca. 3.718 m, se poate observa pe imaginea satelitară o altă structură circulară care este asemănătoare cu cea de la Maglavit din punctul „*Fântâna Cochirciului*” și față de care se află destul de aproape, distanța fiind de cca. 3.299 m (Pl. 30). Adăugând și structurile din zona punctului „*Măgura lui Ivan*”, putem observa o concentrare de trei astfel de structuri într-un areal destul de redus.

Tot pe teritoriul localității mai sus menționate au fost realizate descoperiri întâmplătoare din perioada eneolitică. Este vorba despre topoare de cupru de tip Jászladány, varianta Bradu, piese care se găsesc în colecția Muzeului Olteniei din Craiova⁷⁸.

La est de localitatea Moțăței, la o distanță de cca. 3.447 m, în apropierea limitei administrativ-teritoriale dintre U.A.T. Moțăței și U.A.T. Galicea Mare, se poate observa pe imagine satelitară (proiecția 2016), conturul unei structuri circulare. Destul de puțin vizibil, acest nou obiectiv se găsește la o distanță de cca. 3.772 m nord-est de structura de la Moțăței aflată pe malul pârâului Balasan. La acest obiectiv aflat între Moțăței și Galicea Mare se poate ajunge și din drumul E79 ce leagă cele două localități, structura fiind amplasată la o distanță de cca. 1.929 m spre nord, măsurat de la jumătatea drumului. În raport cu localitatea Galicea Mare, obiectivul se află la vest de sat, pe partea dreaptă a drumului E79 Galicea Mare-Moțăței, la o distanță de cca. 2.593 m nord-vest de ieșirea din sat. Încercând să identific un toponim al locului în care se află această structură, am găsit marcat pe planurile directe de tragere ale armatei din acel microareal două toponime: „*Măgura Mișcului*” și „*Măgura Dumitru Tufan*”.

Nu departe de Maglavit, pe teritoriul localității Seaca de Câmp, jud. Dolj, se găsește o altă structură circulară cu două cercuri concentrice vizibile pe imagine satelitară. Situl este cunoscut sub numele de „*Cetatea*” (Pl. 16). Măsurătorile făcute pe hărțile satelitare arată că cercul interior de apărare are un diametru de cca. 98 m, iar fortificația circulară exterioară are diametrul de cca. 163 m. Un aspect interesant este acela că la est de fortificație, la cca. 300 m, între „*Cetatea*” și sat, se află un tumul numit de localnici „*Piramida Seacă*”, ce are diametrul de cca. 46 m. Pe planurile directe de tragere ale armatei, punctul „*Cetatea*” este numit „*Movila Turcului*”⁷⁹. Pentru

⁷⁴ Gherghe, Cioană, 2017, pp. 61-62, fig. 6/3-4.

⁷⁵ Gherghe, Cioană, 2017, p. 62.

⁷⁶ Ridiche, 2000, p. 64.

⁷⁷ Crăciunescu, 2019, p. 75.

⁷⁸ Pătroi, 2015.

⁷⁹ Pătroi, 2020, pp. 397-398, fig. 547-549.

teritoriul U.A.T. Seaca de Câmp, literatura de specialitate consemnează existența unei necropole tumulare încadrată de către E. Comșa culturii Coțofeni și de către P. Roman și R. Teodorescu posibil culturii Yamnaia⁸⁰.

Și la Rast (jud. Dolj) se află o structură circulară, dublată de o altă fortificație ce o înconjoară, amplasată la cca. 1,5 km est de localitate. Aceasta este inedită, fiind identificată de Marius Bâsceanu de la Muzeul Olteniei din Craiova (Pl. 27).

Tot la Rast, în punctul „Izlaz” este și o necropolă tumulară, aflată la nord-vest de sat. Unul din tumulii cercetați a fost „*Movila Barbului*”, acesta conținând un un mormânt cu ocră roșu, ceramică Coțofeni în manta și la suprafața solului⁸¹. Această necropolă, atribuită culturii Yamnaia, se află pe islazul comunelor Seaca de Campie și Rast până către satul Negoii, fiind întinsă pe o mare suprafață (cca. 10 km lungime) și cuprinde peste 100 de tumuli cu dimensiuni de 1-6 m înălțime și 30-50 m diametru⁸².

Tot la Rast se află și așezarea culturii Vinča din punctul „*Grindul Țifarului*”, aflată la sud de localitate, atribuită fazei B2-C1⁸³.

La Rast sunt semnalate și materiale ale primei epoci a fierului (ceramică canelată), atribuite grupului cultural Vârtope, și care au fost descoperite la marginea satului, dar fără a se specifica cu exactitate unde⁸⁴.

La nord de situl de la Rast, la o distanță de cca. 4.000 m, între satele Rastul Nou și Negoii, dar pe teritoriul administrativ al U.A.T. Negoii, se află alte două structuri. Acestea se găsesc la sud de punctul „*Fântâna Cornenilor*” și sunt înconjurată de mai mulți tumuli. O structură este circulară (cea dinspre Rastul Nou), iar alta patrulateră (cea aflată spre Negoii) (Pl. 31).

Raportat la poziția celor două structuri față de satul Negoii, acestea se află la nord-vest de sat, la o distanță de cca. 1.375 m, măsurată de la ieșirea dinspre partea de vest a satului. O observație ce trebuie consemnată este aceea că spre est, spre Catane, șirul de tumuli se continuă, situl circular de la Catane fiind poziționat aproape pe același aliniament cu cel de la Negoii (Pl. 28). De la Catane, șirul de tumuli coboară spre sud-est, spre Bistrețul Nou, unde la marginea de vest a satului se află o altă structură circulară asemănătoare cu cele de la Negoii și Catane (Pl. 25). Se pare că avem de a face cu un mare câmp funerar alcătuit din tumuli, întins pe zeci de kilometri, din loc în loc aflându-se structuri circulare ce probabil au avut destinații multiple și complexe.

Consultând planurile directe de tragere ale armatei am identificat numele câtorva dintre tumulii ce se găsesc în jurul celor două structuri. Este vorba despre „*Măgura Zevedeanu Mic*”, „*Măgura Zevedeanu Mare*”, „*Măgura Obieliaia Rastu*” (pl. 31/1).

Potrivit Chestionarului adresat de către C. S. Nicolăescu-Plopșor învățătorilor din Oltenia, pe teritoriul satului Negoii, numit în vechime „*Urâți*”, se găseau mai multe măguri. În una dintre acestea, aflată pe proprietatea lui Ilie D. Radu, s-au găsit „*pe coastele ei, un loc de bordei la vreo adâncime de doi metri având alături o vatră, trei seceri mai mari decât cele de azi și un fier de plug*”⁸⁵.

La 1 km est de Negoii, în punctul „*Movila lui Dumitru Radu*” a fost o movilă din care s-au recuperat fragmente ceramice și oase incinerate. Acest sit a fost atribuit culturii Coțofeni⁸⁶, fiind vorba despre vechea structură semnalată în chestionarul lui C. S. Nicolăescu-Plopșor.

Rămânând în același areal geografic al luncii Dunării, semnalez un nou obiectiv aflat la sud-est de satul Catane, jud. Dolj. La cca. 1.077 m de la ieșirea din sat din partea de sud, pe partea stângă a drumului județean 55A, ce merge de la Catane spre Bistrețul Nou, se află o structură

⁸⁰ Teodorescu, 2011, p. 116.

⁸¹ Pătroi, 2019, p. 103.

⁸² Băjenaru, 2014, p. 99; Pătroi, 2016, p. 42.

⁸³ Dumitrescu, 1943 (1946), pp. 93-94; Dumitrescu, 1980.

⁸⁴ Lazăr, 2005, p. 108.

⁸⁵ Popescu Vava, Ceacîru, 2015-2016, p. 198.

⁸⁶ Teodorescu, 2011, pp. 113, 376, fig. 108.

circulară cu diametrul de cca. 100 m ce are în jurul său mai multe structuri tumulare. La sud de acest sit curge pârâul Balasan (Pl. 28).

Consultând hărțile militare am observat că în zonă se află „*Măgura Mușatului*”, „*Măgura lui Truică*”, „*Movila lui Dică*”, etc. La o distanță de cca. 4.100 m spre sud-est se află structura circulară de la Bistrețul Nou, marcată pe hărțile militare cu numele de „*Măgura Centoiaia*”.

Pentru satul Catane, chestionarul lui C.S. Nicolăescu-Plopșor menționează existența a 15 măguri mari, dar necercetate⁸⁷.

Același coleg Marius Bâsceanu, de la Muzeul Olteniei, mi-a semnalat alte trei obiective inedite aflate la Bistrețul Nou (numit și Hoarca), Măceșu de Sus și Goicea Mare, jud. Dolj.

Obiectivul de la Bistrețul Nou are în zona centrală un tumul („*Măgura Centoiaia*”) și se află situat la cca. 200 m vest de sat (Pl. 25).

La Măceșu de Sus este o structură semicirculară, la cca. 1,3 km sud de sat. La nord de aceasta este o baltă. Se poate ajunge la acest sit pornind din DC 561H ce leagă Măceșul de Sus de Măceșu de Jos, pe partea stângă a drumului, la cca. 730 m de acesta. Între drum și sit se află o fermă (Pl. 26/2).

La Goicea Mare avem de a face cu două structuri situate una lângă cealaltă: una circulară și alta patrulateră, iar la nord de acestea este un tumul (Pl. 26/1). Distanța dintre cele două situri este de cca. 50 m. Aceste noi situri sunt situate la o distanță de cca. 3.350 m de ieșirea din sat din partea sudică. Între siturile de la Goicea Mare și cel semicircular de la Măceșu de Sus este o distanță de cca. 5.311 m.

Pe planurile directe de tragere ale armatei am identificat în zona celor două structuri de la Goicea Mare existența unei fântâni („*Fântâna Bocioaga*”) la nord de care se găsesc două măguri: „*Măgura lui Bălan*” și „*Măgura Boilor*”. Fără a putea afirma deocamdată dacă cele două măguri suprapun noile structuri, avem totuși câteva repere ce pot fi folosite pentru a localiza noile situri.

De reținut faptul că în chestionarul adresat învățătorilor din Oltenia de C.S. Nicolăescu-Plopșor este menționată în partea de apus a comunei o măgură numită „*Glava*”, cu înălțimea de aprox. 10-15 m și un diametru de cca. 60-80 m, necercetată⁸⁸.

Revenind la Bistrețul Nou, urmărind cu atenție zona de la sud-vest de localitate pe imaginea satelitară se pot observa două forme semicirculare destul de bine vizibile și care prezintă posibile valuri de apărare. Acestea se află la nord de Balta Călugăreni și este posibil să fi fost tot două situri circulare care au fost distruse în timp de malul bălții (Pl. 24/3). Distanța dintre situl de lângă sat, unde se află „*Măgura Centoiaia*” și cele două structuri de la nord de Balta Călugăreni este de cca. 1.823 m (Pl. 24/2).

Pe planurile militare de tragere ale armatei sunt marcate numeroase măguri și movile la nord de această baltă și care se află în zona celor două structuri semicirculare. Este vorba despre „*Măgura lui Ilie Drulă*”, „*Măgura Tutana*”, „*Măgura Cânepiștea*”, „*Măgura lui Matei*”, „*Măgura Strâmbă*”, „*Măgura Ghețăria*” (Pl. 24/1).

Tot pe teritoriul județului Dolj, dar de această dată pe partea stângă a râului Jiu, în afara Câmpiei Băileștiului, la nord de satul Căciulătești, U.A.T. Dobrești, în punctul „*Schitu Roaba*” sau „*Dealul Lupului*”⁸⁹ se află o așezare de epoca bronzului (cultura Verbicioara) care se încadrează tipologiei identificate pe teritoriul Croației (Pl. 12). Având la nord Valea Predeștilor și pârâul Predești, iar la vest pârâul Jieț, acest sit se află într-o zonă favorabilă din punct de vedere al amplasamentului. În momentul de față se mai păstrează doar o parte din sit, șanțul și valul de apărare fiind vizibile pe imaginile satelitare. Stratigrafia, cu excepția structurilor din epoca bronzului atribuite culturii Verbicioara, se aseamănă cu cea de la Portărești. Situl conține și structuri din a doua epocă a fierului și din epoca medievală (sec. XV-XVI)⁹⁰.

⁸⁷ Popescu Vava, Ceacîru, 2015-2016, p. 191.

⁸⁸ Popescu Vava, Ceacîru, 2015-2016, p. 196.

⁸⁹ Ridiche, 2000, p. 51.

⁹⁰ RAN, 2018c.

Să ne oprim puțin atenția asupra punctului „*La Cetate*”, semnalat pe teritoriul satului Castele Traiane, U.A.T. Plenița, jud. Dolj. Descrierea din RAN localizează situl la 300 m sud-vest de localitate. Vestigiile sunt atribuite bronzului timpuriu și anume culturii Coțofeni (din eneoliticul târziu). Cetatea de pământ, de formă ovală, este apărată de un șanț și un val întărit cu două ziduri și palisadă de lemn. În zonă au fost evidențiate și urmele unei necropole dacice. Situl se află pe Dealul Padinii (Pl. 17, 18).

În anul 1970 au fost efectuate săpături arheologice în satul Castele Traiane, com. Plenița, în locul numit „*Cetățuia lui Matei Bârdău*” de către Institutul de Arheologie București. Acestea s-au realizat într-o întinsă așezare fortificată cu un șant de apărare de formă circulară, aparținând culturii Coțofeni. Se poate observa că avem un toponim „*Cetățuia lui Matei Bârdău*”, pe care nu am reușit să-l identific pe planurile de tragere ale armatei referitoare la satul Castele Traiane. Probabil acest loc este pe Dealul Padina, la sudul căruia se află valea Rădina⁹¹.

În 1923 o descriere a cetății o prezintă sub formă eliptică, cu diametrul mare pe direcția nord-sud. Avea două rânduri de șanțuri și valuri de apărare⁹². O altă informație ce nu trebuie trecută cu vederea este aceea că din cele două cetăți consemnate în localitate „*una este în sat și una pe câmp*”⁹³.

Uneori, în literatură, acest sit circular de la Castele Traiane apare menționat ca și „*așezare Coțofeni fortificată cu șanțuri și valuri de apărare situată între oraș și Castele Traiane*”⁹⁴. Iată descrierea autorului: „*Deosebim următoarele tipuri de așezări: a) de joasă altitudine; b) de terasă; c) de înălțime; d) în peșteri sau adăposturi naturale. a) Tipul este caracteristic ostroavelor de pe Dunăre, pe grinduri ferite de inundații. Sînt așezări deschise, de mari dimensiuni, apărate natural de ape. Tipice sînt cele de la ostroavele Șimian, Corbului (pl. 4/1), Mare.*

Acestui tip îi corespund și așezările situate în albieri naturale sau pe terenul neted al platformei oltene. Le numim pe cele de la Castele Traiane (pl. 4/6) și Plenița, înconjurate cu șanțuri și valuri de apărare circulare”.

Despre situl de la Plenița, C. S. Nicolăescu-Plopșor spunea că „*în afară de cetățile dace de la Traian și Rădina, s-a descoperit în oraș, în malul drept al văii Fântânelor, o stație întinsă care parțial a fost distrusă de cărămidarii și țiglarii Pleniței. Aici se pot vedea și acum două cuptoare săpate în pământ, bine arse și multe gropi de bordeie săpate în loess și astupate cu pământ negru, în fundul cărora se găsesc multe obiecte preistorice importante, mai ales ceramică*”⁹⁵. Același autor mai spunea că la Plenița, în „*Dealul Bobului*” s-au făcut săpături în locul unde s-au găsit niște tipare de bronz, precum și cioburi ce prezintă un ornament „*în valuri*”. Astfel de „*cioburi*” ar mai fi apărut la Sălcuța – „*Piscul Cornișorului*” și „*Fântâna lui Asan*”, aflată la miazăzi de Vela, jud. Dolj, în malul râului Desnățui⁹⁶.

„*Dealul Bobului*” de la Plenița se află lângă cimitir, loc în care a fost și o carieră de piatră și unde au fost descoperite tiparele pentru culturile de bronz.

Toate aceste descoperiri trebuiesc relaționate și raportate și la descoperirile de morminte din „*Pădurea Poienii*” de la Plenița, unde au fost semnalate și cercetate „*Măgurile Înșirate*”⁹⁷.

Un alt punct foarte interesant, situat la o distanță de cca. 4 km sud-vest de Castele Traiane, se găsește la nord de locul „*La Pricină*” (la cca. 856 m distanță), în zona „*Fântâna Banea*”. Are formă circulară și am reușit să-l surprind pe imaginile satelitare. Măsurătorile făcute pe hartă arată un diametru de cca. 160 m (Pl. 17, 18).

„*Între localitățile Gemeni (jud Mehedinți), Castele Traiane și Unirea (jud. Dolj) se mai observă și acum un ring rotund pe care îl bănuiesc a fi tot o așezare a culturii Coțofeni*”⁹⁸. Pornind

⁹¹ Pătroi, 2020, pp. 387-390, fig. 529-533.

⁹² Pătroi, 2019, pp. 27-28.

⁹³ Popescu Vava, Ceacîru, 2015-2016, p. 191.

⁹⁴ Roman, 1976, pp. 14, 84.

⁹⁵ Nicolăescu-Plopșor, 1922, p. 425.

⁹⁶ Plopșor, 1923b, pp. 299-300.

⁹⁷ Plopșor, 1925.

de la această referință bibliografică am reușit să fac legătura între un rondel identificat de mine pe imagine satelitară și situat la cca. 4 km sud-vest de Castele Traiane, în punctul numit „*Fântâna Bandea*” și care probabil este acel sit semnalat de către G. Crăciunescu în articolul din anul 2017.

Rămânând în același cadru geografic și tot pe teritoriul satului Castele Traiane, la nord-est de structura circulară din punctul „*Fântâna Bandei*”, la o distanță de cca. 990 m, se găsește o structură rectangulară neregulată. Se află poziționată la sud de Castele Traiane, la o distanță de cca. 3.000 m, și la sud-vest de Plenița, la o distanță de cca. 3.500 m. Aceasta este inedită, fiind identificată de Marius Bâsceanu de la Muzeul Olteniei din Craiova (Pl. 17/1; 18/2).

În același areal geografic, Câmpia Bălăciței, spre vest de Castele Traiane, pe teritoriul județului Mehedinți, în U.A.T. Dârvari, sunt două structuri circulare.

Una se găsește pe *Valea Cetățuiei*, la 1,5-2 km la nord-est de sat, fiind bine cunoscută și clasată ca monument istoric, în punctul „*Cetățuia*” (Pl. 18/3; 19). În anul 1981, N. Fuiorea dădea dimensiunile cetății de la Dârvari. Aceasta avea 258 x 178 m, iar lățimea șanțului de apărare 30 m, având o adâncime de 1,50-2 m⁹⁹. Stratigrafia surprinsă în urma scurtelor cercetări arheologice arată locuri din perioada eneolitică, culturile Sălcuța și Coțofeni, nivel de locuire atribuit dacilor și vestigii de perioadă romană (Pl. 19).

A doua structură este la sud-vest de sat, la o distanță de cca. 1.400 m, și este inedită (Pl. 19/3; 20/1). Locul nu este marcat cu un nume pe hărți. La sud și sud-vest de această structură circulară se găsesc două mături identificate pe planurile directe de tragere ale armatei cu numele de „*Măgura Pali*” și „*Măgura Calarului*”, care cred că se află pe teritoriul U.A.T. Obârșia de Câmp.

Există și o a treia structură cu formă patrulateră neregulată la Dârvari, aflată la cca. 2.338 m nord-est de fortificația din punctul „*Cetățuia*”. Și aceasta este inedită, fiind identificată de Marius Bâsceanu de la Muzeul Olteniei din Craiova (Pl. 20/2).

La nord-est de Dârvari, pe teritoriul U.A.T. Oprișor, în zona limitei administrative cu Castele Traiane, U.A.T. Plenița, se găsește o altă structură circulară (Pl. 21). Vizibilă parțial pe imaginea satelitară, aceasta se află la o distanță de cca. 3.395 m sud-est de Oprișor, 4.426 m nord-est de situl „*Cetățuia*” de la Dârvari și la o distanță de cca. 3.311 m vest de satul Castele Traiane (Pl. 21/2). Este vorba de același tip de structură circulară care apare multiplicată în acest areal al localităților Oprișor, Castele Traiane, Dârvari. Pe planurile directe de tragere ale armatei această structură de la Oprișor se află poziționată în apropierea „*Drumului Sării*”, care trecea pe la sud de *Dealul Gemeni* de la Oprișor și la nord de *Dealul Cearângului*. Raportat la cel de al doilea sit de la nord de Dârvari, obiectivul de la Oprișor se găsește la o distanță de cca. 4.054 m nord-vest.

Incintele circulare neolitice târzii alcătuiesc un grup clar, bine definit, fiind manifestarea unei ideologii comune a Europei Centrale, al cărei orizont cultural și de timp uniform poate fi legat de prima treime a mileniului V a. Chr.

Numărul precis de situri nu poate fi estimat, pe teritoriul Olteniei semnalând cu ocazia acestui articol o serie de structuri identificate deocamdată doar pe imagine satelitară. Până în momentul de față cercetări au fost realizate doar în trei structuri, la Castele Traiane și Portărești, jud. Dolj și Dârvari, jud. Mehedinți, rezultatele obținute fiind unele sumare și fără a insista pe elementele constitutive deosebite ale acestor structuri circulare atribuite eneoliticului/epocii bronzului timpuriu (Castele Traiane) și perioadei finale a primei epoci a fierului (Portărești).

Numeroși cercetători explică caracteristicile comune inerente planurilor de bază ale incintelor circulare prin interesul astronomic al constructorilor lor. În conformitate cu punctul de vedere actual cel mai des acceptat, structurile circulare prezentate poate că au avut diferite roluri în același timp, iar caracterul lor sacru sau social a fost probabil mult mai important decât natura lor economică sau defensivă. A nu se uita faptul că structurile de la Portărești i-a fost atribuit, urmare a cercetărilor, un rol defensiv („*cetate de refugiu*”). Nu trebuie ignorată nici destinația astronomică a

⁹⁸ Crăciunescu, 2017, p. 21.

⁹⁹ Fuiorea, 1981, p. 180, nota 66.

acestor complexe circulare. Arealul de răspândire este unul uriaș, ce cuprinde bazinul Carpatic din zona Austria, Boemia, Moravia, Slovacia, Ungaria și iată și mai nou, România, zonele Banat, Transilvania și Oltenia, cu aceste structuri semnalate în prezentul studiu.

În ceea ce privește structurile circulare de la Curmătura, Urzicuța și Siliștea Crucii, acestea se înscriu categoriei siturilor neo-eneolitice de tip *tell*, cele mai bune analogii pentru acestea fiind în cadrul grupului cultural Gumelnița-Karanovo VI.

Puținele analize C14 pentru cultura Sălcuța sunt din așezările de la Sălcuța, Curmătura (jud. Dolj), Ostrovul Corbului (jud. Mehedinți) și Băile Herculane– „Peștera Hoșilor” (jud. Caraș-Severin) și arată valori cronologice asemănătoare cu structurile din mediul Sopot din Croația.

Inventarul material (ceramica) recuperat din anumite situri neolitice din România, Bulgaria dar și din Ungaria, a oferit noi dovezi despre acest tip de structuri circulare. Astfel, pe două tăblițe/plăcuțe ceramice din lut descoperite la Turdaș (România) și Slatino (Bulgaria) au fost incizate sisteme de fortificații¹⁰⁰, iar un vas cultic descoperit în Ungaria are marcat central imaginea unei așezări circulare¹⁰¹.

Același lucru a fost observat pe ceramica pictată. Reproduse ale unor structuri circulare pe ceramică au fost descoperite în siturile de la Sormás-Török-földek (pe un fragment dintr-un vas în formă de ciupercă pictat în roșu și galben și pe o ceașcă pictată în roșu decorată cu un motiv de scară), Zengővarkony, Kamegg, Střelice¹⁰².

Structurile circulare nu au rămas neobservate de către specialiști. Există din ce în ce mai multe abordări ale problematicii, accesul la literatură fiind ușurat de Internet. Astfel, fără a intra în detalii în acest studiu preliminar, pe lângă trimiterile bibliografice la care am făcut referire în text, recomand lucrări ale unor cercetători precum William A. Parkinson, Paul R. Duffy (2007), A. Belinskiy, J. W. E. Fassbinder, S. Reinhold (2011), J. W. E. Fassbinder, R. Linck, S. Reinhold, A. Belinskij (2013), J. Řídký, M. Končelová, R. Šumberová, P. Limburský, P. Květina (2014), Gh. Lazarovici (2014), F. Welk, L. B. Nebelsick, D. Wach (2019), J. P. Barna, G. Serlegi, Z. Fullár și E. Bánffy (2019), etc.

Pentru o mai bună înțelegere a acestor structuri circulare prezente în Oltenia am cerut un punct de vedere și de la doi cercetători care au studiat astfel de situri preistorice și au o vastă experiență cu privire la acest subiect. Astfel, prof. dr. J. W. E. Fassbinder (Geophysics Dept. of Earth and Environmental Sciences Ludwig-Maximilians-University Munich, Germany), după ce a văzut amprenta acestor structuri circulare pe mai multe imagini satelitare mi-a comunicat faptul că „*aceste situri arată foarte asemănător cu cele pe care le-am prospectat în Bavaria și în Austria (vezi Melchior și Neubauer 2010)*”. Recomandarea a fost aceea de a face o prospecție magnetometrică pentru a obține mai multe informații.

O serie de imagini satelitare cu structurile de la Portărești, Bârca și Cioroiași au fost văzute și de către dr. Judit P. Barna (Hungarian National Museum, Directorate of Archaeological Heritage Protection), cercetătoare care mi-a comunicat faptul că „*cercurile multiple de la Bârca și Cioroiași seamănă foarte mult cu structurile culturii Sopot din Croația de Nord, publicate de Kalafatic și colegii. Structura de la Portărești nu arată ca un rondel neolitic, deoarece „porțile” nu sunt pe o axă comună. Cu toate acestea, poate fi mai vechi decât epoca Hallstatt*”.

Închei acest studiu cu speranța că până la cercetarea efectivă a acestor noi situri semnalate, existența lor va continua, atât în teren, în RAN, cât și în planurile urbanistice generale ale localităților indicate, spre o mai bună protejare și prezervare. Consider că zona cuprinsă între localitățile Bistreț și Seaca de Câmp, areal în care se află zeci de tumuli, dar și o serie dintre siturile circulare inedite prezentate în acest studiu prealabil, ar trebui declarată *rezervație arheologică*, demers ce trebuie realizat cu prioritate. Aceeași destinație ar trebui dată și zonei Giurguța, Cioroiași, Urzicuța și Bârca, areal în care se află marea fortăreață de la Portărești, dar și numeroase structuri

¹⁰⁰ Lazarovici, 2014, p. 56, fig. 76.

¹⁰¹ Barna et al., 2019, p. 123, fig. 5/2.

¹⁰² Barna, Pásztor, 2011, p. 199, fig. 9.

circulare inedite și tumuli. Cu acest nou tip de stațiune circulară/inelară identificat și pe teritoriul Olteniei am mai adăugat o verigă la lanțul care „leagă” vestigiile similare din vestul și centrul Europei de cele din Caucaz indicând o viziune comună într-un anumit moment cronologic al Preistoriei europene.

ANEXĂ

Catalogul structurilor circulare din zona studiată

Bârca, U.A.T. Bârca, jud. Dolj.

1. Punctul „Măgura Strigoifului” – structuri circulare inedite;
2. Punctul „Cele două Măguri” – structuri circulare inedite.

Bistrețul Nou, U.A.T. Bistreț, jud. Dolj.

3. Structură circulară aflată la vest de sat – inedită. Semnalată de către Marius Bâsceanu.
- 4, 5. Două structuri semicirculare aflate la nord de Balta Călugăreni.

Castrele Traiane, U.A.T. Plenița, jud. Dolj.

6. Punctul „Cetățuia lui Matei Bârdău” – sit cunoscut.
- Fișa sit - <http://ran.cimec.ro/sel.asp?descript=castrele-traiane-plenita-dolj-asezarea-cotofeni-de-la-castrele-traiane-la-cetate-cod-sit-ran-73727.01>.

Stratigrafie – epoca bronzului timpuriu (cultura Coțofeni).

7. Punctul „Fântâna Bandei” – inedit ca localizare și imagine;
8. Punctul de la nord de „Fântâna Bandei” – inedit. Semnalat de Marius Bâsceanu.

Catane, U.A.T. Catane, jud. Dolj.

9. Structură circulară inedită aflată la sud de sat și înconurată de mai mulți tumuli.

Căciulătești, U.A.T. Dobrești, jud. Dolj.

10. Punctul „Schitul Roaba” – sit clasat ca monument istoric.
- Fișa sit - <http://ran.cimec.ro/sel.asp?descript=caciulatesti-dobresti-dolj-situl-arheologic-de-la-caciulatesti-la-schitul-roaba-cod-sit-ran-72114.01>.

Stratigrafie – cetate epoca bronzului (cultura Verbicioara), fortificație de pământ sec. IV-II a. Chr., epoca medievală sec. XV-XVI.

Cerăt, U.A.T. Cerăt, jud. Dolj.

11. Structură circulară la est de Cerăt, la nord de Dealul Brezei.
12. Structură circulară la est de Cerăt, pe Dealul Brezei.

Cetate. U.A.T. Cetate, jud. Dolj.

13. Structură semicirculară bine vizibilă pe imagine satelitară. Se află la vest de localitate la o distanță de cca. 2.843 m. Inedită.

Cioroiși, U.A.T. Cioroiși, jud. Dolj.

14. Punctul „La Braniște” – structuri circulare inedite.

Curmătura, U.A.T. Giurgița, jud. Dolj.

15. Tell-ul „Măgura Curmătura” – sit cunoscut; structură circulară inedită.
16. Structură circulară la vest de localitate – inedită.
17. Structură circulară concentrică la est de localitate – inedită.

Dârvari, U.A.T. Dârvari, jud. Mehedinți.

18. Punctul „Cetățuia” – sit circular cunoscut, clasat ca și monument.
- Fișa sit - <http://ran.cimec.ro/sel.asp?descript=darvari-darvari-mehedinti-situl-arheologic-de-la-darvari-cetatuia-cod-sit-ran-111569.01>.

Stratigrafia – epoca eneolitică (cultura Sălcuța), epoca bronzului.

19. Punctul „Sit 2” – structură inelară inedită, aflată la sud-vest de sat.
20. Punctul „Sit 3” – aflat la nord-est de situl „Cetățuia” – inedit. Semnalat de către Marius Bâsceanu.

Dobridor, U.A.T. Moțăței, jud. Dolj.

21. Punctul „*Măgura Lată*” – structuri circulare inedite.

Giurgiza, U.A.T. Giurgiza, jud. Dolj.

22. Structură circulară inedită aflată la est de localitate, la nord de Balta Giurgiza.

23. Structură circulară inedită, la nord-vest de localitatea Portărești, în zona *Dealului Băldălui*. Inedită.

24-29. Situri aflate în jurul lacului de acumulare Giurgiza, aflat la est de localitate.

Goicea Mare, U.A.T. Goicea, jud. Dolj.

30, 31. Două structuri, una circulară și alta patrulateră, aflate la sud-est de sat. Inedite. Semnalate de către Marius Bâsceanu.

Maglavit, U.A.T. Maglavit, jud. Dolj.

32. Punctul „*Fântâna Cochirciului*” sau „*Plaiul Cochincului*” – sit circular inedit. Informații oferite de B. Condurățeanu.

33. Punctul „*Măgura lui Ivan*” – sit circular inedit.

Măceșul de Sus, U.A.T. Măceșul de Sus, jud. Dolj.

34. Structură semicirculară aflată la sud de sat – inedită. Semnalată de Marius Bâsceanu.

Moțăței-Gară, U.A.T. Moțăței, jud. Dolj.

35. Structură circulară aflată la sud de sat – inedită.

36. Structură circulară concentrică aflată la sud-est de localitate – inedită.

Negoi, U.A.T. Negoi, jud. Dolj.

37, 38. Două structuri aflate la sud de punctul „*Fântâna Cornenilor*” și înconjurate de mai mulți tumuli. O structură este circulară (cea dinspre Rastul Nou), iar alta patrulateră (cea aflată spre Negoi).

Oprișor, U.A.T. Oprișor, jud. Mehedinți.

39. Formă circulară, descoperire inedită, aflată la sud-est de Oprișor.

Poiana Mare, U.A.T. Poiana Mare, jud. Dolj.

40. Structură patrulateră aflată la nord-vest de localitate – inedită.

Portărești, U.A.T. Giurgiza, jud. Dolj.

41. Structură circulară cunoscută.

Fișa sit - <http://ran.cimec.ro/sel.asp?descript=giurgita-giurgita-dolj-asezarea-hallstattiana-de-la-giurgita-la-cetatuia-cod-sit-ran-72542.01>.

Stratigrafie – prima epocă a fierului.

Rast, U.A.T. Rast, jud. Dolj.

42. Structură circulară dublată de un șanț și val de apărare cu formă neregulată, aflată la est de localitate – inedită. Semnalată de către Marius Bâsceanu.

Seaca de Câmp, U.A.T. Seaca de Câmp, jud. Dolj.

43. Punctul „*Cetățuia*” – structură circulară inedită ce are alături un tumul.

Segarcea, jud. Dolj

44. Structură circulară aflată la nord-vest de localitate – inedită.

45. Structură circulară aflată la vest de localitate – inedită. Semnalată de către Marius Bâsceanu.

Siliștea Crucii, jud. Dolj

46. Așezare de tip *tell* în punctul „*Măgura Brăzdată*” – inedită.

47. Structură circulară aflată la nord-est de sat – inedită.

Urzicuța, U.A.T. Urzicuța, jud. Dolj.

48. Punctul „*Măgura Bisericii*” – așezare tip *tell*, inedită.

49. O structură semicirculară inedită cu două inele concentrice se află în zona în care este „*Măgura Cățelei*”. La nord-vest de aceasta, la mică distanță se găsește un tumul care probabil este această măgură.

50. Structură circulară aflată la nord de sat în zona „*La Ciolpan*”, ce are în apropiere o serie de tumuli. Inedită.

51. Structură circulară aflată la nord-est de sat în zona limitei teritoriale dintre U.A.T. Urzicuța și U.A.T. Giurgița. La sud de aceasta se află o serie de trei tumuli. Inedită.

LISTA PLANȘELOR

Planșa 1. Fig. 1. Forme de relief din județul Dolj (după Stănescu, 2017). **Fig. 2.** Harta cu principalele situri fortificate din perioada neolitică și eneolitică din România (după Lazarovici, 2014).

Planșa 2. Fig. 1, 2. Marcarea pe hartă a zonelor studiate – plan și detaliu (sursa imaginii: Geo-portal INIS).

Planșa 3. Fig. 1. Harta cu siturile prezentate în acest studiu în regiunea Oltenia, partea de sud-vest (sursa imaginii: Geo-portal INIS). **Fig. 2.** Harta cu așezările și descoperirile atribuite culturii Vinča din Oltenia (regiunea administrativă) – 1. Șvinita; 2. Dubova; 3. Ostrovul Banului; 4. cartier Schela Cladovei, Drobeta Turnu Severin; 5. Ostrovul Șimian; 6. Șimian; 7. Hînova; 8. Ostrovu Corbului; 9. Balta Verde; 10. Ostrovul Mare; 11. Pristol; 12. Gârla Mare; 13. Salcia; 14. Almăjel (județul Mehedinți); 15. Cleanov; 16. Verbicioara; 17. Rast; 18. Bistreț; 19. Padea; 20. Leu; 21. Leu Mic; 22. Gura Văii; 23. Cârcea; 24. Șimnicu de Jos; 25. Gârlești; 26. Bojoiu (județul Dolj); 27. Reșca (județul Olt); 28. Sura; 29. Gornăcel (județul Gorj); 30. Marița (județul Vâlcea) (după Pătroi, 2019).

Planșa 4. Fig. 1. „*Măgura Curmătura*” marcată pe planurile directe de tragere ale armatei (sursa imaginii: Server Cartografic pentru Patrimoniu cultural Național). **Fig. 2.** Imagine a tell-ului „*Măgura Curmătura*” (sursa imaginii: Google Maps). **Fig. 3.** Structura circulară aflată la nord-est de „*Măgura Curmătura*”. Imagine detaliu (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 5. Fig. 1. Marcarea „*Măgurii Curmătura*” în raport cu structura circulară aflată la nord-est (sursa imaginii: Gogle Maps). **Fig. 2, 3.** Mormânt de copil într-un cuptor de copt pâine din situl atribuit culturii Sălcuța de la Curmătura (după Nica, Cășlaru, 1981).

Planșa 6. Fig. 1. Identificarea obiectivelor de la est de Cerăt, jud. Dolj, din zona Breaza, pe imagine satelitară (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 2.** Arealul geografic în care se găsesc obiectivele de la Cerăt, jud. Dolj, pe planurile directe de tragere ale armatei (sursa imaginii: Server Cartografic pentru Patrimoniu cultural Național). **Fig. 3.** Marcarea pe hartă a distanței de la Cerăt la cele două obiective din zona Breaza (sursa imaginii: Geo-portal INIS).

Planșa 7. Fig. 1. Tell-ul de la Urzicuța, jud. Dolj, din punctul „*Măgura Bisenicii/Bisericii*” în raport cu tell-ul „*Măgura Curmătura*” de la Giurgița, jud. Dolj, pe imagine satelitară (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 2.** Tell-ul de la Urzicuța din punctul „*Măgura Bisenicii/Bisericii*”, pe o hartă administrativă a U.A.T. Urzicuța, jud. Dolj (sursa imaginii: Geoportalul Agenției de Informații Geospațiale a Apărării „General de divizie Constantin Barozzi”). **Fig. 3.** Imagine detaliată a tell-ului de la Urzicuța din punctul „*Măgura Bisenicii/Bisericii*” (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 8. Fig. 1. Identificarea pe harta topografică a fortificației circulare de la Bârca, jud. Dolj, din punctul „*Măgura Strigoiiului*” (sursa imaginii: Geo-portal INIS). **Fig. 2.** Identificarea fortificației circulare de la Bârca, jud. Dolj, din punctul „*Măgura Strigoiiului*” pe imagine satelitară (sursa imaginii: Server Cartografic pentru Patrimoniu cultural Național). **Fig. 3.** Măsurătoare pe axa nord-sud a inelului exterior al fortificației circulare mari de la Bârca din punctul „*Măgura Strigoiiului*” (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 9. Fig. 1. Imagine detaliată a structurilor circulare aflate la nord-est de Bârca, jud. Dolj, din punctul „*Cele Două Măguri*” (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 2.** Identificarea structurilor circulare de la nord-est de Bârca, jud. Dolj, din punctul „*Cele Două Măguri*” pe hărți topografice în raport cu „*Măgura Curmătura*” de la Giurgița (sursa imaginii: Geo-portal INIS). **Fig.**

3. Cele două obiective circulare de la nord-est de Bârca, jud. Dolj, din punctul „*Cele Două Măguri*” (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 10. Fig. 1. Localizarea pe planurile directe de tragere ale armatei a punctului „*La Braniște*” de la Cioroiși, jud. Dolj (sursa imaginii: Server Cartografic pentru Patrimoniu cultural Național). **Fig. 2.** Identificarea pe imagine satelitară a punctului „*La Braniște*” de la Cioroiși, jud. Dolj, și a celor trei inele (două întregi și un semicerc) (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 3.** Localizarea pe imagine satelitară a punctului „*La Braniște*” în raport cu satul Cioroiși, jud. Dolj (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 11. Fig. 1. Structurile de la Dobridor, U. A. T. Moțaței. Imagine detaliu (sursa imaginii: Server Cartografic pentru Patrimoniu cultural Național). **Fig. 2.** Identificarea obiectivelor din zona „*Măgurii Late*” aflate la vest de Dobridor, U.A.T. Moțaței, jud. Dolj, pe harta administrativă (sursa imaginii: Geo-portal INIS). **Fig. 3.** Cele două structuri de la vest de Dobridor, U.A.T. Moțaței, jud. Dolj, marcate pe imagine satelitară în raport cu localitatea (sursa imaginii: Server Cartografic pentru Patrimoniu cultural Național).

Planșa 12. Fig. 1. Marcarea pe hartă a sitului de la Căciulătești, U.A.T. Dobrești, jud. Dolj, punctul „*Schitu Roaba*” (sursa imaginii: Geo-portal INIS). **Fig. 2.** Situl de la Căciulătești, U.A.T. Dobrești, jud. Dolj, punctul „*Schitu Roaba*” (sursa imaginii: B. Condurățeanu, *Atlasul Digital al României 2013.40*). **Fig. 3.** Situl de la Căciulătești, U.A.T. Dobrești, jud. Dolj, punctul „*Schitu Roaba*” pe ortofotoplan (sursa imaginii: Geo-portal INIS).

Planșa 13. Fig. 1. Punctul numit „*Fântâna Cochirciului*”, U.A.T. Maglavit, identificat pe planurile directe de tragere ale armatei (după DTM, 1917-1959). **Fig. 2.** Situl de tip „*rondel*” aflat pe teritoriul U.A.T. Maglavit, punctul „*Fântâna Cochirciului*”. Imagine detaliată (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 3.** Situl de tip „*rondel*” aflat pe teritoriul U.A.T. Maglavit, punctul „*Fântâna Cochirciului*” (sursa imaginii: *Atlasul Digital al României, Iunie 2020*. Mulțumiri B. Condurățeanu).

Planșa 14. Fig. 1. Situl de tip „*rondel*” aflat pe teritoriul U.A.T. Maglavit, în punctul numit „*Fântâna Cochirciului*” în raport cu localitatea Maglavit și măsurarea distanței (sursa imaginii: Google Maps). **Fig. 2.** Topor de piatră descoperit pe teritoriul U.A.T. Maglavit, în punctul numit „*Plaiul Cochințului*” (după Gherghe, Cioană, 2017). **Fig. 3.** Identificarea pe planurile directe de tragere ale armatei a „*Măgurii lui Ivan*”, zona în care se află structurile circulare de la sud de „*Fântâna Cochirciului*”, U.A.T. Maglavit (sursa imaginii: Server Cartografic pentru Patrimoniu cultural Național).

Planșa 15. Fig. 1. Imaginea detaliată a structurilor circulare de la sud de „*Fântâna Cochirciului*”, U.A.T. Maglavit, din zona „*Măgurii lui Ivan*” (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 2.** Măsurarea distanței dintre structura circulară de la „*Fântâna Cochirciului*” și structurile circulare din zona „*Măgurii lui Ivan*” (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 16. Fig. 1. Identificarea pe imagine satelitară a sitului din punctul „*Movila Turcului*”/„*Cetatea*” și a tumulului „*Piramida Seaca*” din Seaca de Câmp, jud. Dolj (după Pătroi, 2020). **Fig. 2.** Măsurătoare a diametrului inelului circular exterior al sitului „*Cetatea*” de la Seaca de Câmp, jud. Dolj (după Pătroi, 2020). **Fig. 3.** Identificarea pe planurile directe de tragere ale armatei a obiectivelor din zona punctului „*Movila Turcului*”/„*Cetatea*” și a tumulului „*Piramida Seaca*” din Seaca de Câmp, jud. Dolj (sursa imaginii: Server Cartografic pentru Patrimoniu cultural Național).

Planșa 17. Fig. 1. Identificare pe imagine satelitară a celor două situri de la Castele Traiane, jud. Dolj, la nord-est de locul „*Fântâna Bandeda*” (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 2.** Identificare pe planurile directe de tragere ale armatei a zonei sitului de la Castele Traiane, jud. Dolj, la nord-est de locul „*Fântâna Bandeda*” (sursa imaginii: Server Cartografic pentru Patrimoniu cultural Național).

Planșa 18. Fig. 1. Detaliu cu structura circulară de la Castele Traiane, jud. Dolj, de la nord-est de locul „*La Pricină*”/„*Fântâna Bandeda*” (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 2.** Identificarea pe

imaginea satelitară a celor două obiective de la Castele Traiane, jud. Dolj, de la nord-est de locul „La Pricină”/„Fântâna Bandea” – detaliu (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 3.** Fortificațiile circulare de la Castele Traiane, jud. Dolj, și Dârvari, jud. Mehedinți, punct „Cetățuia”, marcate pe imagine satelitară (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 19. Fig. 1. Localizarea așezării preistorice de la Dârvari, jud. Mehedinți, punct „Cetățuia” pe planurile directe de trageri ale armatei (după Pătroi, 2020). **Fig. 2.** Detaliu ale sitului din punctul „Cetățuia”, com. Dârvari, jud. Mehedinți, și sistemul de apărare circular (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 3.** Identificarea pe imaginea satelitară a cetăților de la Dârvari, jud. Mehedinți, localizate la sud-vest și nord-est de localitate (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 20. Fig. 1. Identificarea pe imaginea satelitară a cetății de la sud-vest de Dârvari, jud. Mehedinți (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 2.** Măsurarea distanței dintre siturile de la nord-est de Dârvari, jud. Mehedinți (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 21. Fig. 1. Identificarea pe ortofotoplan a structurii semicirculare de la sud-est de Oprișor, jud. Mehedinți (sursa imaginii: Geo-portal INIS). **Fig. 2.** Detaliu cu structura semicirculară de la sud-est de Oprișor, jud. Mehedinți (sursa imaginii: Geo-portal INIS). **Fig. 3.** Măsurarea distanței dintre structura semicirculară de la sud-est de Oprișor față de obiectivele de la nord-est de Dârvari, punctul „Cetățuia” și a doua structură patrulateră, pe imagine satelitară (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 22. Fig. 1. Situl „Măgura Cetățuii” – Portărești, com. Giurgița, jud. Dolj, marcat pe o hartă austriacă din secolul al-XIX-lea (sursa imaginii: *Wallachia - Second military survey of the Habsburg Empire*, <https://mapire.eu/en/map/secondsurvey-wallachia>). **Fig. 2.** Situl „Măgura Cetățuii” – Portărești, com. Giurgița, jud. Dolj, marcat pe planurile directe de tragere ale armatei (sursa imaginii: Server Cartografic pentru Patrimoniul cultural Național). **Fig. 3.** Inelele centrale ale sitului „Măgura Cetățuii” – Portărești, com. Giurgița, jud. Dolj – detaliu (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 23. Fig. 1. Situl „Măgura Cetățuii” – Portărești, com. Giurgița, jud. Dolj, identificat pe imagine satelitară (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 2.** Fortificația de la Gosek (după Lazarovici, 2013). **Fig. 3.** Fortificația de la Portărești (Bârca, după Lazarovici, 2013). **Fig. 4.** Fortificația de la Künzing (după Lazarovici, 2013). **Fig. 5.** Fortificația de la Svodin, Slovacia (după Lazarovici, 2013). **Fig. 6.** Situl de la Kamegg, Austria (după Lazarovici, 2013). **Fig. 7.** Fortificația de la Iclod, jud. Cluj (după Lazarovici, 2013).

Planșa 24. Fig. 1. Zona de la sud de Bistrețul Nou, jud. Dolj, pe planurile directe de tragere ale armatei (sursa imaginii: Server Cartografic pentru Patrimoniul cultural Național). **Fig. 2.** Structurile semicirculare de la sud de Bistrețul Nou, jud. Dolj, marcate pe imagine satelitară și măsurarea distanței față de localitate (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 3.** Imagine detaliată a celor două structuri semicirculare de la sud de Bistrețul Nou, jud. Dolj (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 25. Fig. 1-2. Structura circulară de la vest de Bistrețul Nou, jud. Dolj (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 26. Fig. 1. Structurile circulare de la Goicea, jud. Dolj (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 2.** Structura semicirculară de la Măceșu de Sus, jud. Dolj (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 27. Fig. 1-2. Situl de la Rast, jud. Dolj (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 28. Fig. 1. Zona de la sud de Catane, jud. Dolj (sursa imaginii: Geo-portal INIS). **Fig. 2-3.** Structura circulară de la sud-est de satul Catane, jud. Dolj marcată pe imagine satelitară (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 29. Fig. 1-2. Structura circulară concentrică aflată la est de satul Curmătura, jud. Dolj, marcată pe imagine satelitară (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 3.** Structurile circulare și *tell-ul* de la Curmătura, jud. Dolj, marcate pe imagine satelitară (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 30. Fig. 1. Structura circulară de la sud de Moțăței Gară, jud. Dolj, marcată pe hartă topografică (sursa imaginii: Geoportalul Agenției de Informații Geospațiale a Apărării „General de

divizie Constantin Barozzi”). **Fig. 2.** Obiectivul circular concentric de la Moțăței Gară, jud. Dolj, pe imagine satelitară în raport cu situl similar de la Maglavit, punctul „*Fântâna Cochirciului*” (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 3.** Detaliu al sitului circular concentric de la Moțăței Gară, jud. Dolj, pe imagine satelitară (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 31. Fig. 1. Structurile circulare de la Negoii, jud. Dolj marcate pe planurile directe de tragere ale armatei (sursa imaginii: Server Cartografic pentru Patrimoniul cultural Național). **Fig. 2.** Structurile circulare de la Negoii, jud. Dolj marcate pe imagine satelitară (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 3.** Structurile circulare marcate pe imagine satelitară în raport cu satele Rastu Nou și Negoii, jud. Dolj (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 32. Fig. 1. *Tell-ul* de la Siliștea Crucii, jud. Dolj, din punctul „*Măgura Brăzdată*” identificat pe planurile directe de tragere ale armatei (sursa imaginii: Server Cartografic pentru Patrimoniul cultural Național). **Fig. 2, 3.** *Tell-ul* de la Siliștea Crucii, jud. Dolj, din punctul „*Măgura Brăzdată*” identificat pe imagine satelitară – detaliu (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 33. Fig. 1. Structura circulară de la est de Giurgîța, jud. Dolj, pe imagine satelitară (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 2.** Detaliu cu structura circulară de la est de Giurgîța, jud. Dolj, aflată la nord de Balta Giurgîței (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 3.** Structura circulară de la est de Giurgîța, jud. Dolj, aflată la nord de Balta Giurgîței, marcată în raport cu structura circulară de la Portărești, jud. Dolj, și cu satul Giurgîța (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 34. Fig. 1-3. Structurile circulare de la est de Giurgîța, din zona lacului de acumulare Gurgîța, identificate pe imagine satelitară (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 35. Fig. 1. Zona geografică în care se află structurile circulare de la est de Giurgîța identificată pe planurile directe de tragere ale armatei (sursa imaginii: Server Cartografic pentru Patrimoniul cultural Național). **Fig. 2.** Structurile circulare de la est de Giurgîța, jud. Dolj aflate în zona bălții Giurgîței, marcate în raport cu structura circulară de la Portărești, jud. Dolj (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 36. Fig. 1. Structura semicirculară concentrică din punctul „*Măgura Cățelei*” de la nord de Urzicuța, jud. Dolj, marcată pe planurile directe de tragere ale armatei (sursa imaginii: Server Cartografic pentru Patrimoniul cultural Național). **Fig. 2.** Distanța dintre Urzicuța și structura semicirculară concentrică de la nord de localitate, din punctul „*Măgura Cățelei*” (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 3.** Detaliu cu structura semicirculară concentrică din punctul „*Măgura Cățelei*”, de la nord de Urzicuța, jud. Dolj (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 37. Fig. 1, 2. Structura semicirculară de la vest de U.A.T. Cetate, jud. Dolj, identificată pe imagine satelitară.

Planșa 38. Fig. 1. Identificarea pe harta administrativă a structurii de la nord-vest de Portărești, U.A.T. Giurgîța, din punctul „*Dealul Băldăului*” (sursa imaginii: Geo-portal INIS). **Fig. 2.** Structura de la nord-vest de Portărești, din punctul „*Dealul Băldăului*”, identificată pe imagine satelitară (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 3.** Structura de la nord-vest de Portărești, din punctul „*Dealul Băldăului*” în raport cu inelele centrale și cel exterior al „*Cetățuii*” de la Portărești (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 39. Fig. 1, 2. Structura circulară de la sud-est de Moțăței, jud. Dolj, marcată pe imagine satelitară (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 3.** Structura circulară de la sud-est de Moțăței marcată pe hartă topografică (sursa imaginii: Geo-portal INIS).

Planșa 40. Fig. 1, 2. Colorizare a sitului „*Măgura Cetățuii*” de la Portărești, U.A.T. Giurgîța, jud. Dolj (colorizare – Horațiu Cociș). **Fig. 3.** Identificarea pe hartă a tuturor structurilor circulare aflate în jurul „*Măgurii Cetățuii*” de la Portărești, U.A.T. Giurgîța (sursa imaginii: Geo-portal INIS).

Planșa 41. Fig. 1. O structură cu formă patrulateră neregulată identificată la nord de Poiana Mare, jud. Dolj, în zona limitei administrativ-teritoriale cu U.A.T. Maglavit (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 2.** Imagine de detaliu cu structura circulară concentrică aflată la nord-est de Siliștea Crucii, jud. Dolj (sursa imaginii: Server Cartografic pentru Patrimoniul cultural Național).

Fig. 3. Localizarea structurii concentrice de la nord-est de Siliștea Crucii, jud. Dolj (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 42. Fig. 1. Identificarea zonei structurii circulare aflate la nord-vest de orașul Segarcea, jud. Dolj pe planurile directe de tragere ale armatei (sursa imaginii: Server Cartografic pentru Patrimoniu cultural Național). **Fig. 2.** Identificarea structurii circulare aflate la nord-vest de orașul Segarcea, jud. Dolj, pe imagine satelitară (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 3.** Distanța de la obiectivul circular aflat la nord-vest de orașul Segarcea, jud. Dolj, până la marginea localității (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 43. Fig. 1. Identificarea structurii circulare aflate la vest de orașul Segarcea, jud. Dolj, pe imagine satelitară (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 2.** Detaliu cu structurile circulare de la nord-est de Urzicuța, aflate la limita administrativ-teritorială cu U.A.T. Giurgița, jud. Dolj (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 3.** Structurile circulare aflate la nord-est de Urzicuța, jud. Dolj, și o serie de opt posibili tumuli aflați la sud de acestea (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 44. Fig. 1. Detaliu cu o structură circulară aflată la o distanță de cca. 1.154 m nord de Urzicuța, jud. Dolj (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 2.** Structura circulară aflată la nord de Urzicuța, jud. Dolj, și tumulii din apropierea sa identificați pe imagine satelitară (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 45. Fig. 1. Măsurarea distanței dintre structura semicirculară din punctul „*Măgura Cățelei*” și obiectivul circular aflat la nord de Urzicuța, jud. Dolj (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 2.** Identificarea pe imagine satelitară a structurilor de la est și vest de satul Curmătura, U.A.T. Giurgița, jud. Dolj, a *tell*-ului eneolitic „*Măgura Curmătura*” și a celor două obiective amplasate la nord-est de localitatea Bârca, jud. Dolj din punctul „*Cele două Măguri*” (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 46. Fig. 1. Identificarea pe imagine satelitară a celor opt tumuli și trei obiective circulare simple/semicirculare concentrice aflate la nord/nord-est de satul Urzicuța, jud. Dolj (sursa imaginii: GoogleEarth). **Fig. 2.** Identificarea pe imagine satelitară a celor opt tumuli și trei obiective circulare simple/semicirculare concentrice aflate la nord/nord-est de satul Urzicuța, jud. Dolj, a siturilor de la Siliștea Crucii și Portărești, jud. Dolj (sursa imaginii: GoogleEarth).

Planșa 47. Fig. 1-2. Tipologia structurilor circulare din Slovacia din neolitic și epoca bronzului (după Kuzma, 2007). **Fig. 3.** Reconstrucția a două structuri circulare din Pranhartsberg, Austria (după Pásztor et al., 2015).

ABREVIERI

ACMI	<i>Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice</i> , București.
Analele Aradului	<i>Analele Aradului</i> , Arad.
AnB	<i>Analele Banatului</i> ; serie nouă, Timișoara.
Angvstia	<i>Angvstia</i> , Sfântu Gheorghe.
Antiquity	<i>Antiquity. A Review of World Archaeology</i> , Durham.
AO	<i>Arhivele Olteniei</i> , Craiova.
Arch. Ért.	<i>Archaeologiai Értesítő</i> , Budapesta.
Archaeol. Prospect.	<i>Archaeological Prospection</i> , publicat de <i>John Wiley & Sons Ltd</i> .
CJD	Consiliul Județean Dolj, Craiova.
DP	<i>Documenta Praehistorica</i> , Ljubljana.
Drobeta	<i>Drobeta. Seria Arheologie-Istorie</i> , Drobeta Turnu Severin.
DTM	Direcția Topografică Militară, București.
Eur. J. Archaeol.	<i>European Journal of Archaeology</i> , publicat de <i>Cambridge University Press</i> .
JAS	<i>Journal of Archaeological Science: Reports</i> , publicat de <i>Elsevier BV</i> .

J. Archaeol. Res.	<i>Journal of Archaeological Research</i> , publicat de Springer.
Litua	<i>Litua. Studii și cercetări</i> , Târgu Jiu.
MCA (s.n.)	<i>Materiale și Cercetări Arheologice (serie nouă)</i> , București.
Mehedinți – istorie și cultură	<i>Mehedinți – istorie și cultură</i> , Drobeta Turnu Severin
Oltenia	<i>Oltenia. Studii și comunicări. Arheologie-Istorie</i> , Craiova.
Prilozi	<i>Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu</i> , Zagreb.
SCIV	<i>Studii și Cercetări de Istorie Veche</i> , București.
SP	<i>Studii de Preistorie</i> , revista Asociației Române de Arheologie, București.
StComSM	<i>Studii și Comunicări. Seria Arheologie</i> , Satu Mare.
Stud. Quat.	<i>Studia Quaternaria</i> , Varșovia.
ŠZ	<i>Študijné zvesti Archeologického ústavu SAV</i> , Nitra

BIBLIOGRAFIE

Barna, J. P., Pásztor, E. 2011. Different ways of using space: traces of domestic and ritual activities at a Late Neolithic settlement at Sormás-Török-földek. *DP* 38, pp. 185-206.

Barna, J. P., Tokai, Z. M., Pásztor, E., Eke, I., Pusztá, S., Pusztá, A., Busznyák, J., Biró, K. T., Száraz, C. 2016. Late Neolithic Circular Ditch Systems in Western-Hungary. Overview on the present stage of research in Zala County, Hungary. În J. Kovárník (edit.), *Centenary of Jaroslav Palliardi's Neolithic and Aeneolithic Relative Chronology (1914-2014)*. Hradec Králové-Ústí nad Orlicí: University of Hradec Králové, Philosophical Faculty, pp. 309-335.

Barna, J. P., Tokai, Z. M., Eke, I., Pásztor, E., Biró, T. K., Mesterházy, G., Pethe, M. 2018. Bezeréd-Teleki-dűlő II. Egy késő neolitikus körárok a Kr. e. 5. évezredből. *Arch. Ért.* 143, pp. 215-232.

Barna, J. P., Serlegi, G., Fullár, Z., Bánffy, E. 2019. A circular enclosure and settlement from the mid-fifth millennium BC at Balatonmagyaród-Hídvégpuszta. În E. Bánffy, J. P. Barna (Hrsg.), „*Trans Lacum Pelsonem*”. *Prähistorische Forschungen in Südwestungarn (5500 – 500 v. Chr.) – Prehistoric Research in South-Western Hungary (5500 – 500 BC)*. Rahden: Verlag Marie Leidorf GmbH, pp. 117-161.

Băjenaru, R. 2014. *Sfârșitul bronzului timpuriu între Carpați și Dunăre*. Cluj-Napoca: Argonaut.

Belinskiy, A., Fassbinder, J. W. E., Reinhold, S. 2011. Caucasian ring ditches – The easternmost prehistoric rondels in Europe? În M. G. Drahor, M. A. Berge (edit.), *Archaeological prospection: 9th International Conference on Archaeological Prospection, September 19-24, 2011 Izmir, Turkey: Extended Abstracts*. Istanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayinlari, pp. 106-107.

Botić, K. 2016. Climatic Influences on Appearance and Development of Neolithic Cultures in Southern Outskirts of Carpathian Basin. *Stud. Quat.* 33 (1), pp. 11-26.

Cârciumaru, M. 1986. Contribuții la agricultura preistorică a Olteniei. *Litua* 3, pp. 5-10.

Cârciumaru, M. 1996. *Paleoetnobotanica. Studii în preistoria și protoistoria României*. Iași: Glasul Bucovinei, Helios.

Câșlaru, C. 2011. *Urzicuța, străveche și actuală vatră românească*. Craiova: Scrisul Românesc.

Ceașescu, A. 2011. *Așezările rurale din Câmpia Băileștiului (cu elemente de etnografie)*. Craiova: Univeristaria.

CJD. f.a. *Moșia comunei Cerăt* [online], disponibil la <http://portalextern.cjdoj.ro/web/cerat/istoric> (ultima oară accesat la 03.11.2020).

Coteș, P. V. 1957. *Câmpia Olteniei*. București: Științifică.

Crăciunescu, G. 2004. *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*. Craiova: MJM.

- Crăciunescu, G. 2017. Așezarea culturii Coțofeni de la Rogova, județul Mehedinți. *Oltenia* 24, pp. 5-46.
- Crăciunescu, G. 2019. *Metalurgia epocii bronzului în Oltenia*. Tg.-Jiu: Măiastra.
- Cucu, V., Cucu, P. A. 1980. *Județul Mehedinți*. București: Academia R.S.R..
- Dimitrijević, S. 1979. Sjeverna zona. În A. Benac (edit.), *Praistorija Jugoslavenskih Zemalja: Neolitsko Doba*. Vol. II. Sarajevo: Svjetlost: Akademija Nauka i Umjetnosti Bosne i Hercegovine, pp. 229-360.
- DTM. 1917-1959. *Planurile Directoare de Tragere* [online], disponibil la <http://geospatial.org/harti/#/viewer/openlayers/10> (ultima oară accesat la 14.10.2020).
- Dumitrescu, Vl. 1943 (1946). Raport pentru cercetări și săpături arheologice întreprinse în Oltenia. *ACMI*, pp. 93-94.
- Dumitrescu, Vl. 1980. *The neolithic settlement at Rast (South-West Oltenia, Romania)*. Oxford: British Archaeological Reports.
- Faßbinder, J. W. E., Linck, R., Reinhold, S., Belinskij, A. 2013. *Neolithic ring monuments in the northern Caucasus - The easternmost prehistoric rondels in Europe?*. În The State Hermitage Museum, *Virtual Archaeology (nondestructive methods of prospections, modeling, reconstructions)*. *Proceedings of the First International Conference, State Hermitage Museum, 4-6 June 2012*. St. Petersburg: The State Hermitage Publishers, pp. 71-75.
- Fuiorea, N. 1981. Dârvari, veche vatră de istorie mehedințeană. *Mehedinți – istorie și cultură* 4, pp.169-186.
- Geo-portal INIS* [online], disponibil la http://geoportal.gov.ro/viewers/ro_RO/index.html (ultima oară accesat la 14.10.2020).
- Gherghe, O. 2015. *Centenarul Muzeului Olteniei 1915-2015*. Craiova: Antheo.
- Gherghe, P., Cioană, V. 2017. Unelte și ceramică preistorică descoperite în localitatea Maglavit, județul Dolj. *Oltenia* 24, pp. 60-72.
- Gherghe, P., Georgescu, I. 2000. Noi descoperiri arheologice în județul Dolj. *Oltenia* 12, pp. 32-35.
- Hașotti, P. 1997. *Epoca Neolitică în Dobrogea*. Constanța: Muzeul de Istorie Națională și Arheologie.
- Ioncea, Gh. M., Mare, M.-E. 2009. *Urzicuța. Monografie*. București: Macedoneanul.
- Jovanović, D. B., Grossman, D., Mušić, B., Novaković, P. 2012. Revisionary research of the site Vatin - Bela Bara. În A. Medaković (edit.), *Proceedings of the Regional Conference „Research, Preservation and Presentation of Banat Heritage: Current State and Long Term Strategy”*, Vršac, Serbia, 17-19 November 2011. Vršac: Tuli, pp. 49-59.
- Kalafatić, H., Šiljeg B. 2018. TWIN CIRCLES: new insights in the Neolithic settlement pattern. *Prilozi* 35, pp. 71-112.
- Kretzer, O. 2015. New neolithic circular enclosure in Central Germany [online]. Lucrare prezentată la *International Astronomical Union, 29th General Assembly – Division C*, 8 octombrie, Honolulu (Hi), disponibil la https://www.iau.org/static/science/scientific_bodies/divisions/c/2015/dc_olaf_kretzer_cultural.pdf (ultima oară accesat la 01.09.2020).
- Kuzma, I. 2007. Aerial archaeology in Slovakia. *ŠZ* 41, pp. 11-40.
- Lahovari, G. I., Brătianu, C. I., Tocilescu, Gr. G. 1898-1902. *Marele Dicționar Geografic al României*. 5 vol. București: J. V. Socecă.
- Lazarovici, C. M.; Lazarovici, Gh. 2007. *Arhitectura Neoliticului și Epocii Cuprului din România. Epoca Cuprului*. Vol. II. Iași: Trinitas.
- Lazarovici, Gh. 2013. Despre sistemele de fortificații neolitice din Transilvania și Banat (Partea I. A. Fortificațiile neolitice). *StComSM* 29(1), pp. 55-110.
- Lazarovici, Gh. 2014. Cu privire la sistemele de fortificații din Transilvania și Banat din perioada neoliticului și a Epocii cuprului (Gornea, Parța, Iclod, Fundătura). Partea I. Fortificațiile neolitice. *Angvstia* 17-18, pp. 11-66.

Lazăr, C. 2011. Some Observations about Spatial Relation and Location of the Kodjadermen-Gumelnița-Karanovo VI Extra Muros Necropolis. În S. Mills, P. Mirea (edit.), *The Lower Danube in Prehistory: Landscape Changes and Human-Environment Interactions / Proceedings of the International Conference, Alexandria 3-5 November 2010*. București: Renaissance, pp. 95-115.

Lazăr, C., Andreescu, R., Ignat, Th., Florea, M., Astaloș, C. 2008. The Eneolithic Cemetery from Sultana-Malu Roșu (Călărași county, Romania). *SP* 5, pp. 131-152.

Lazăr, S. 2005. *Cultura Vârtoș în Oltenia*. Craiova: Fundația „Scrisul Românesc”.

Lecca, O. G. 1937. *Dicționar istoric, arheologic și geografic al României*. București: Universul.

Mesterházy, G., Serlegi, G., Vágvölgyi, B., Füzesi, A., Raczky, P. 2019. A szociális folyamatok szinterei Polgár-Csőszhalom késő neolitikus településének összefüggéseiben. *Arch. Ért.* 144 (1). pp. 1-32.

Morintz, S. 1962. Tipuri de așezări și sisteme de fortificație și de împrejmuire în cultura Gumelnița. *SCIV* 13 (2), pp. 273-284.

Müller, J., Rassmann, K., Kujundžić-Vejzagić, Z. 2013. Okolište – Rekonstruktion spätneolithischer und frühchalkolithischer Siedlungsprozesse des zentralbosnischen Visokobeckens: Fragestellungen, Forschungsstrategien, Ergebnisse. În J. Müller, K. Rassmann, R. Hofmann (Hrsg.), *Okolište 1 – Untersuchungen einer spätneolithischen Siedlungskammer in Zentralbosnien*. Bonn: Dr. Rudolf Habelt GmbH, pp. 11-68.

Náfrádi, K., Barna, J. P., Sümegi, P. 2015. Geoarchaeological investigations at Sormás-Török-földek, a Neolithic site in Southwestern Transdanubia, Hungary [online]. *JAS* 1, pp. 8-20, disponibil la <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2352409X14000042> (ultima oară accesat la 12.08.2020).

Orton, D., Anvari, J., Gibson, C., Bogaard, A., Rosenstock, E., Biehl, P. 2018. A tale of two tells: dating the Çatalhöyük West Mound [online]. *Antiquity* 92 (363), pp. 620-639, disponibil la <https://www.cambridge.org/core/journals/antiquity/article/tale-of-two-tells-dating-the-catalhoyuk-west-mound/01F804089ECB6CC4AA6E47D452E3B9D1> (ultima oară accesat la 12.08.2020).

Nica, M., Câșlaru, C. 1981. Complexul cuptoarelor eneolitice de copt pâine de la Curmătura, jud. Dolj. *Oltenia* 3, pp. 9-16.

Nicolăescu-Plopșor, C. 1922. Descoperirea unor stațiuni preistorice în Dolj. *AO* 1(4), pp. 425-426.

Parkinson, W. A., Duffy, P. R. 2007. Fortifications and Enclosures in European Prehistory: A Cross-Cultural Perspective. *J. Archaeol. Res.* 15(2), pp. 97-141.

Pădurean, D. E. 2017. Cu privire la câteva imagini satelitare Google Earth din județul Arad. În S. Forțiu (edit.), *Arheovest V. In Honorem Doina Benea. Interdisciplinaritate în Arheologie și Istorie, Timișoara, 25 noiembrie 2017*. Vol. 2. Szeged: JATEPress, pp. 771-782.

Pădurean, E., Dorogostaisky, L. 2015. Noi așezări fortificate în Câmpa Aradului, arealul orașului Curtici. În S. Forțiu, A. Stavilă (edit.), *Arheovest III. In Memoriam Florin Medeleț. Interdisciplinaritate în Arheologie și Istorie, Timișoara, 28 noiembrie 2015*. Vol. 1. Szeged: JATEPress, pp. 173-193.

Pădurean, E. D., Dorogostaisky, L. 2016. Mistere cu privire la imaginea satelitară Google Earth a unui sit arheologic de la Iratoșu, jud. Arad. *Analele Aradului* 2(2), pp. 11-22.

Pătroi, C. N. 2010. Manifestări religioase în cadrul culturii eneolitice Sălcuța. *Drobeta* 20, pp. 33-52.

Pătroi, C. N. 2013. *Neo-eneoliticul în Oltenia. Repertoriul de așezări și descoperiri*. Craiova: Sitech.

Pătroi, C. N. 2015. *Cultura Sălcuța în Oltenia*. Craiova: Sitech.

Pătroi, C. N. 2016. Repertoriul așezărilor și descoperirilor Culturii Coțofeni în Oltenia. *Litua* 18, pp. 17-93.

Pătroi, C. N. 2019. *Neo-eneoliticul în Oltenia. Hărțile arheologice* [online], disponibil la https://gumroad.com/1/VrBQc?recommended_by=search (ultima oară accesat 16.07.2020).

Pătroi, C. N. 2020. *Dacii din Oltenia. Repertoriul înainte de cucerirea romană*. [online], disponibil la https://gumroad.com/1/ZbHeUO?recommended_by=search (ultima oară accesat 30.08.2020)

Pásztor, E., Barna, J. P. 2015. HUNGARIAN ARCHAEOASTRONOMICAL RESEARCH III. The Astronomical Characteristics of Late Neolithic Circular Enclosures in Light of the Most Recent Research from the Transdanubian Region [online]. *Hungarian Archaeology e-journal*, autumn 2015, pp. 1-8, disponibil la http://www.hungarianarchaeology.hu/?page_id=279#post-6187 (ultima oară accesat la 16.07.2020).

Pásztor, E., Barna, J. P., Zotti, G. 2015. Neolithic Circular Ditch Systems ("Rondels") in Central Europe. În C.L.N. Ruggles (edit.), *Handbook of Archaeoastronomy and Ethnoastronomy*. New York: Springer Science+Business Media, pp. 1317-1326.

Ploșor, C. 1923a. Două urne funerare. *AO* 2(8), pp. 295-297.

Ploșor, C. 1923b. Ornamentul în valuri în vârsta bronzului. *AO* 2(8), pp. 299-300.

Ploșor, C. 1925. Măgura Mare din Pădurea Poienii. *Oltenia. Culegeri/Cercetări/Documente* 1(6), pp. 80-84.

Popescu-Vava, L., Ceacăru, C. 2015-2016. Câteva informații cu privire la Chestionarul lui C. S. Nicolaescu Ploșor adresat primăriilor din județul Dolj. *Oltenia* 22-23, pp. 185-212.

Raczky, P., Anders, A., Bartosiewicz, L. 2011. *The enclosure system of Polgár-Csőszhalom and its interpretation*. În S. Hansen, J. Müller (Hrsg.), *Sozialarchäologische Perspektiven: Gesellschaftlicher Wandel 5000 - 1500 v. Chr. zwischen Atlantik und Kaukasus. Internationale Tagung 15.-18. Oktober 2007 in Kiel*. Mainz: Philipp von Zabern, pp. 57-79.

RAN. 2010. *Așezarea neolitică de la Urzica Mare - Măgura Cetățuie* [online], disponibil la <http://ran.cimec.ro/sel.asp?descript=urzica-mare-urzicuta-dolj-asezarea-neolitica-de-la-urzica-mare-magura-cetatuie-cod-sit-ran-74572.01> (ultima oară accesat la 14.10.2020).

RAN. 2018a. *Așezarea hallstattiană de la Giurgița - La Cetățuia* [online], disponibil la <http://ran.cimec.ro/sel.asp?descript=giurgita-giurgita-dolj-asezarea-hallstattiana-de-la-giurgita-la-cetatuia-cod-sit-ran-72542.01> (ultima oară accesat la 14.10.2020).

RAN. 2018b. *Necropola de la Giurgița - La Dârvari* [online], disponibil la <http://ran.cimec.ro/sel.asp?descript=giurgita-giurgita-dolj-asezarea-hallstattiana-de-la-giurgita-la-cetatuia-cod-sit-ran-72542.01> (ultima oară accesat la 14.10.2020).

RAN. 2018c. *Situl arheologic de la Căciulătești - La Schitul Roaba* [online], disponibil la <http://ran.cimec.ro/sel.asp?descript=caciulatesti-dobresti-dolj-situl-arheologic-de-la-caciulatesti-la-schitul-roaba-cod-sit-ran-72114.01> (ultima oară accesat la 19.10.2020).

Ridiche, Fl. 2000. Noi date privind cunoașterea culturii Verbicioara (Partea I). *Oltenia* 12, pp. 41-73.

Řídký, J., Končelová, M., Šumberová, R., Limburský, P., Květina, P. 2014. How were the ditches filled in? Neolithic rondels from the perspective of formative analyses [online]. *Eur. J. Archaeol.* 17 (4), pp. 579-601, disponibil la <https://doi.org/10.1179/1461957114Y.0000000063> (ultima oară accesat la 20.10.2020).

Roman, P. I. 1976. *Cultura Coțofeni*. București: Academia R.S.R.

Schier, W. 2011. Activitatea edilitară ca reflectare a cunoștiintelor – complexe monumentale de șanțuri circulare (Kreisgrabenanlagen) din mileniul al V-lea a. Chr. din Europa Centrală. *AnB19*, pp. 21-32.

Sechel, O. 2014. *Sistemele de fortificații din neolitic și epoca cuprului, rezumatul tezei de doctorat* [online]. Sibiu: Facultatea de Istorie și Patrimoniu „Nicolae Lupu”, disponibil la <http://doctorate.ulbsibiu.ro/wp-content/uploads/Rezumat-Sechel.pdf> (ultima oară accesat la 14.10.2020).

Šošić Klindžić, R., Kalafatić, H., Šiljeg B., Hršak T. 2019. Circles and ceramics through the centuries: Characteristics of Neolithic Sopot culture settlements. *Prilozi* 36, pp. 41-84.

Stănescu, I. 2017. *Memoriu de Evaluare de Mediu pentru Planul pentru Prevenirea, Protecția și Diminuarea Efectelor Inundațiilor în Bazinul Hidrografic JIU, versiunea 8* [online], disponibil la http://www.anpm.ro/documentatii-procedura-sea-si-ea/-/asset_publisher/HR6qSxze9Q2j/content/planul-pentru-prevenirea-protectia-si-diminuarea-efectelor-inundatiilor-in-bazinul-hidrografic-jiu-v8 (ultima oară accesat la 12 octombrie 2020).

Tătulea, C. M. 1983. Săpăturile din așezarea hallstattiană timpurie de la Portărești (jud. Dolj). *MCA* 15, pp. 149-154.

Teodorescu, R.-M. 2011. *Necropolele tumulare pe teritoriul României în eneoliticul final și epoca bronzului*. Sibiu: Altip.

Toderaș, M., Hansen, S., Reingruber, A., Wunderlich, J. 2009. Pietrele-Măgura Gorgana: o așezare eneolitică de la Dunărea de Jos între 4500-4250 î.e.n. *MCA* (s.n.) 5, pp. 39-90.

Tirpák, J. 2007. Geophysical prospecting in the slovak archaeology. *ŠZ* 41, pp. 40-55.

Welk, F., Nebelsick, L. D., Wach, D. 2019. The first Neolithic roundel discovered in Poland reinterpreted with the application of the geophysical Amplitude Data Comparison (ADC) method [online]. *Archaeol. Prospect.* 26 (4), pp. 282-297, disponibil la <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/arp.1744> (ultima oară accesat 12.08.2020).

1.

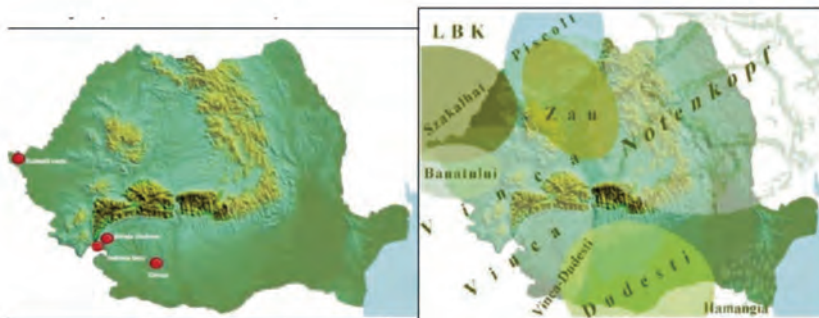

Figura 1 / Figure 1
Cultura Starčevo-Criș, fortificații /
Starčevo-Criș culture, fortifications.

Figura 2 / Figure 2
Civilizațiile neolitice din Banat și Transilvania /
Neolithic civilizations from Banat and Transylvania.

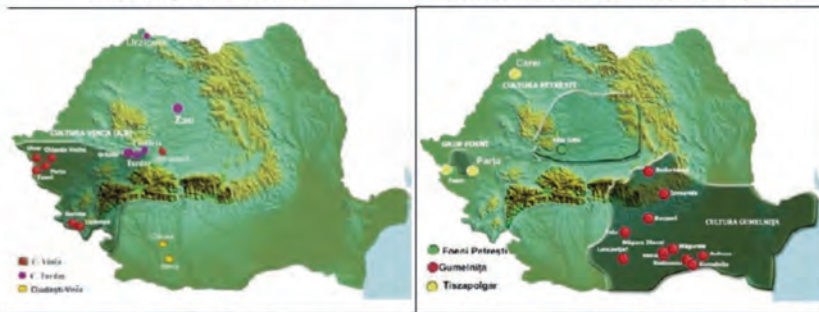
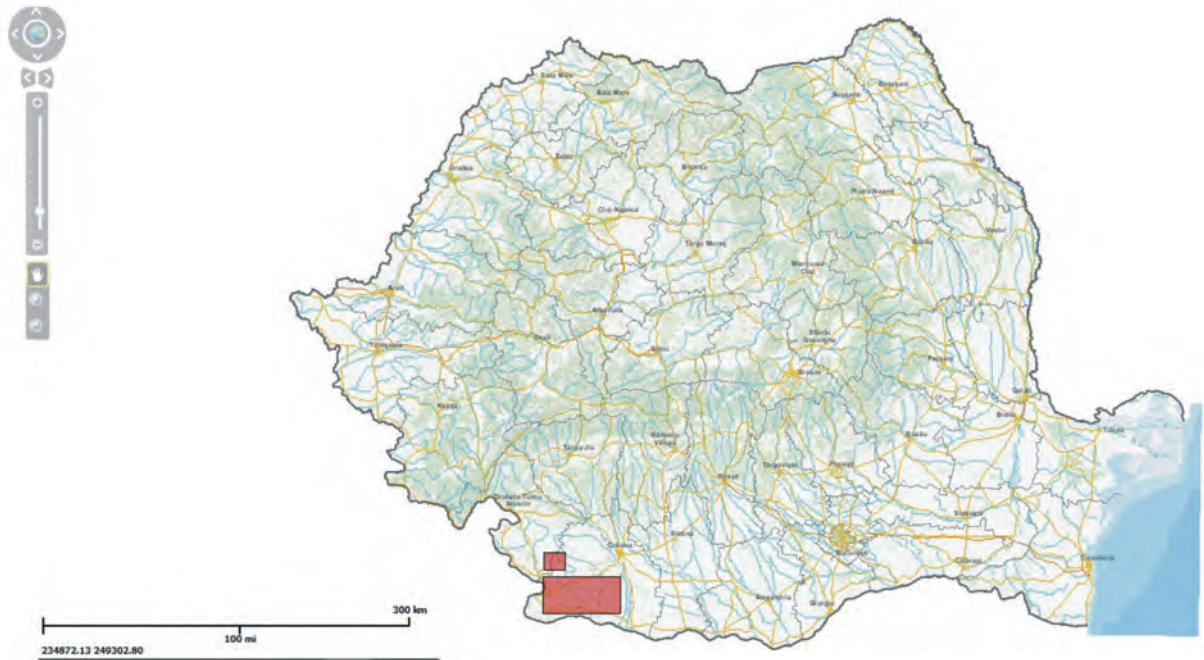

Figura 3 / Figure 3
Fortificații din neoliticul dezvoltat /
Fortifications from developed Neolithic.

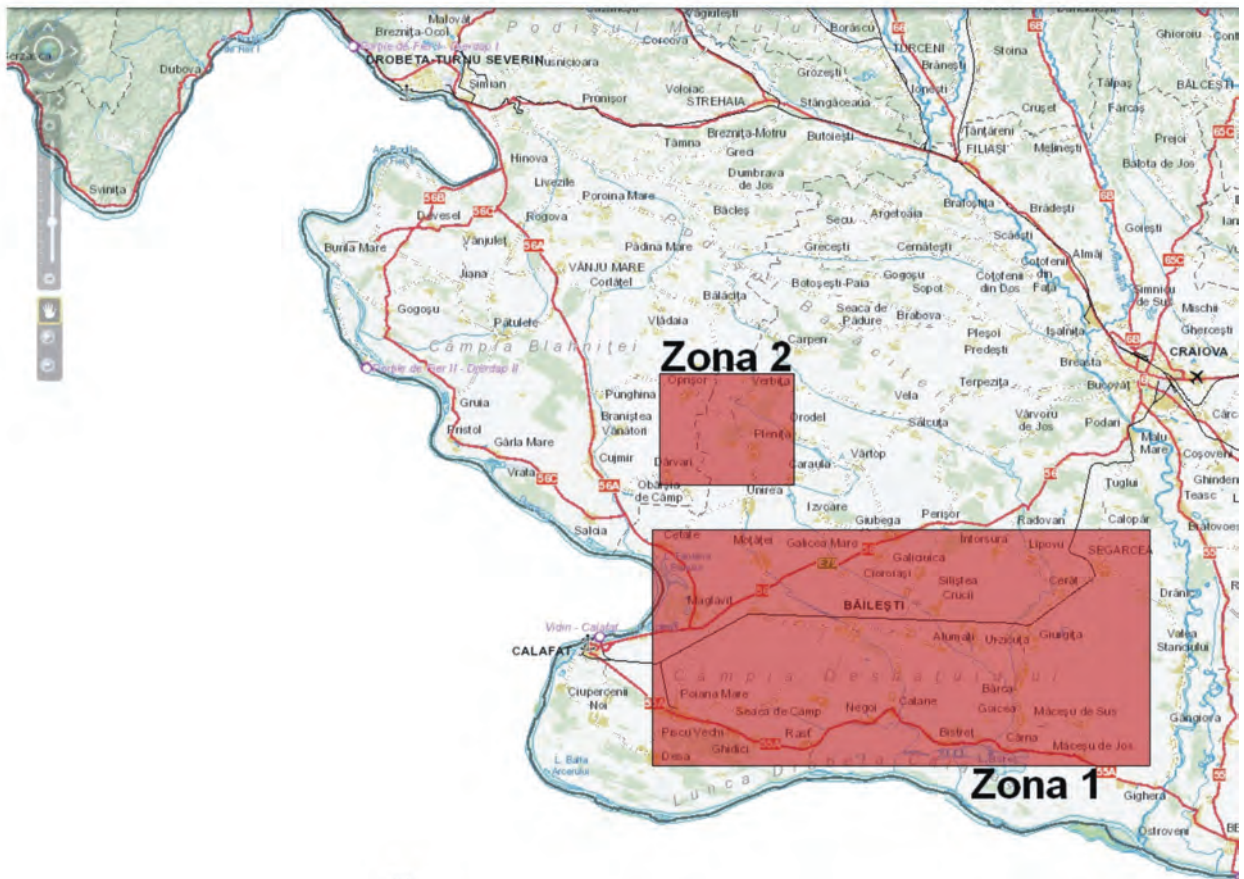
Figura 4 / Figure 4
Fortificații din Epoca Cuprului /
Fortifications from Copper Age.

2.

Planșa 1.

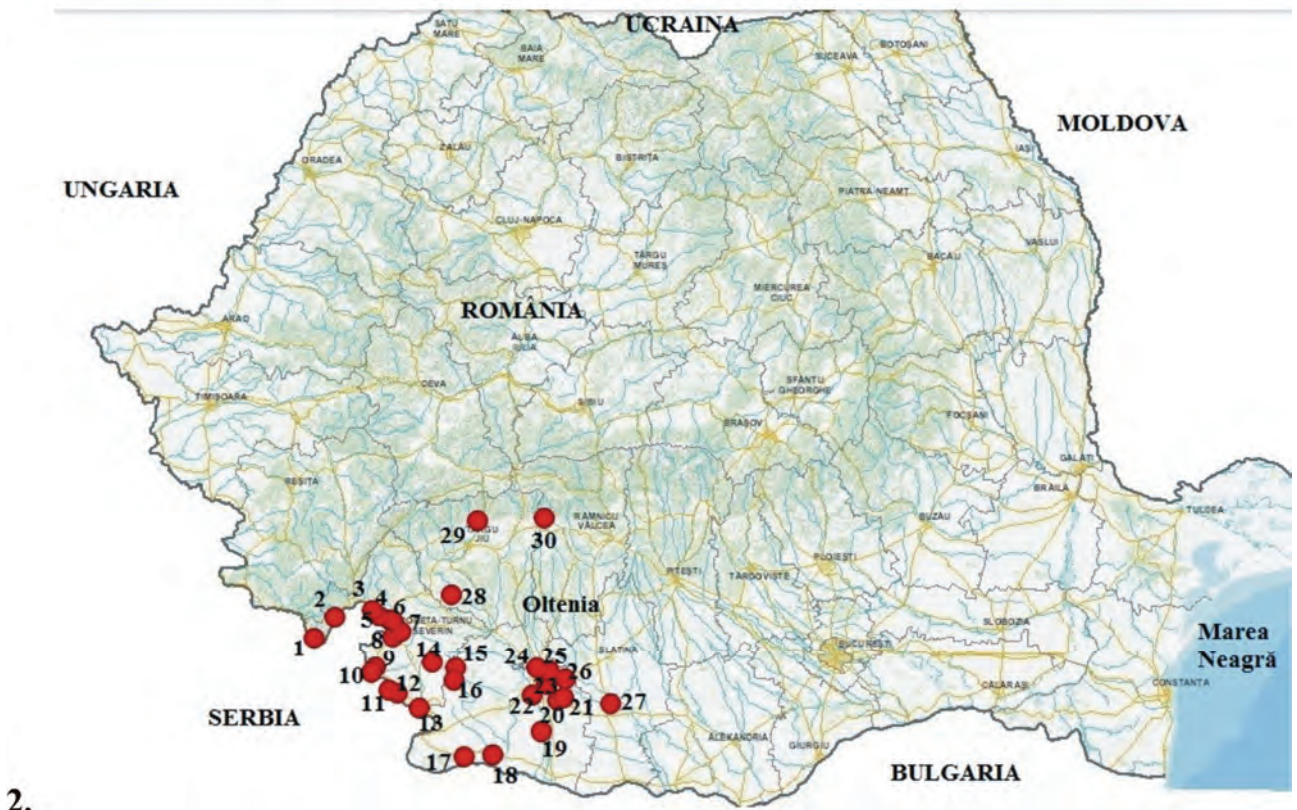
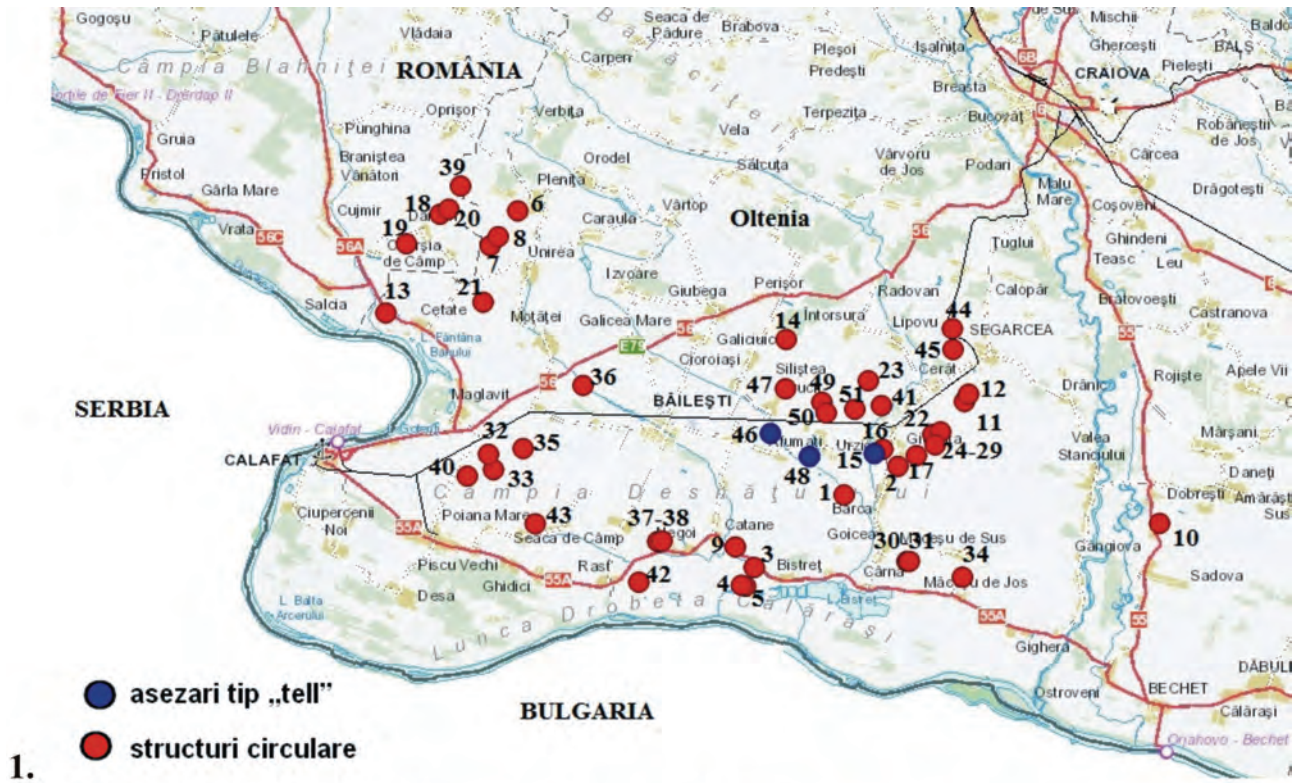

1.

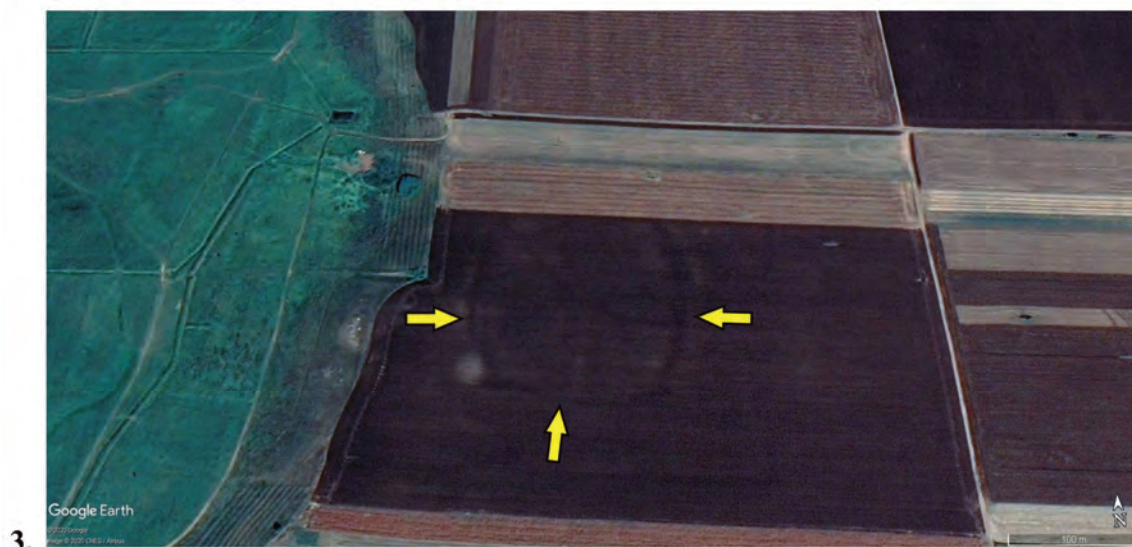

2.

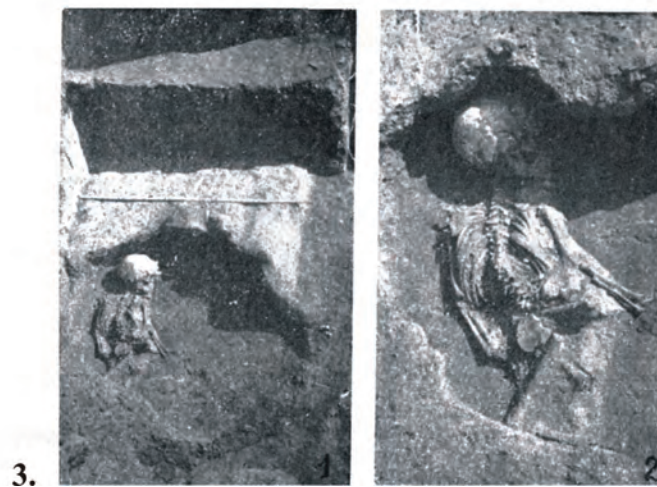
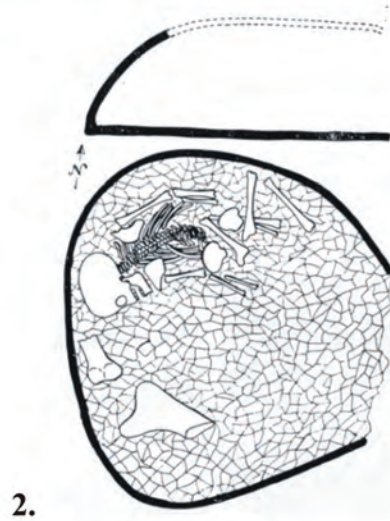
Planșa 2.

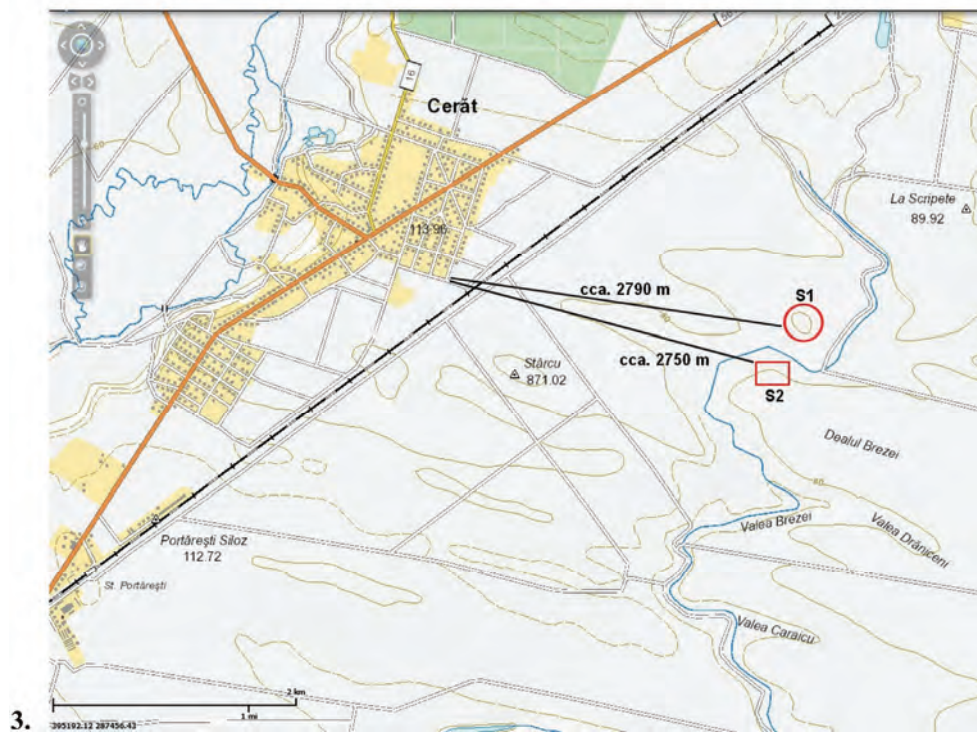
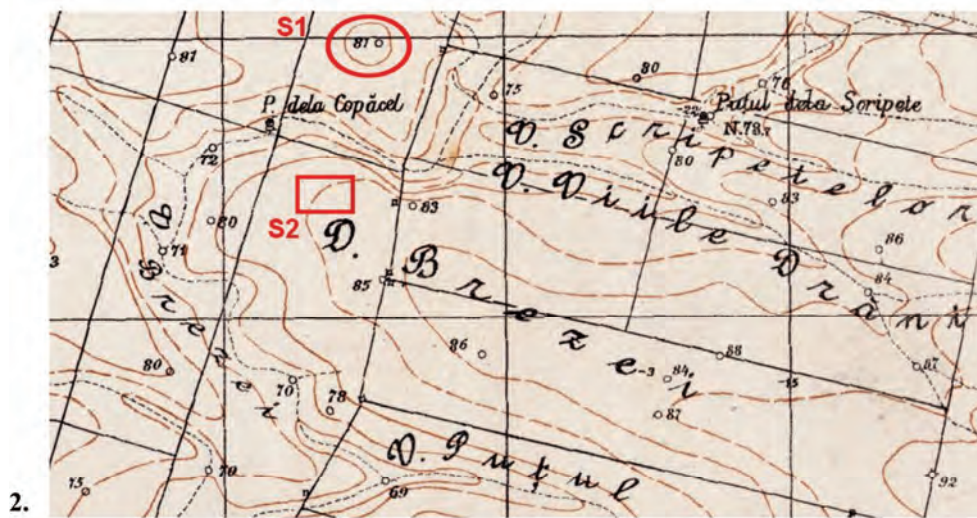
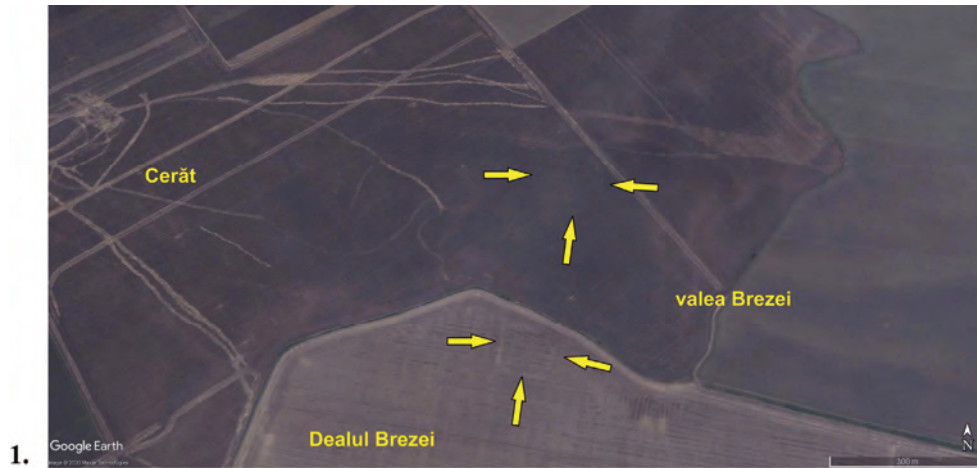
Planșa 3.

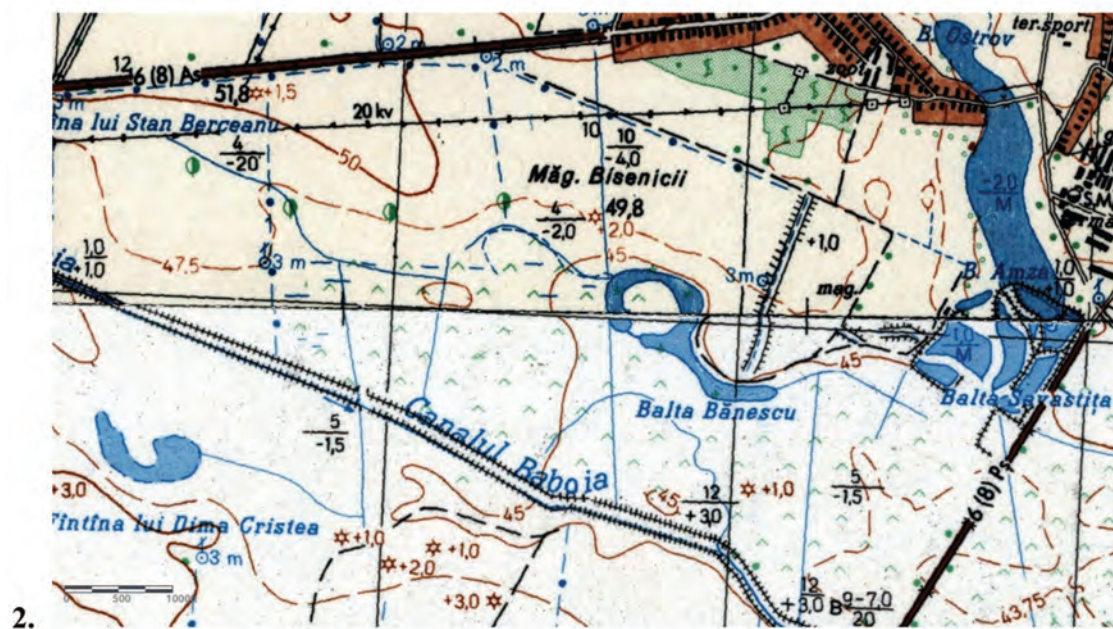
Planșa 4.

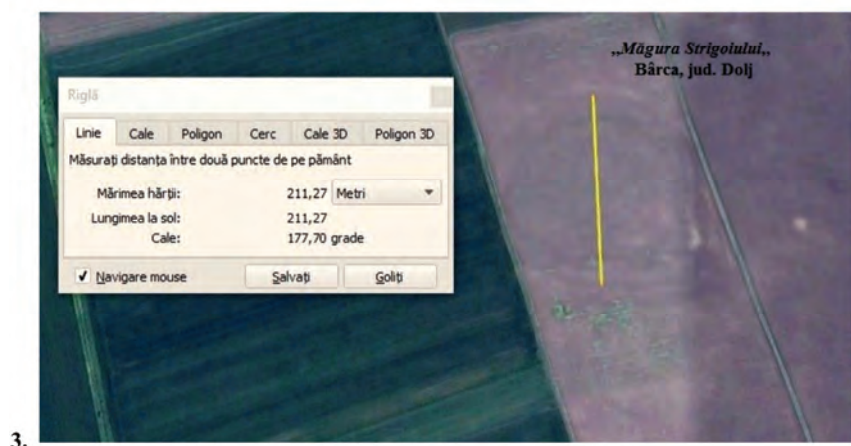
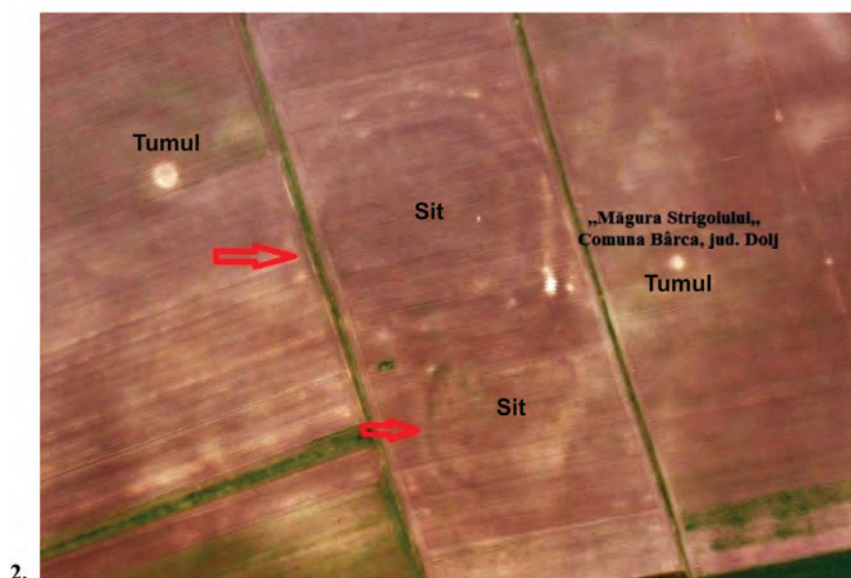
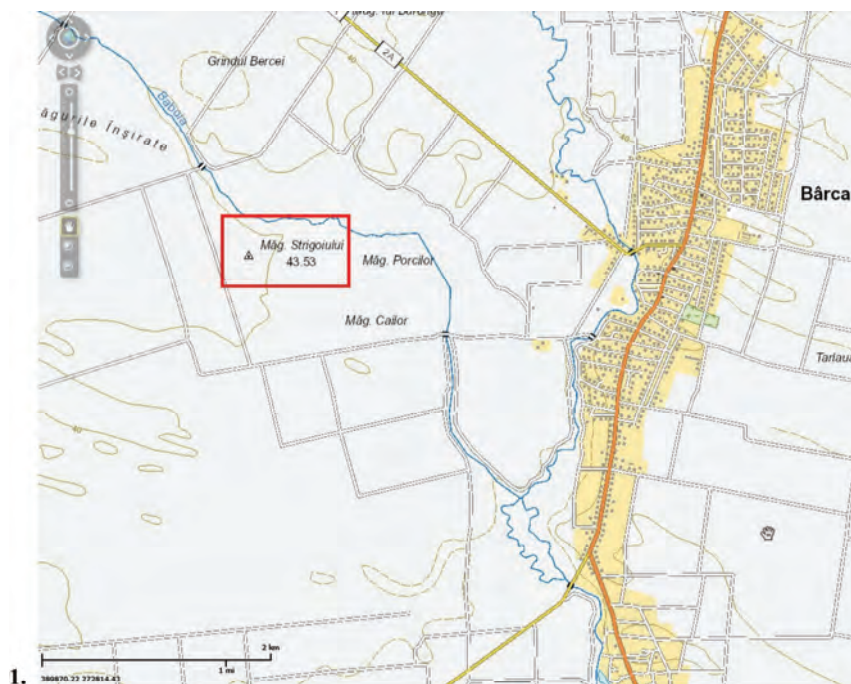
Planșa 5.

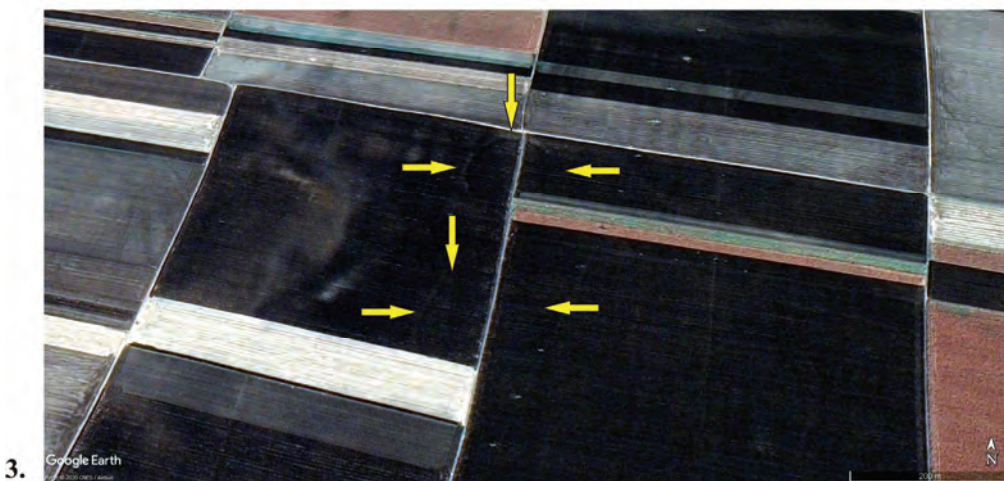
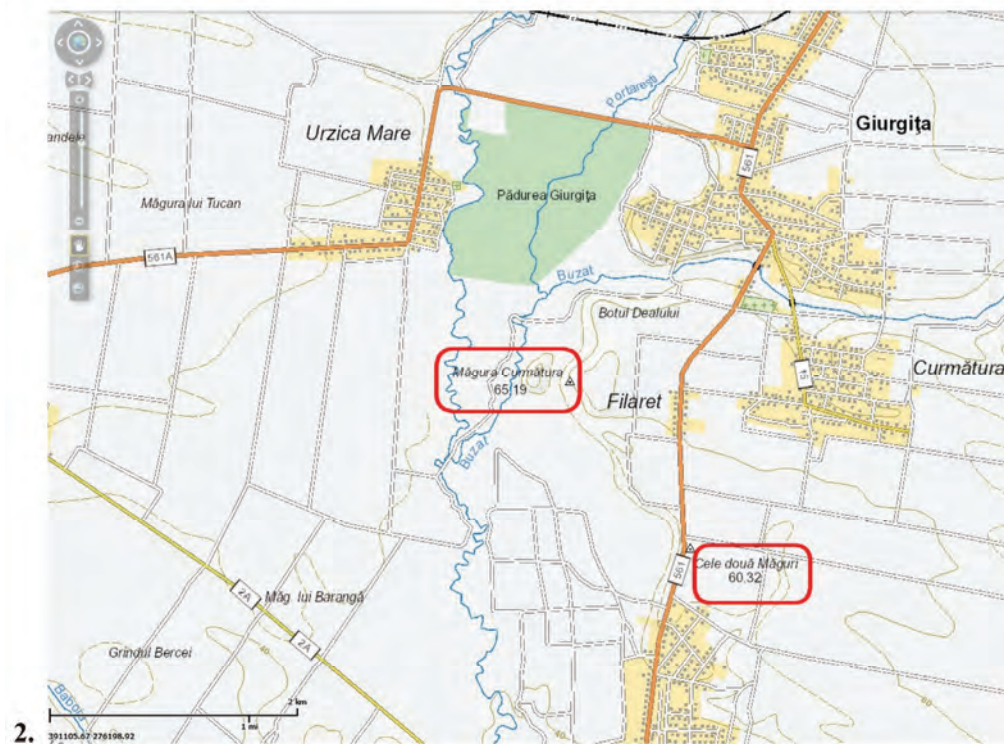
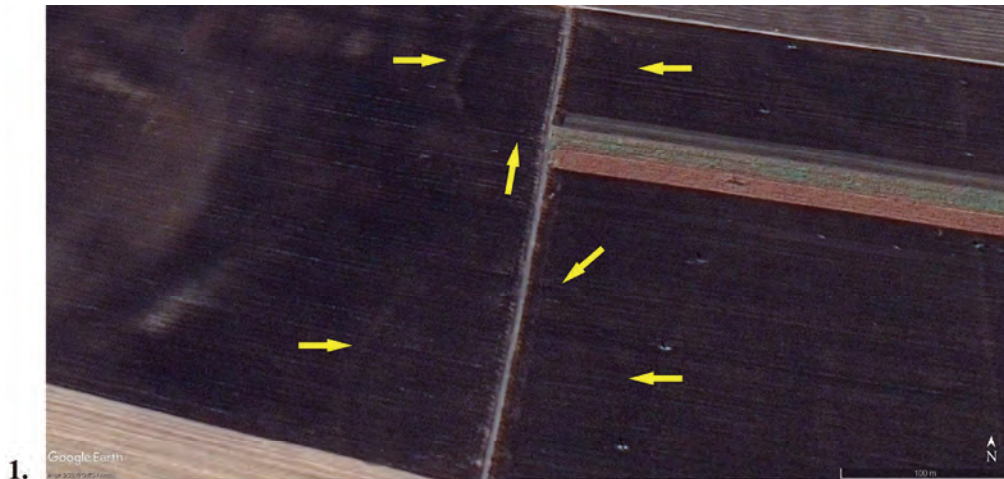
Planșa 6.

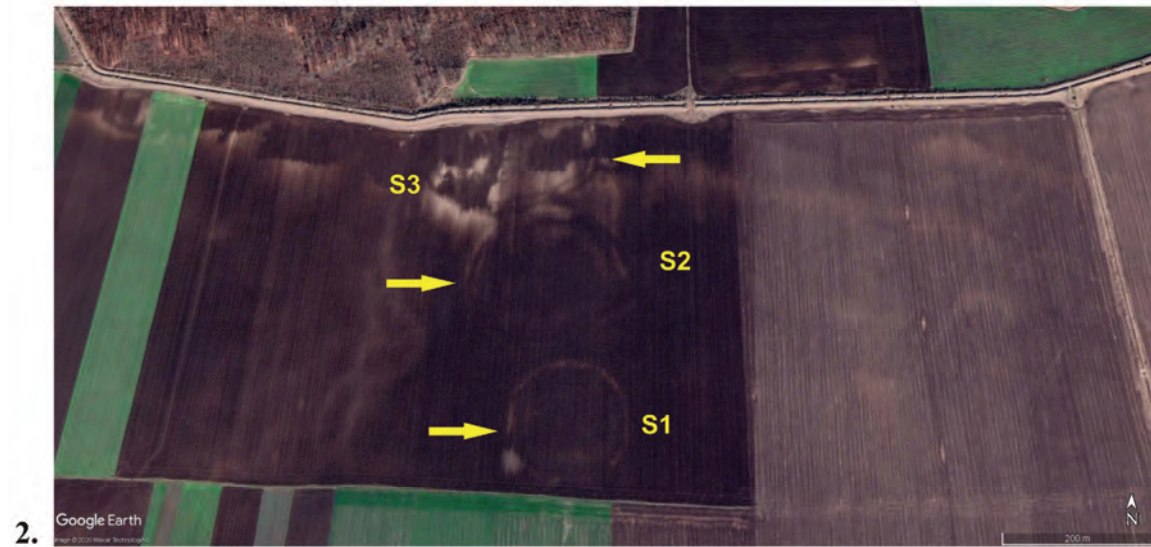
Planșa 7.

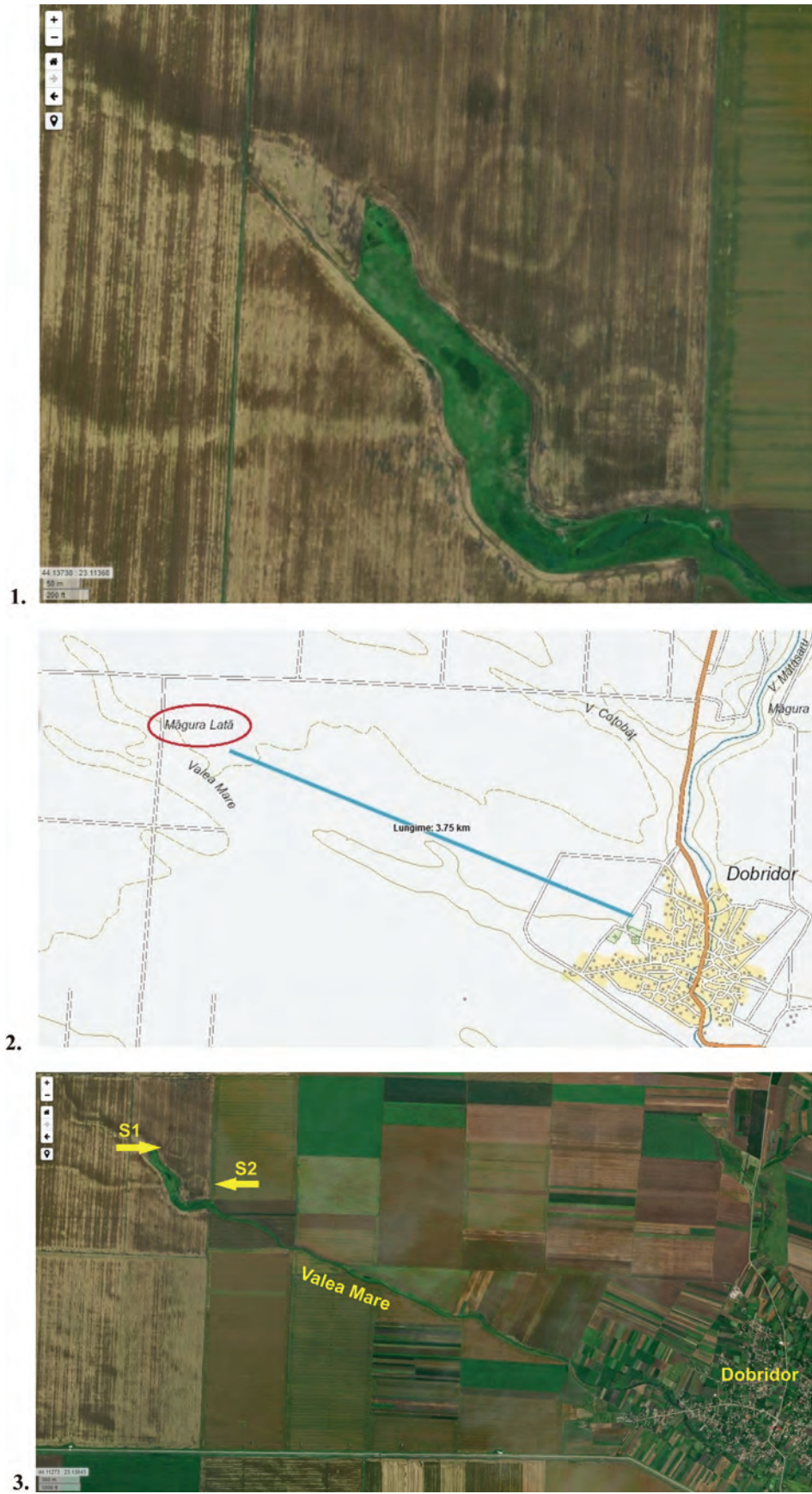
Planșa 8.

Planșa 9.

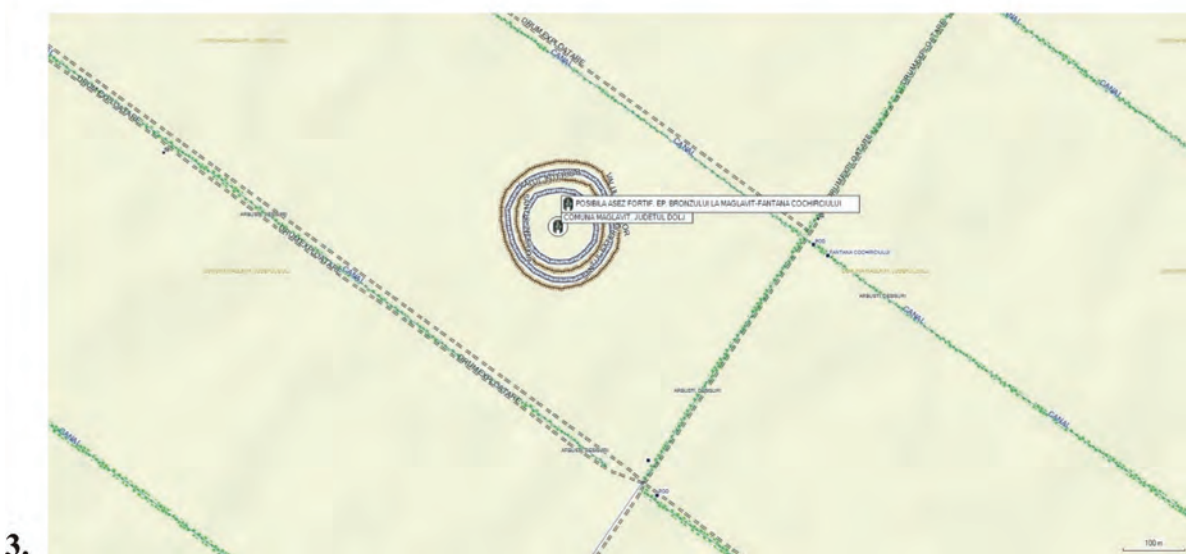
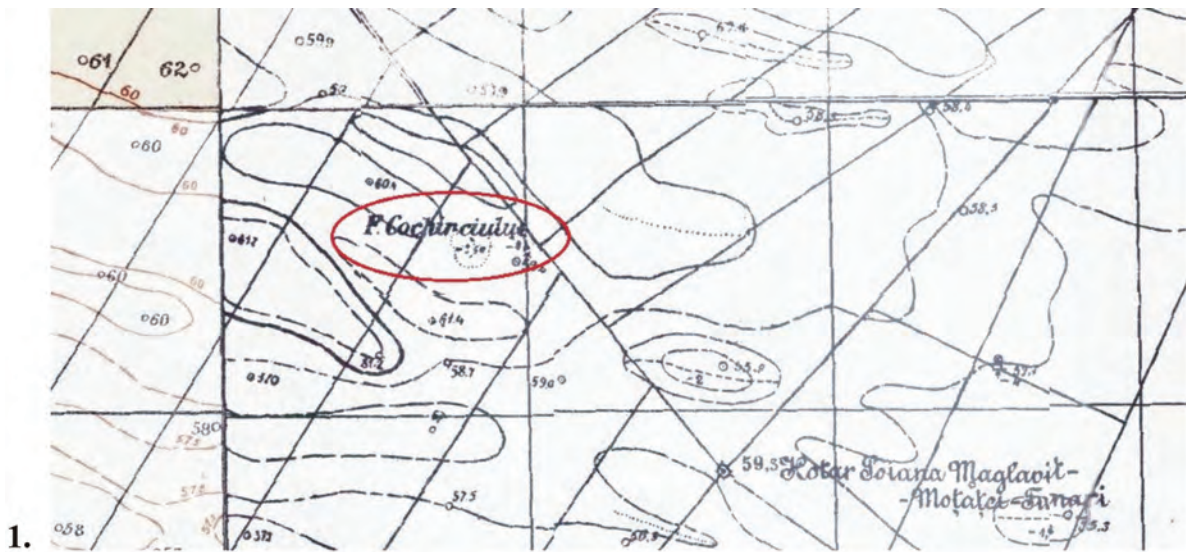
Planșa 10.

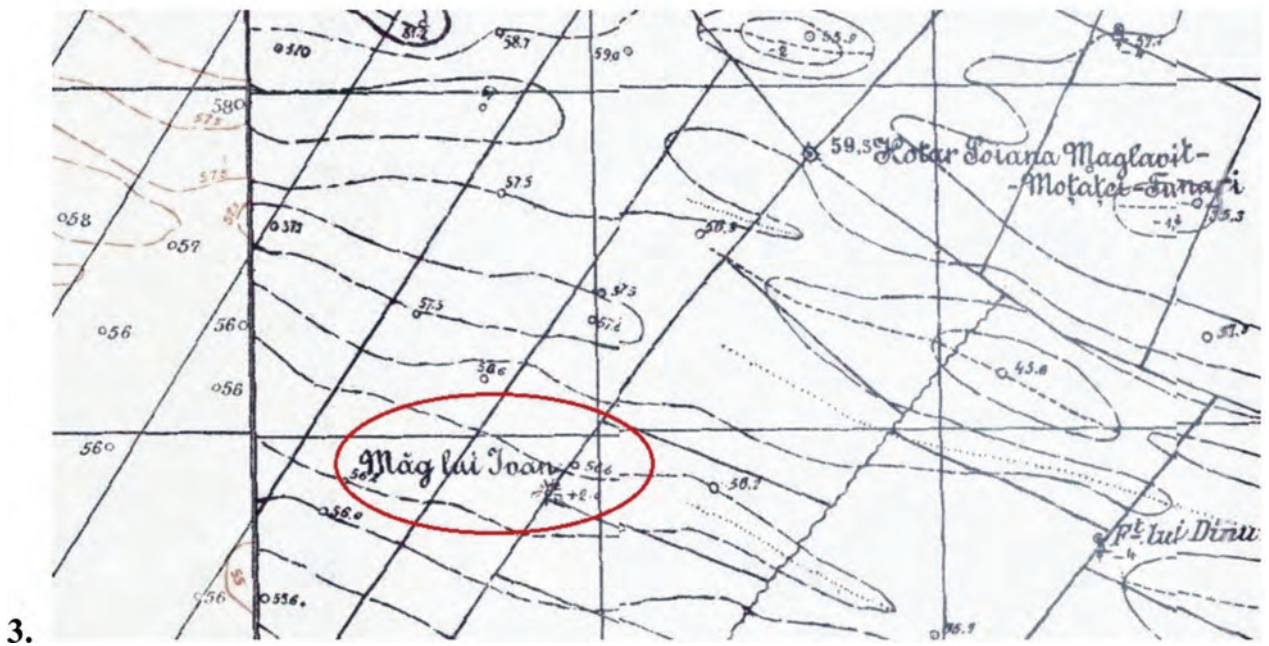
Planșa 11.

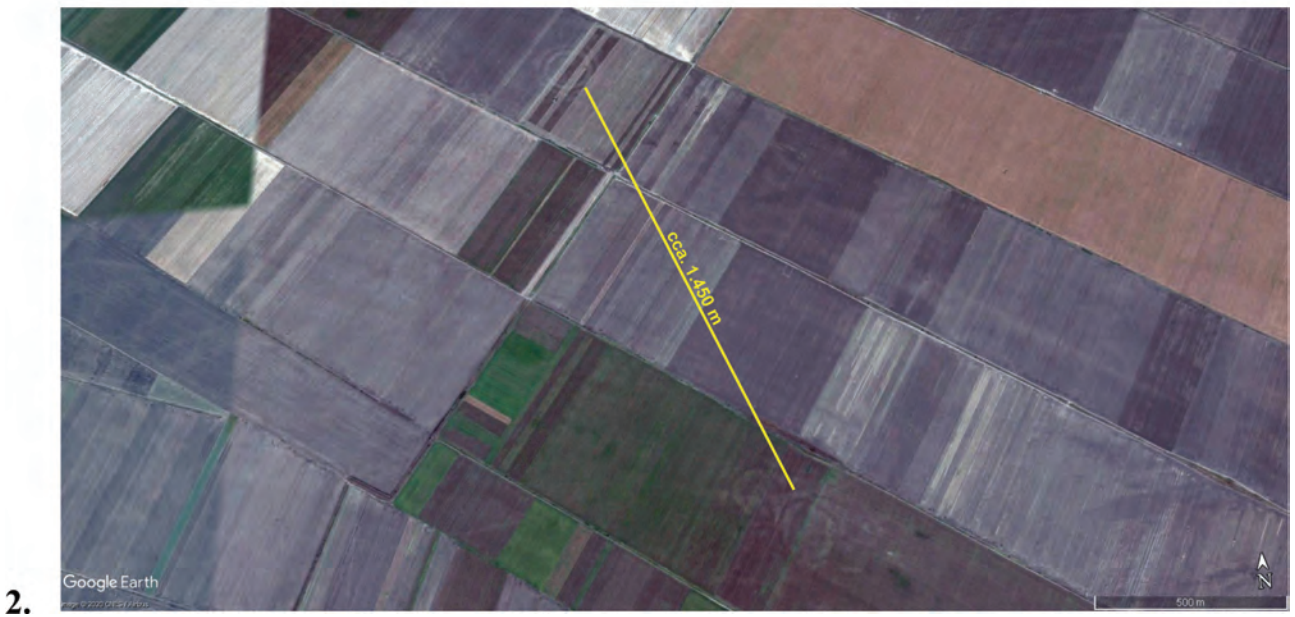
Planșa 12.

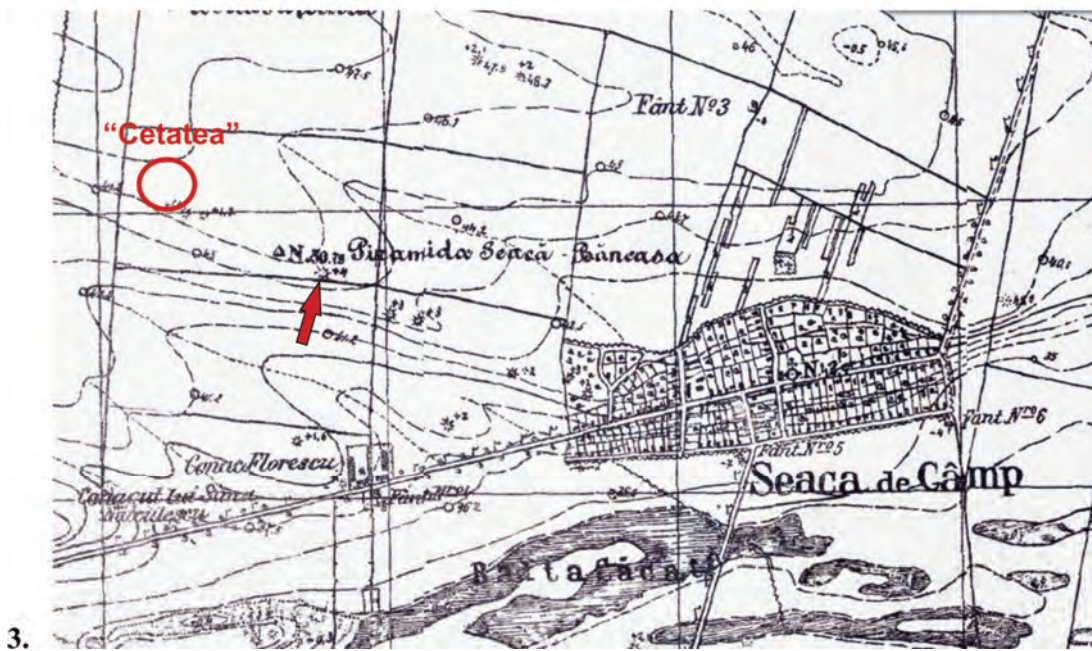
Planșa 13.

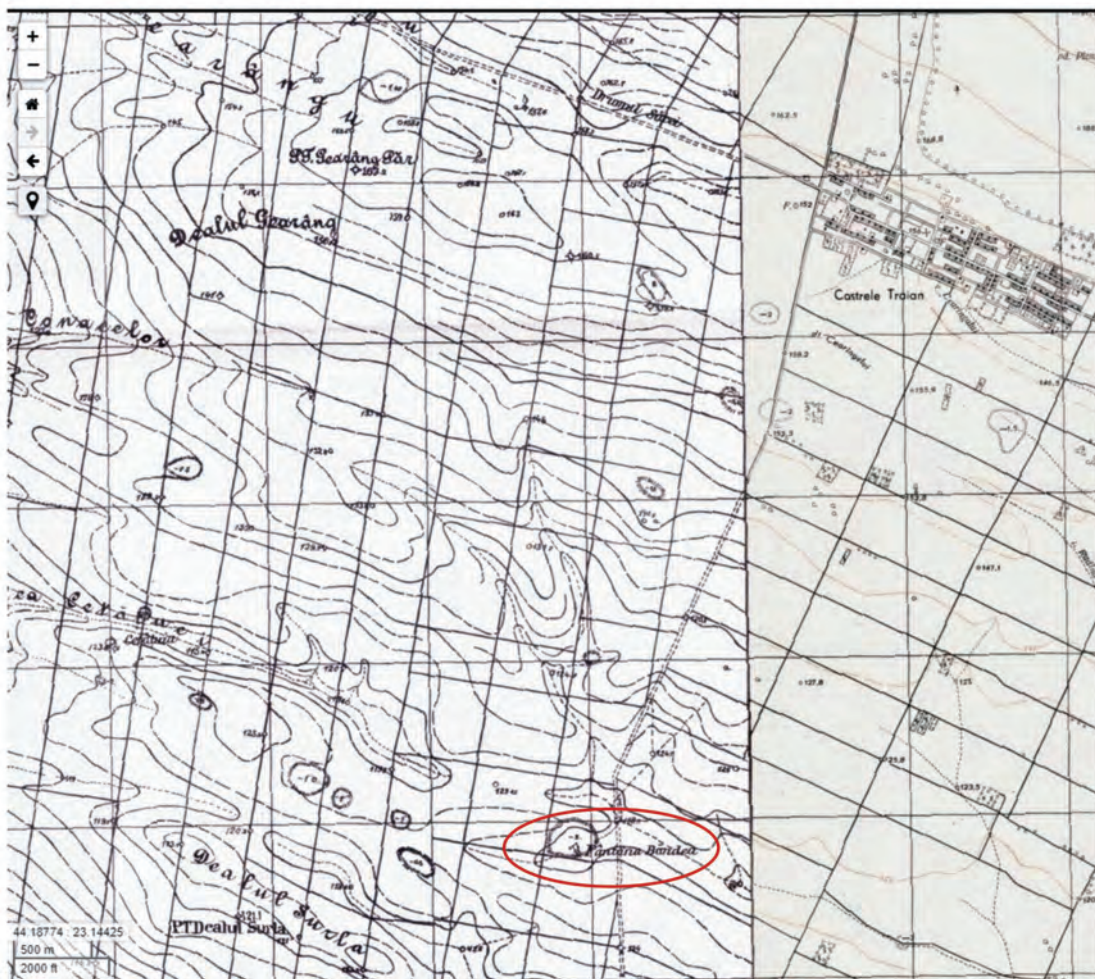
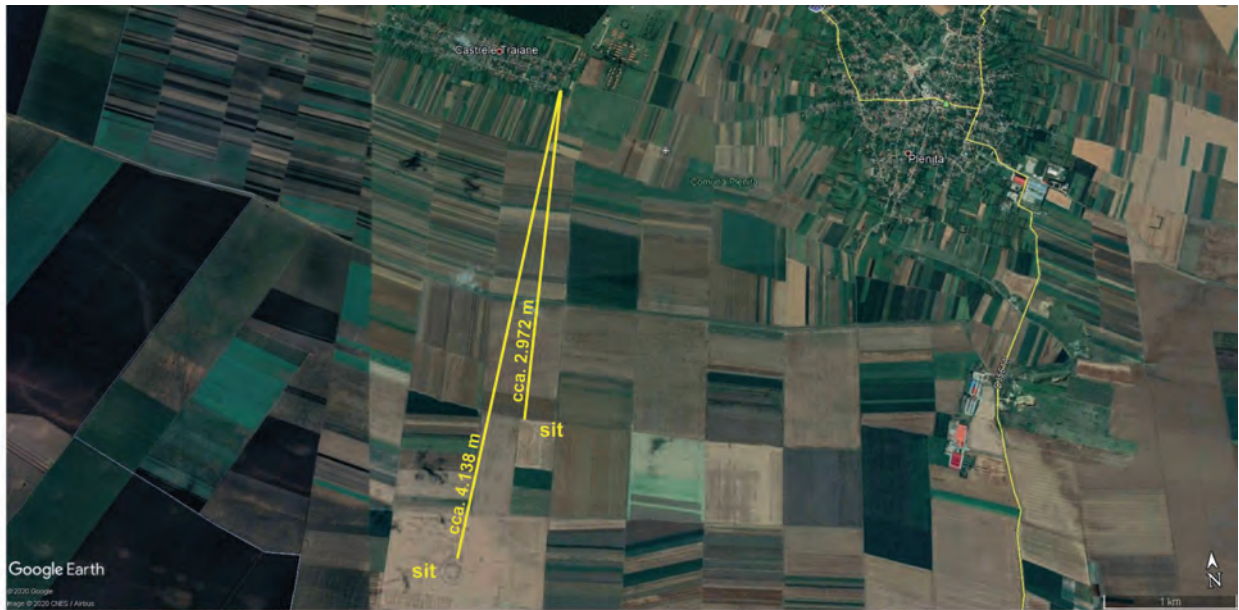
Planșa 14.

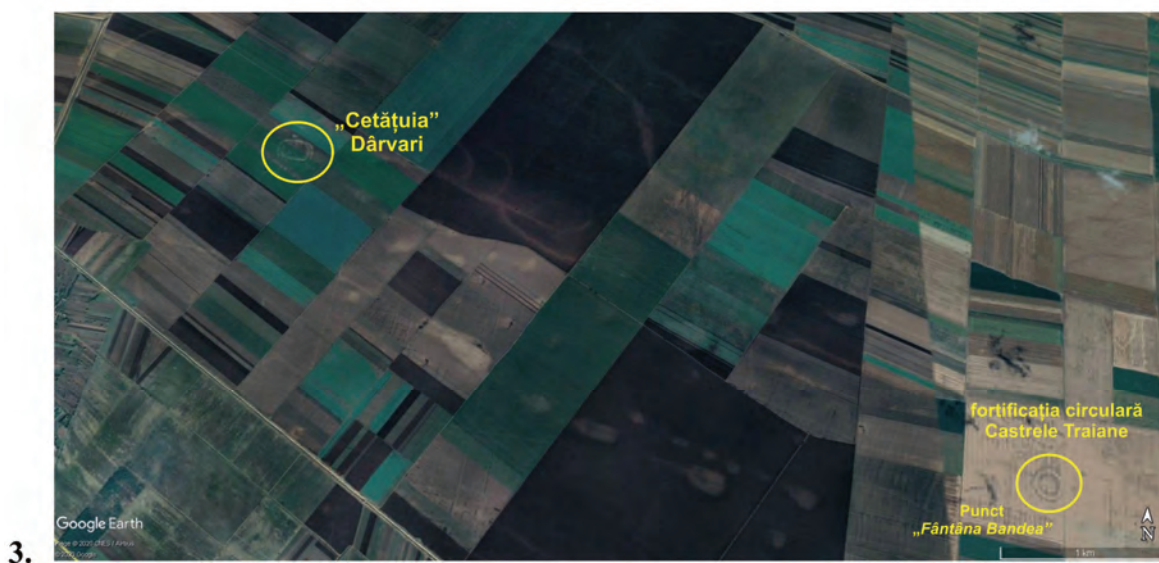
Planșa 15.

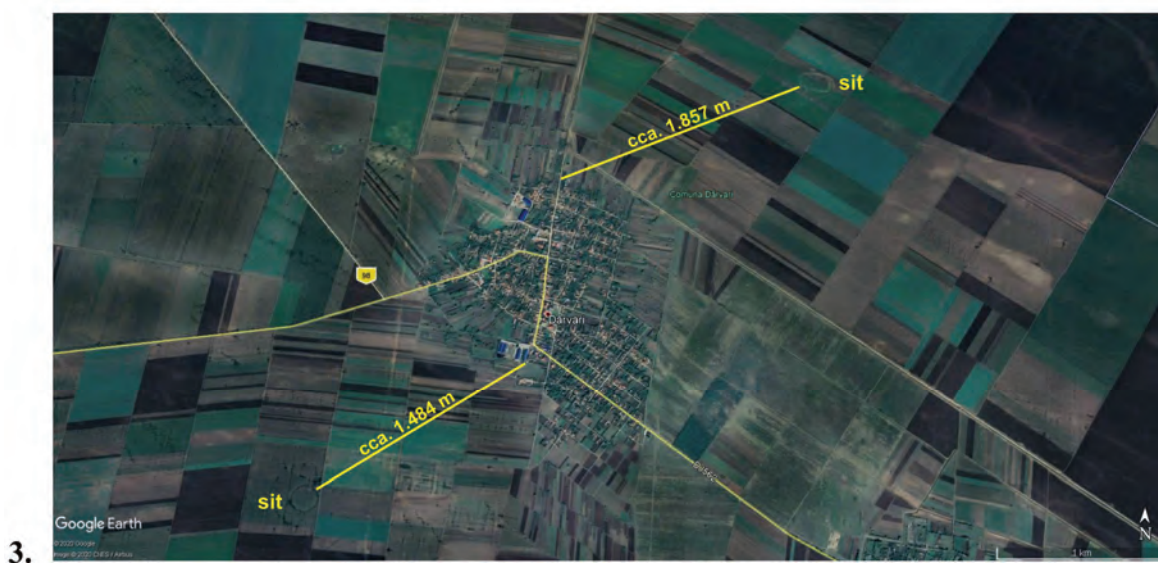
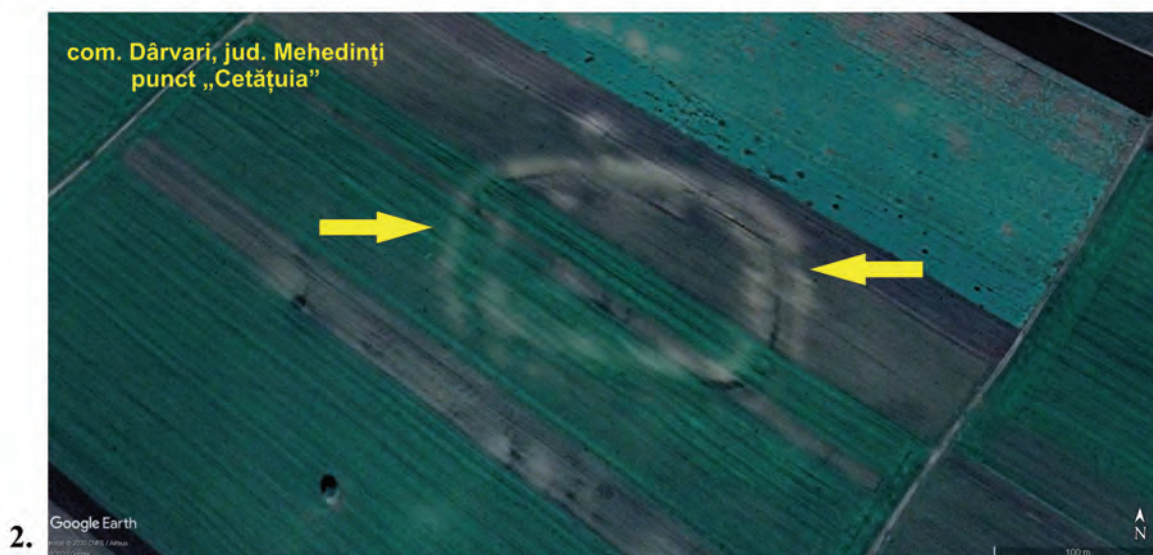
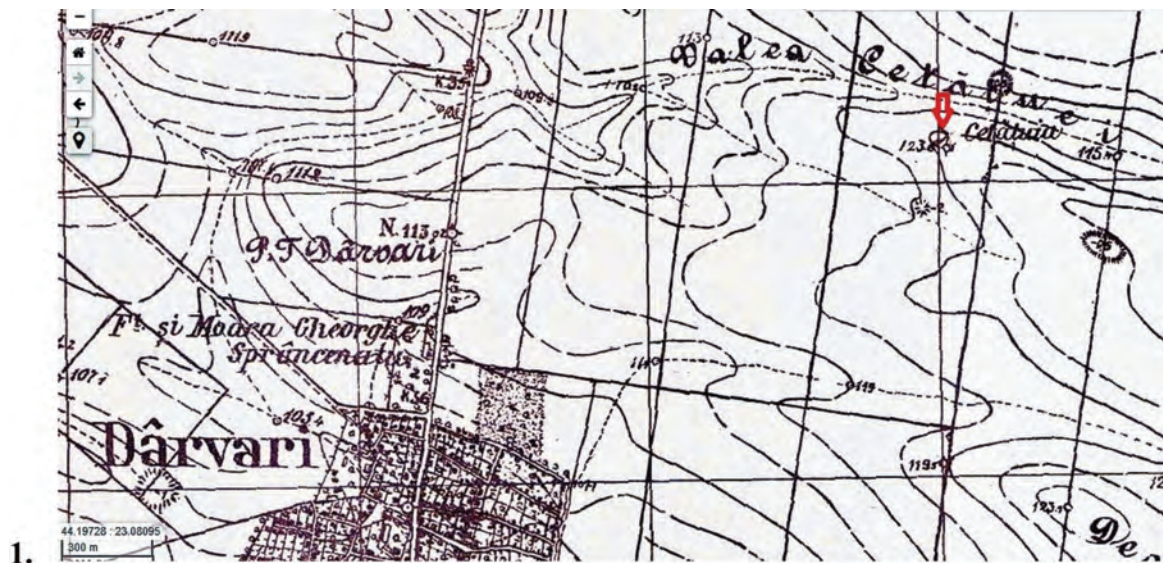
Planșa 16.

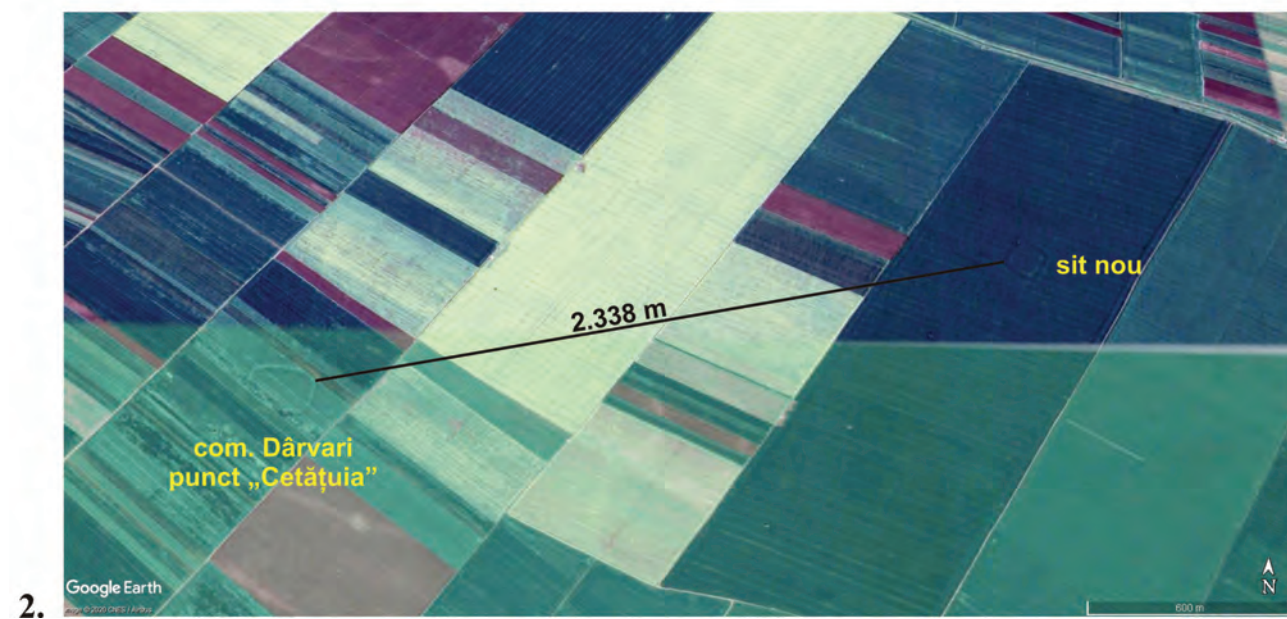
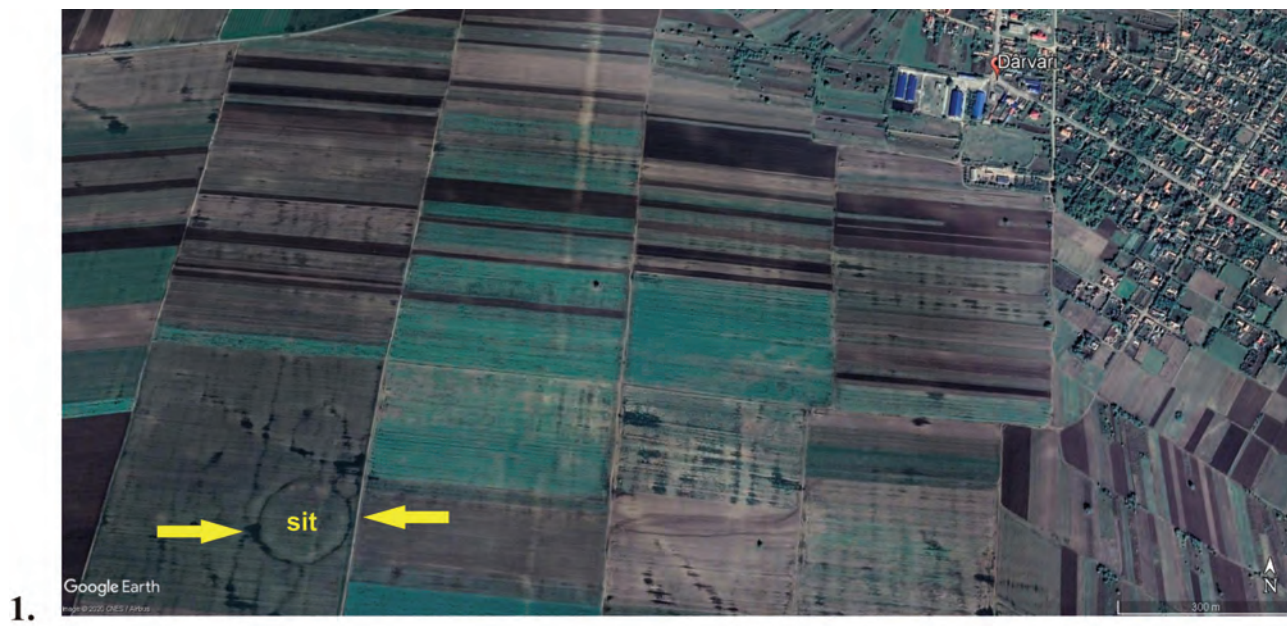
Planșa 17.

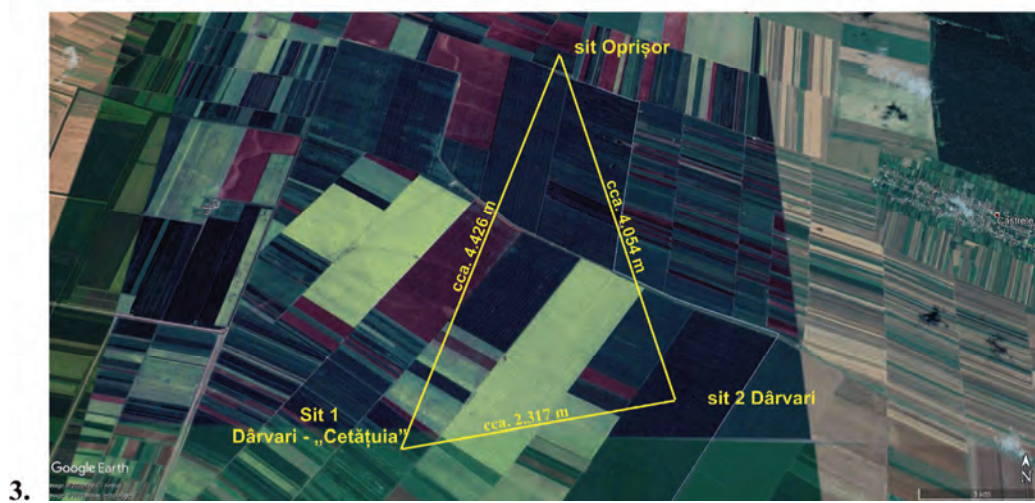
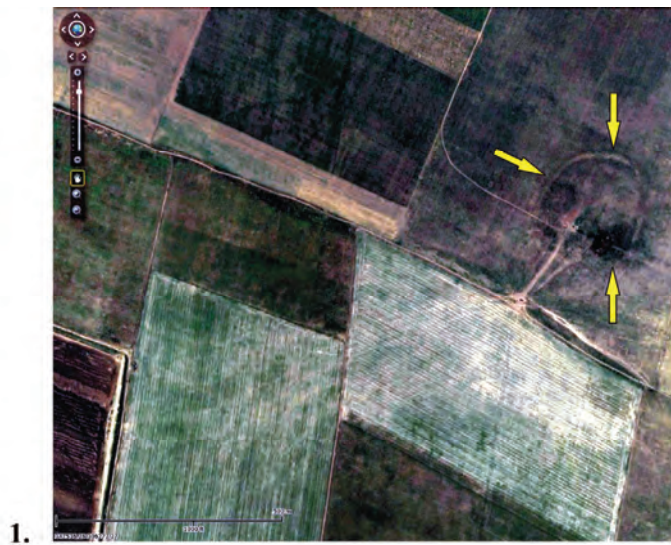
Planșa 18.

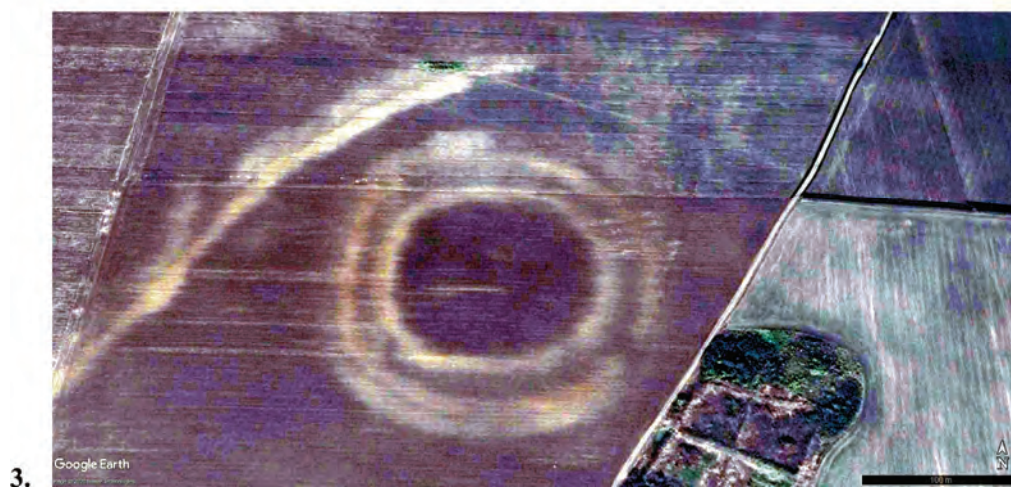
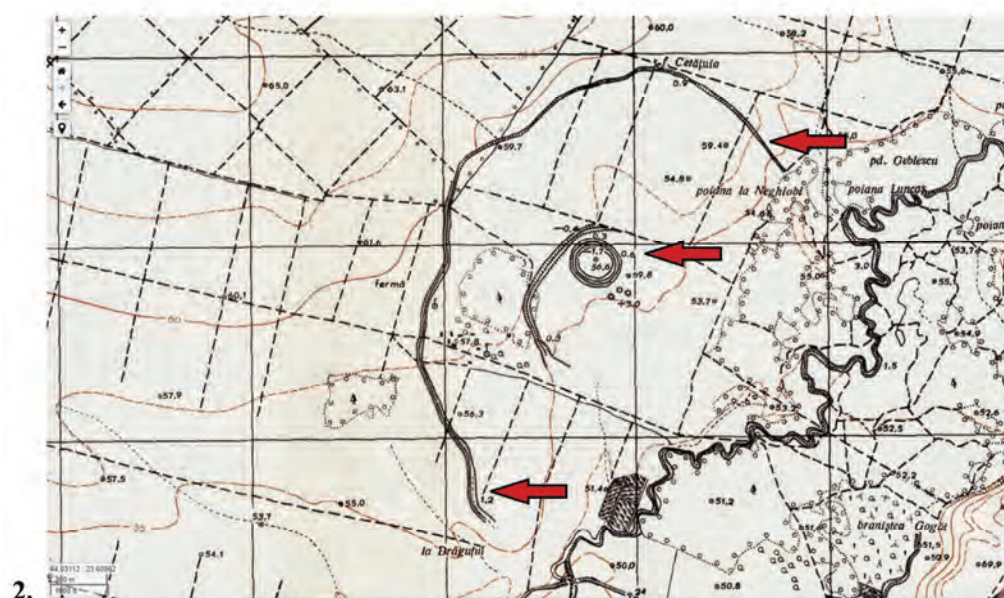
Planșa 19.

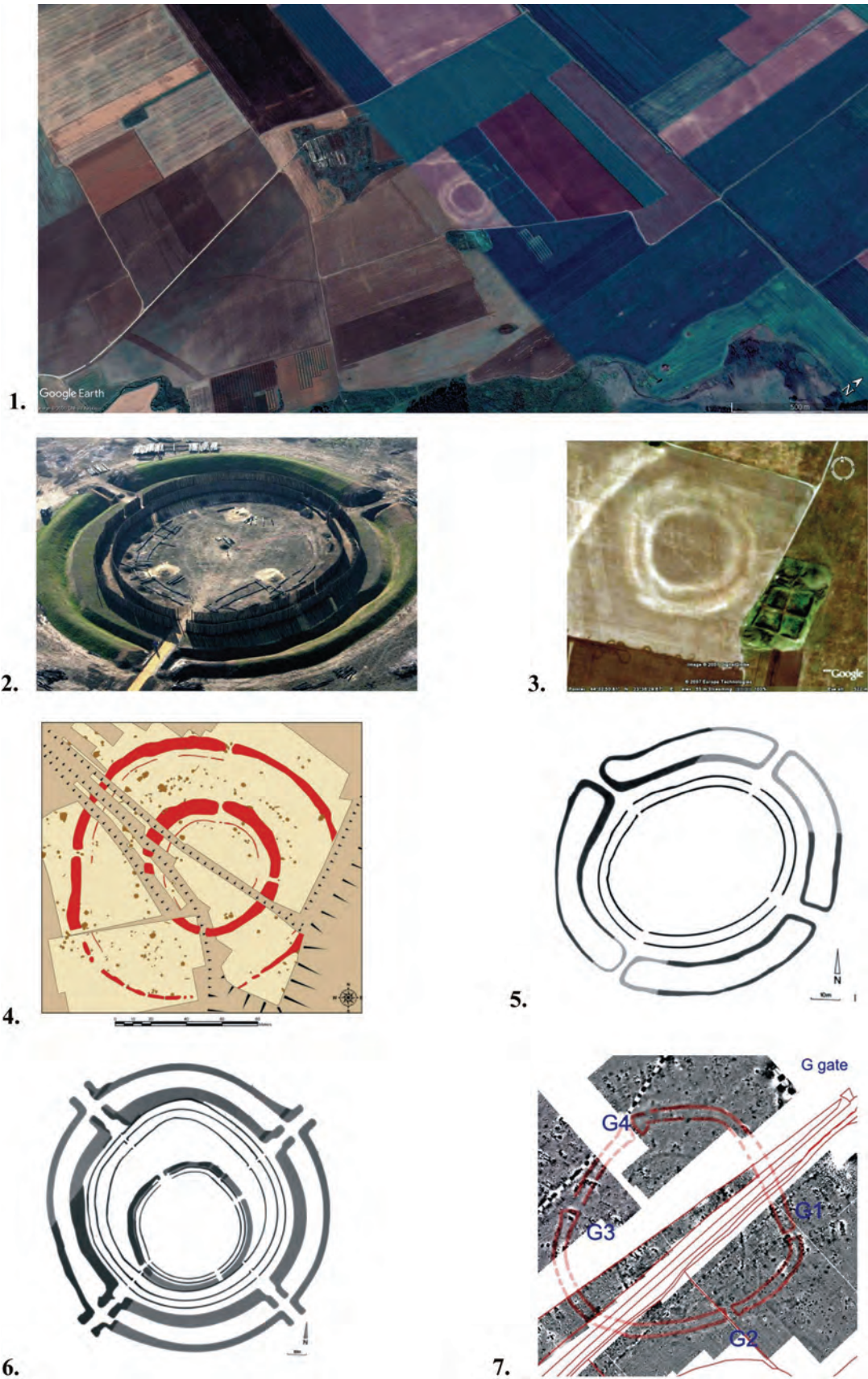
Planșa 20.

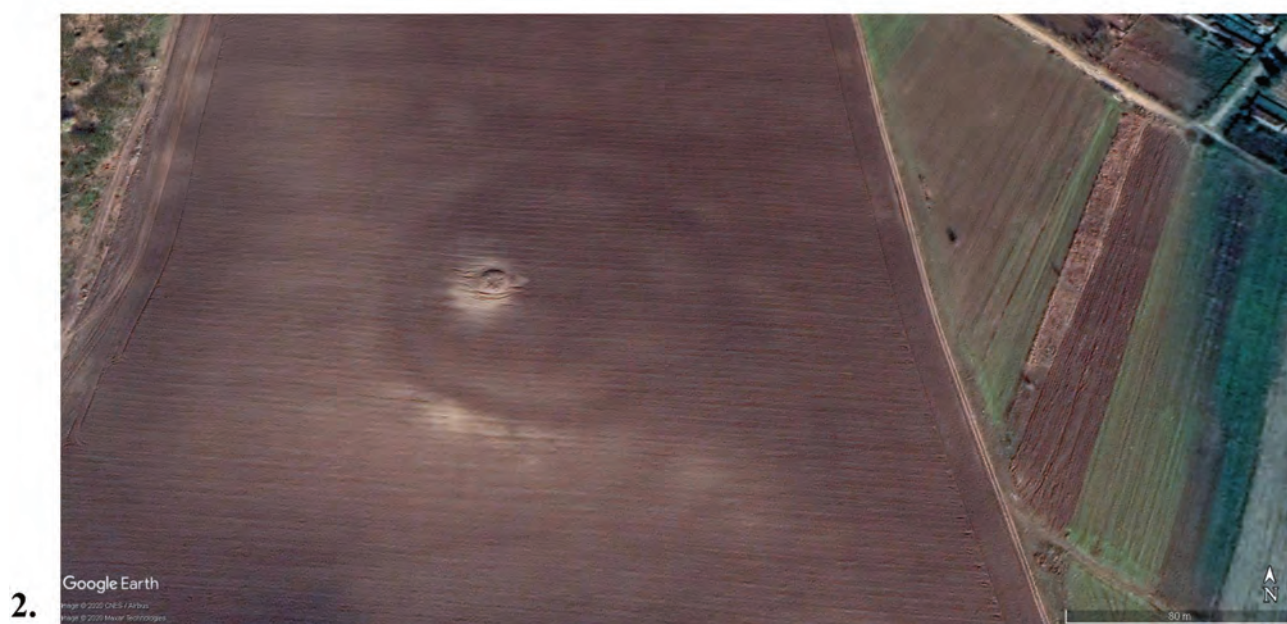
Planșa 21.

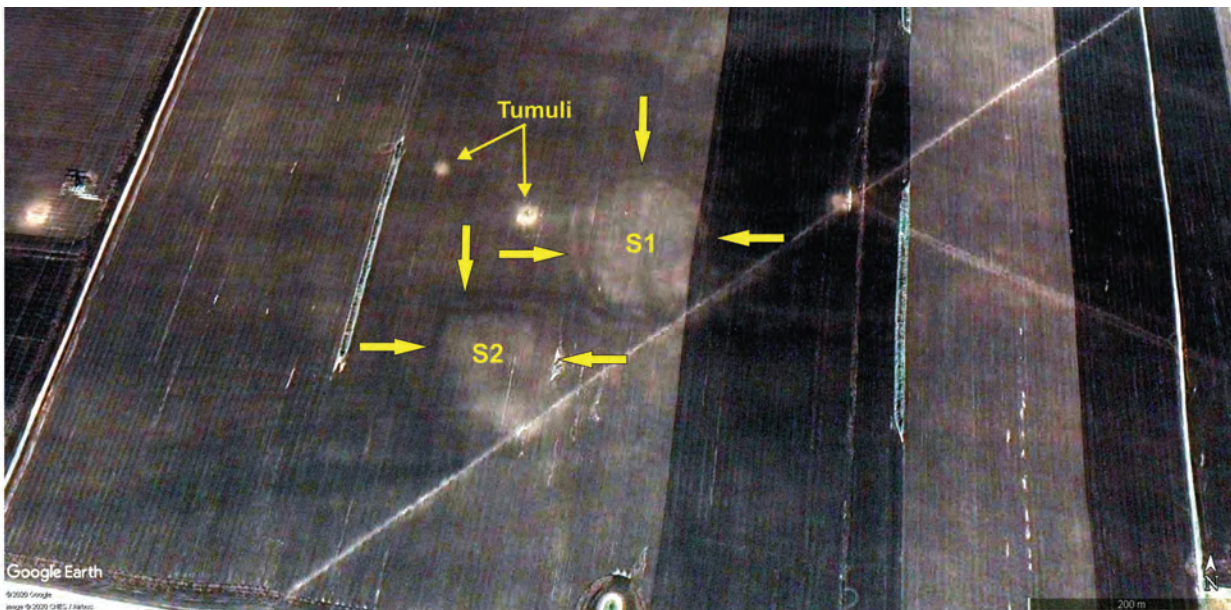
Planșa 22.

Planșa 23.

Planșa 25.

1.

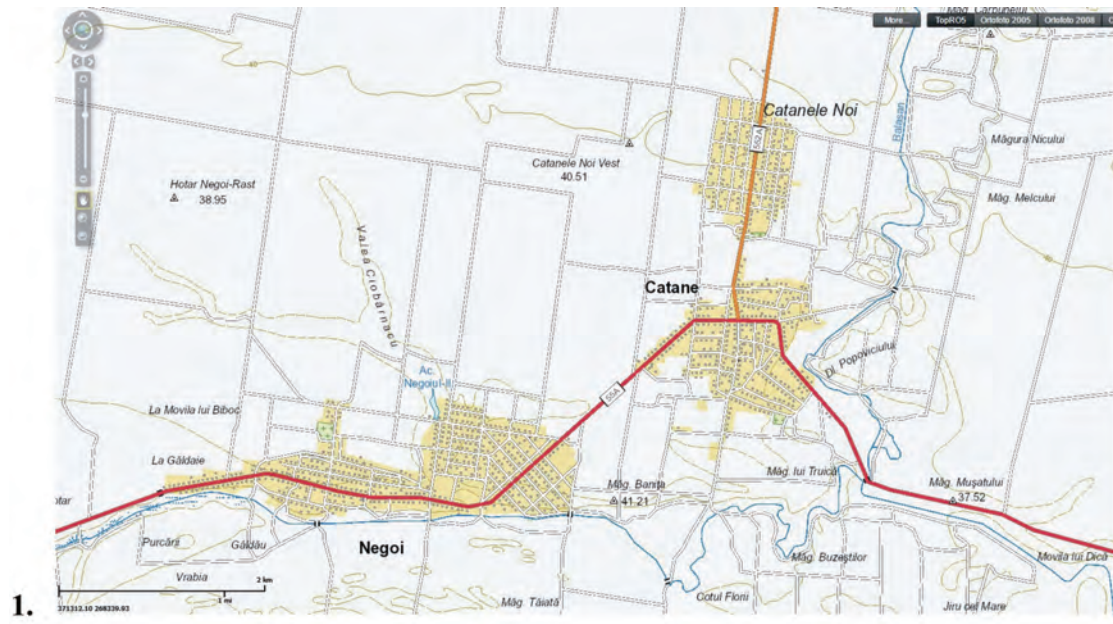

2.

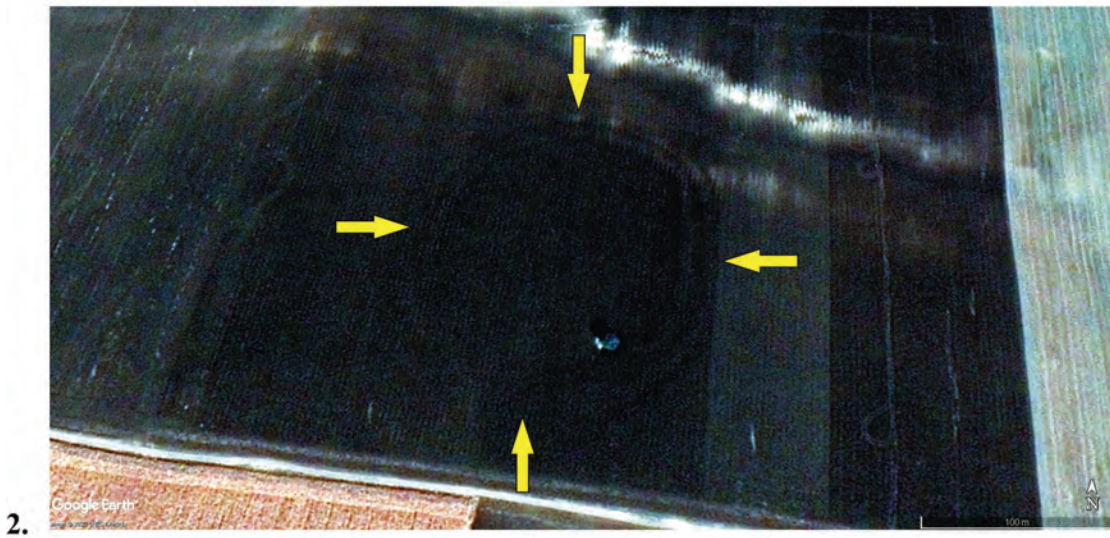
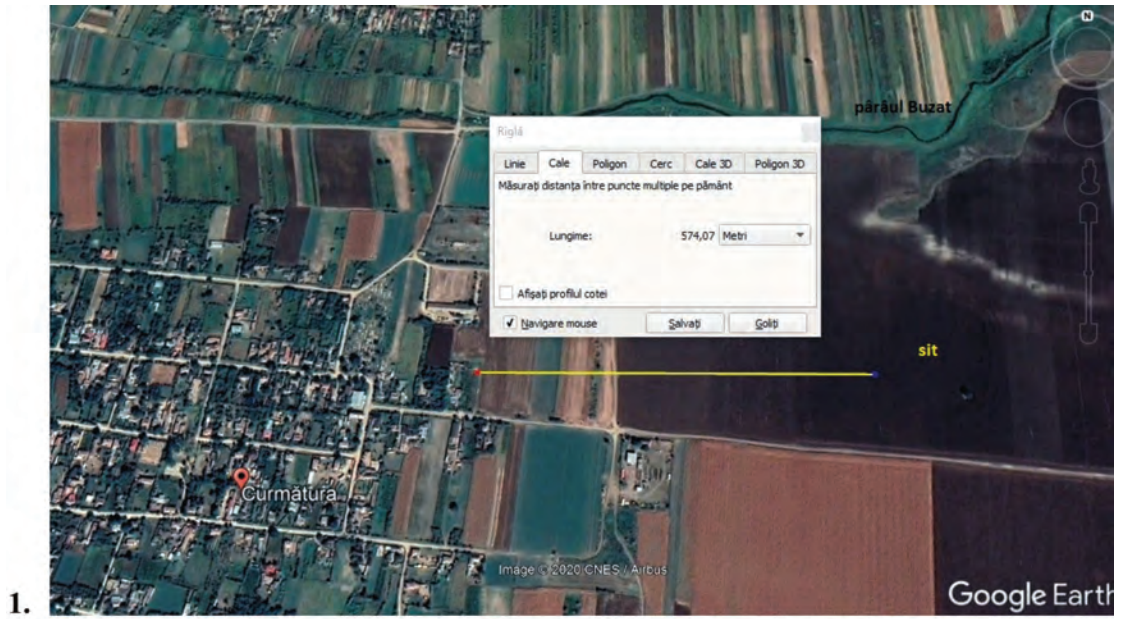
Planșa 26.

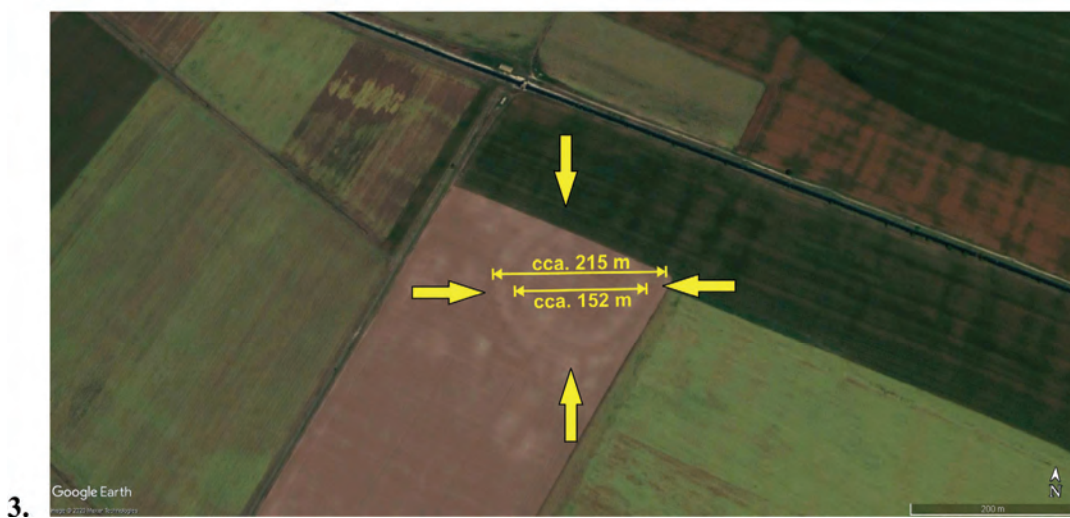
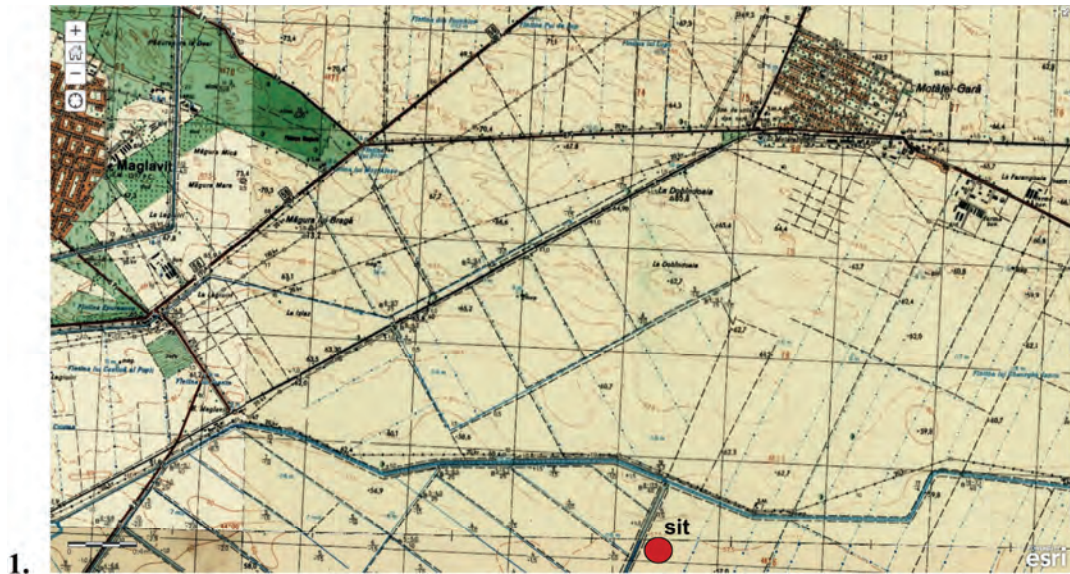
Planșa 27.

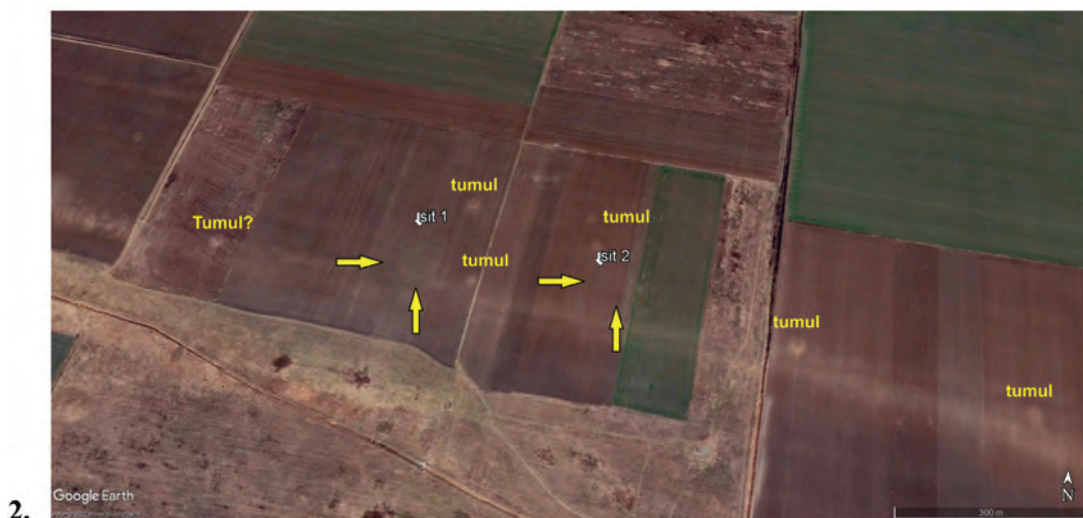
Planșa 28.

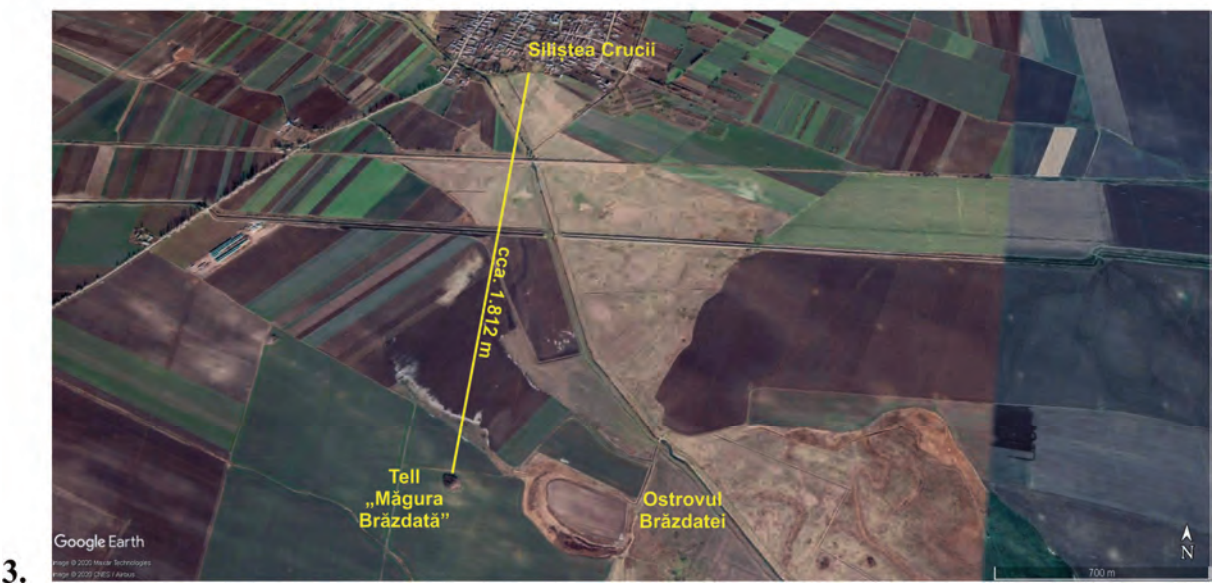
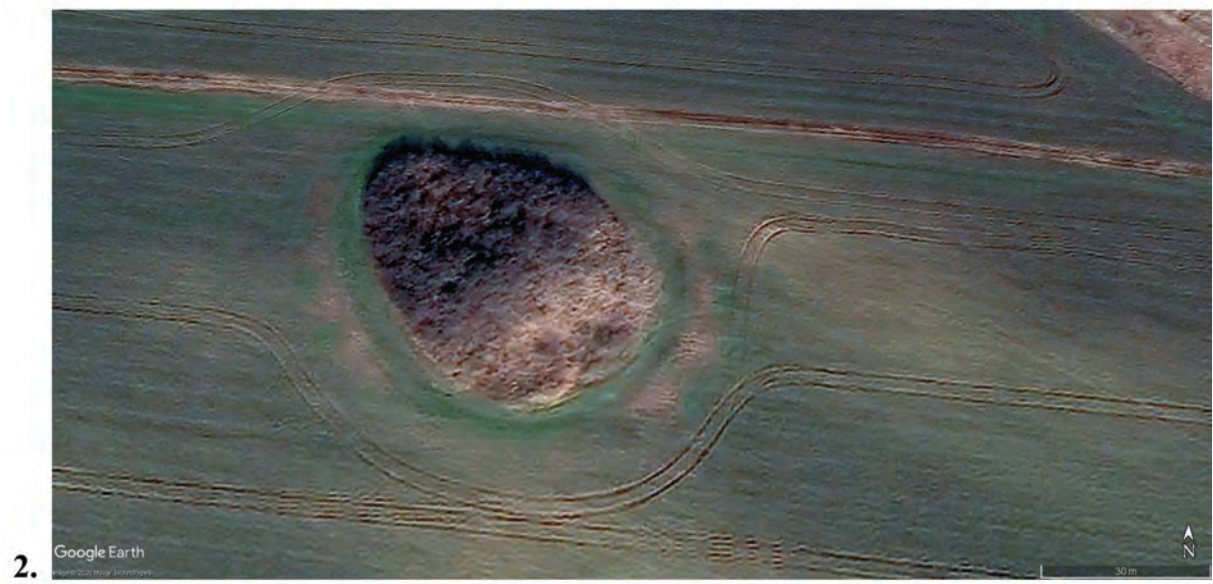
Planșa 29.

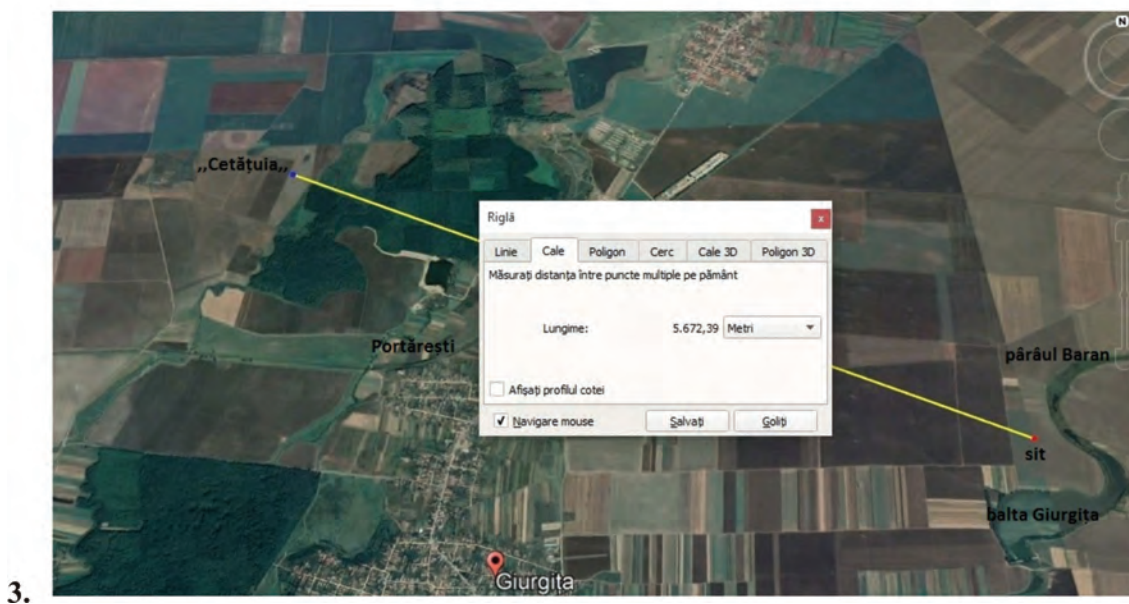
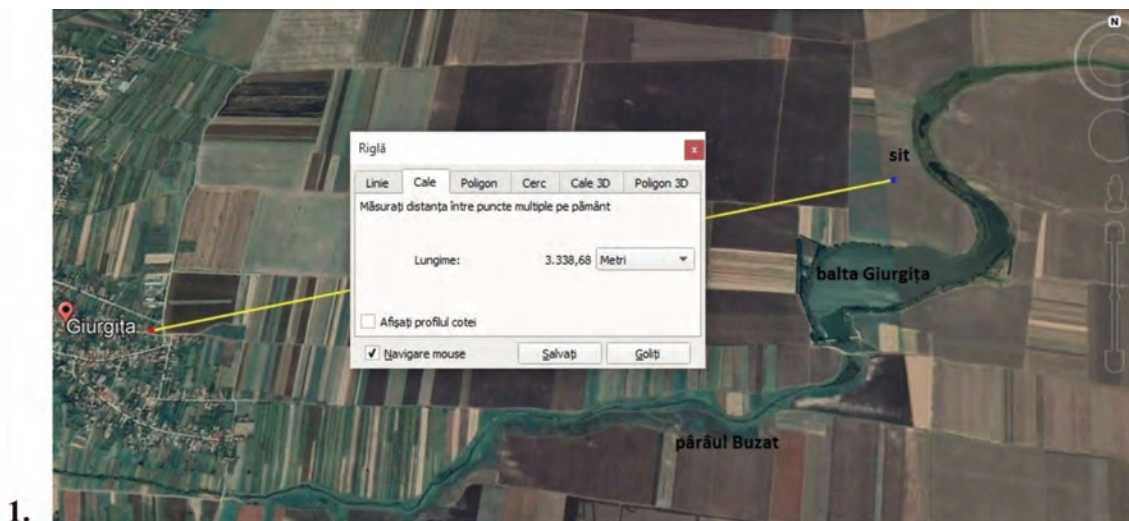
Planșa 30.

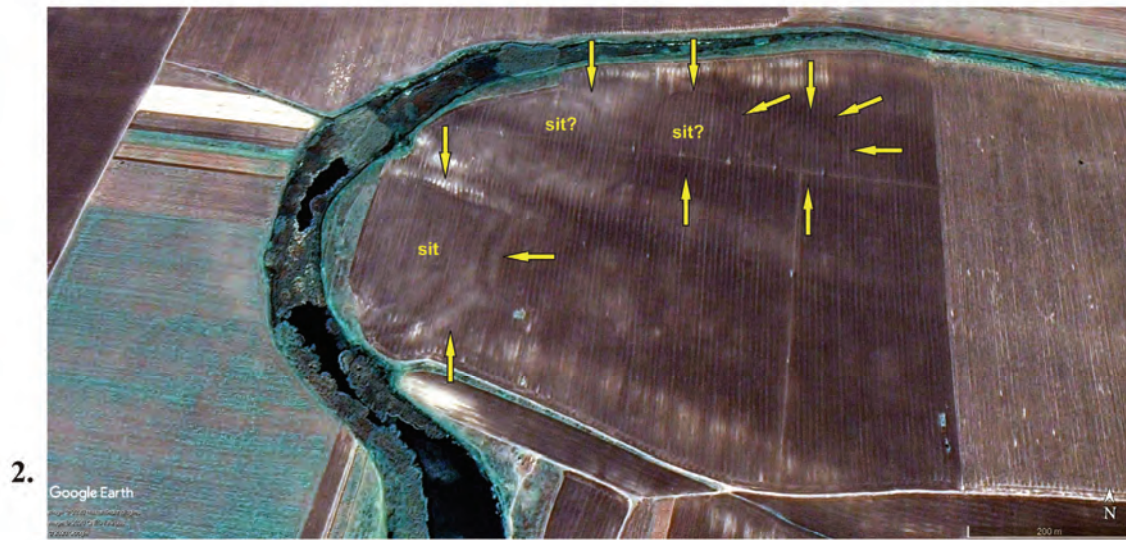
Planșa 31.

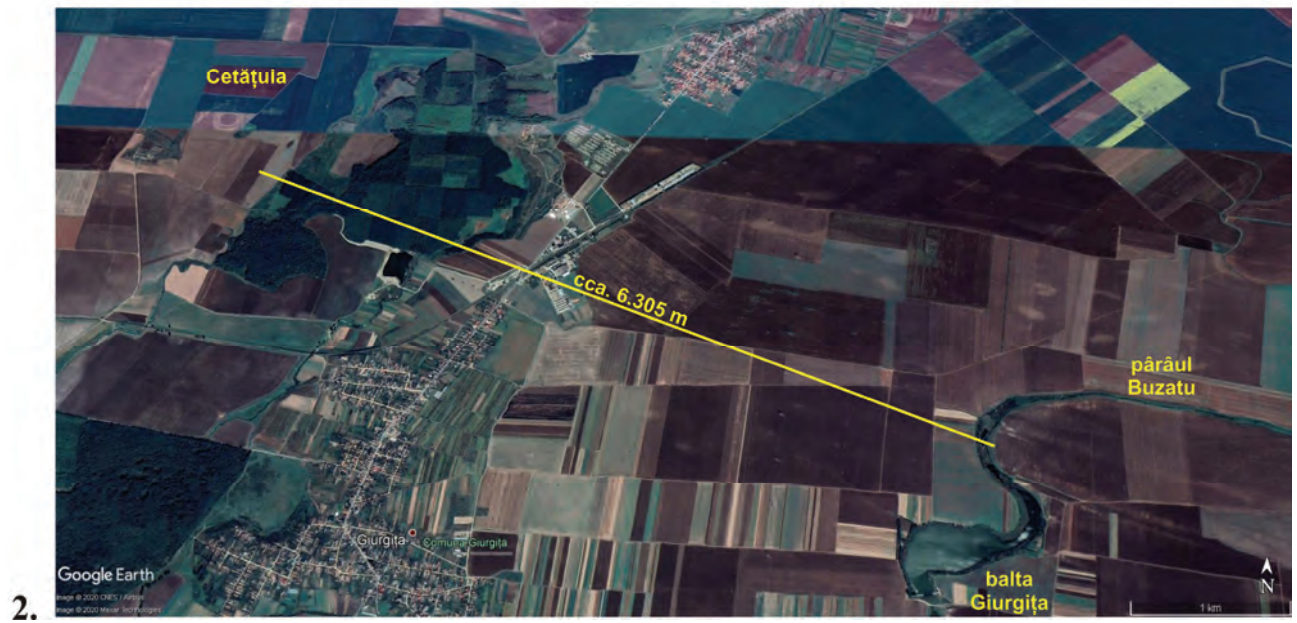
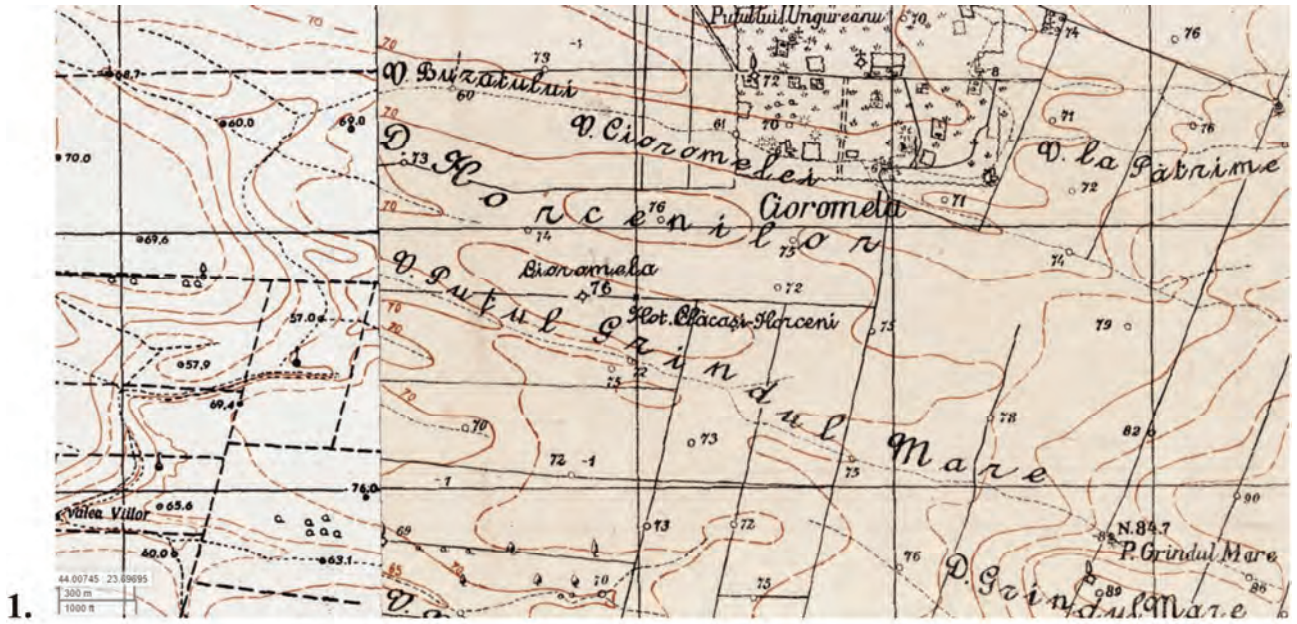
Planșa 32.

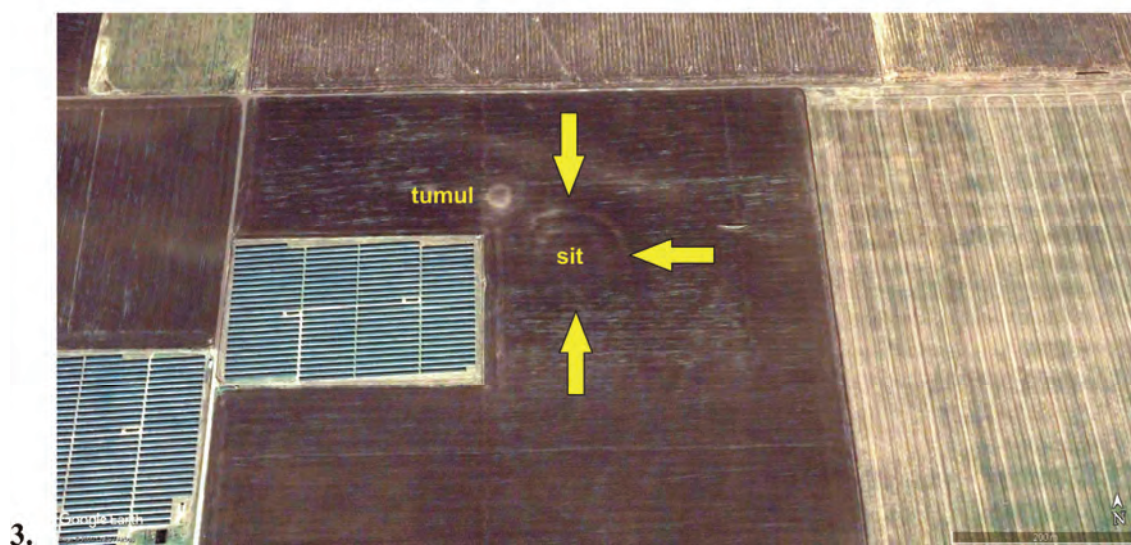
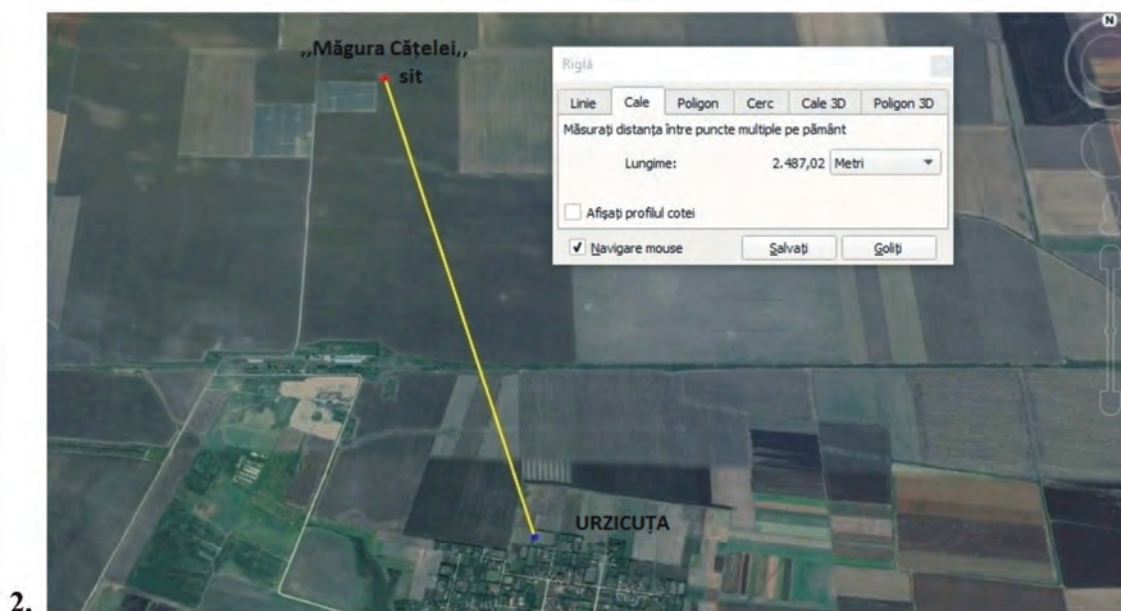
Planșa 33.

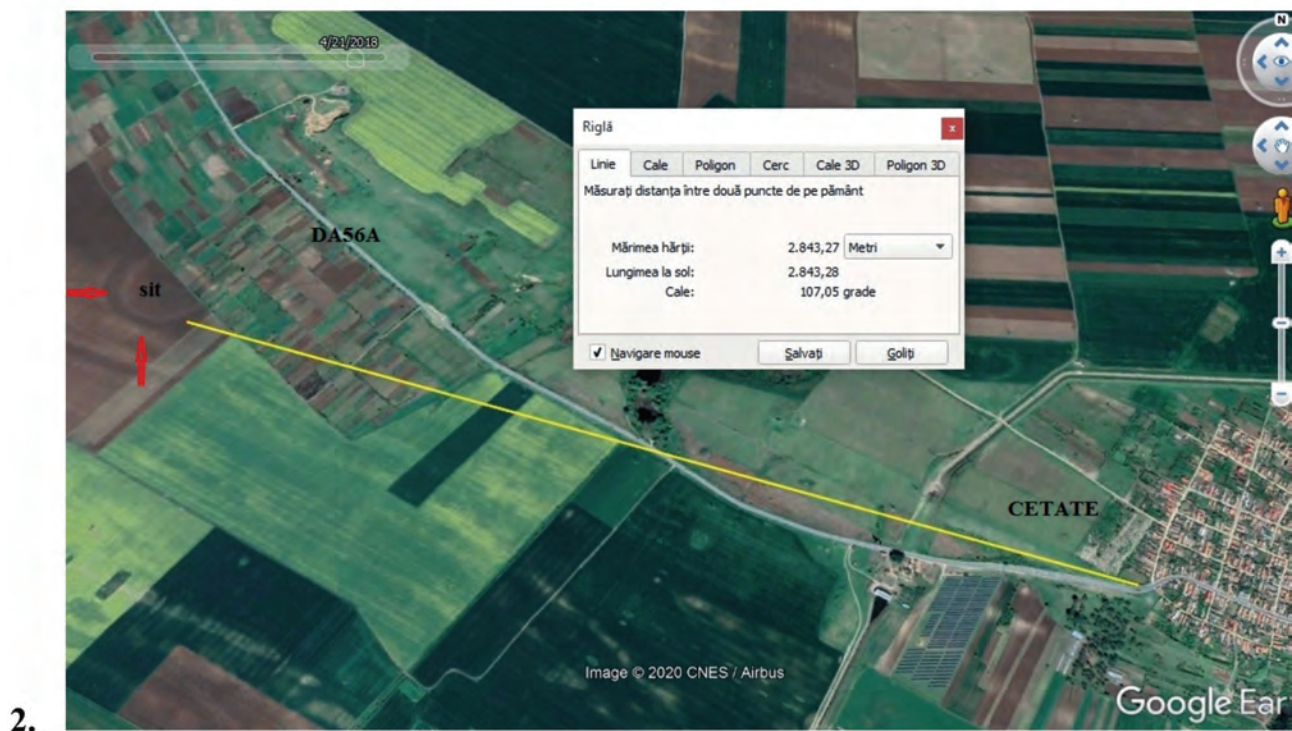
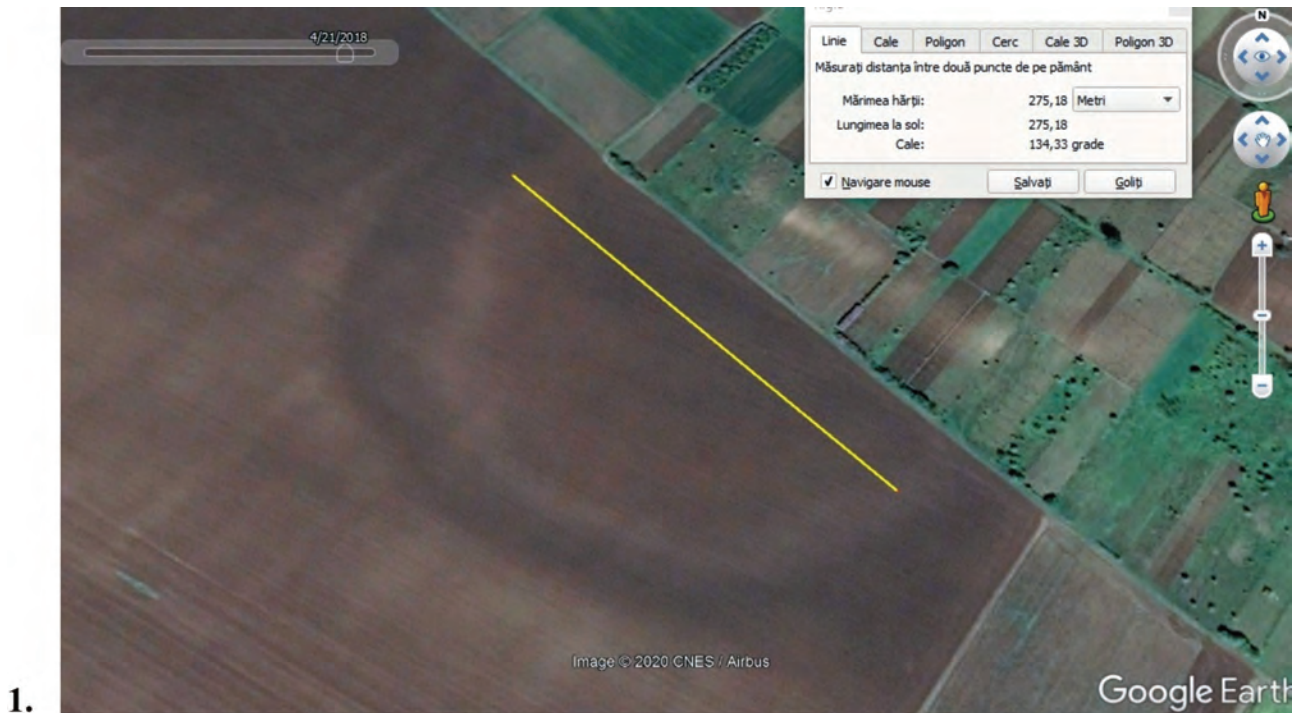
Planșa 34.

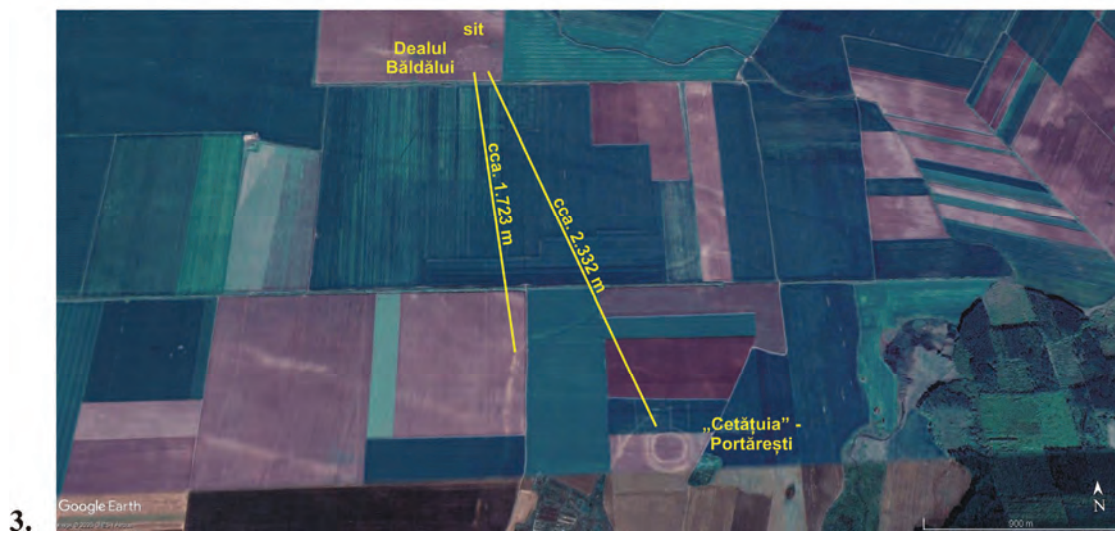
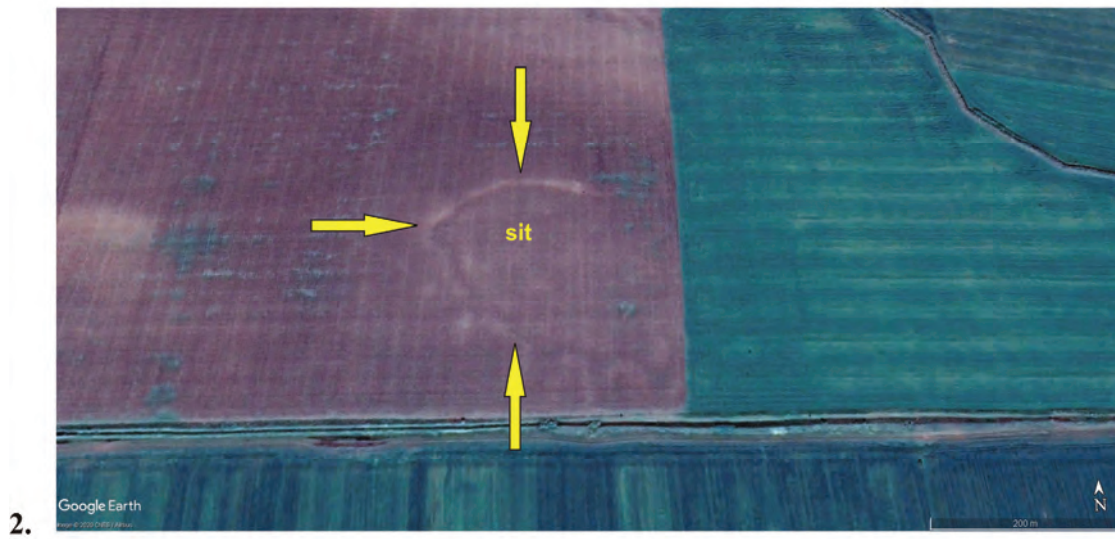
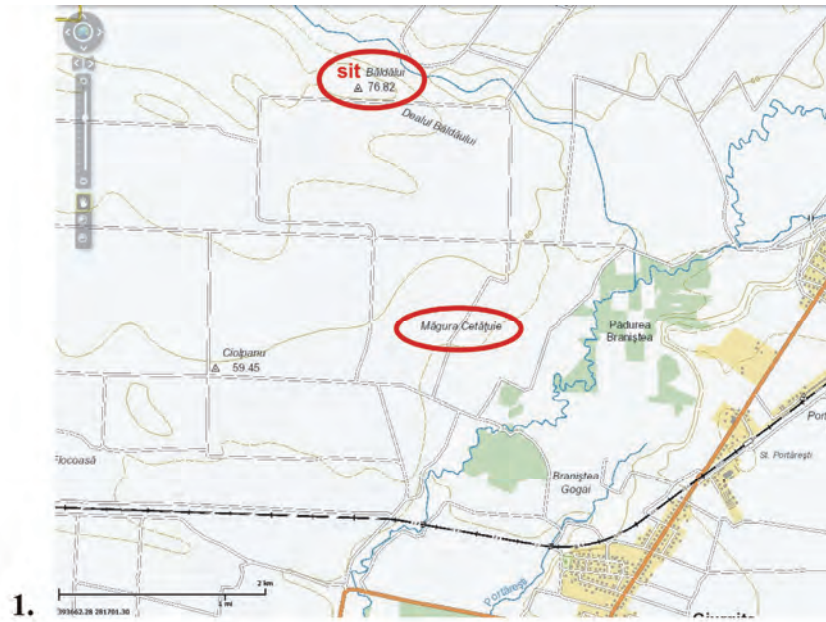
Planșa 35.

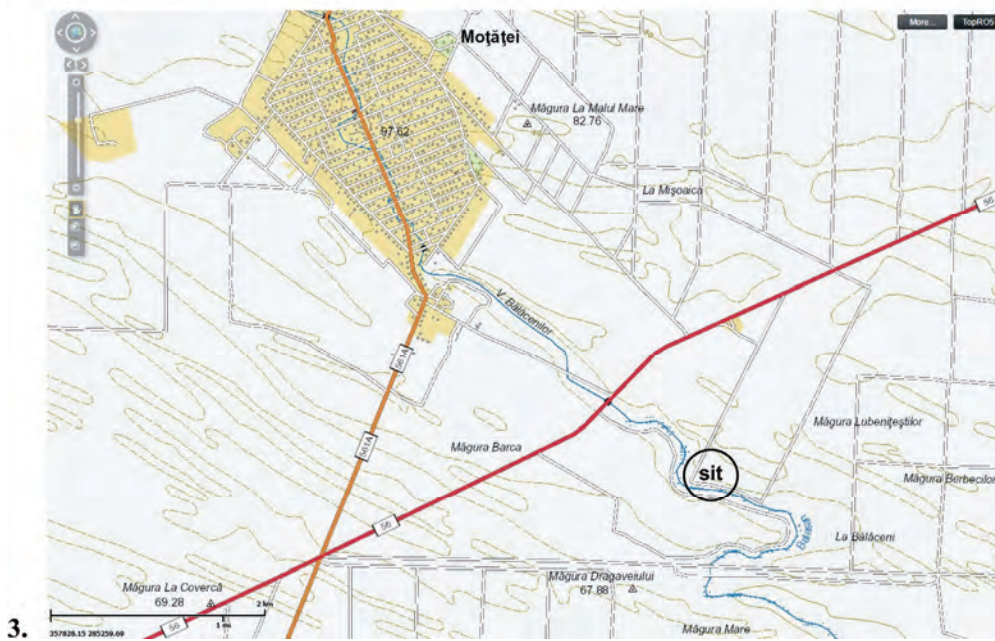
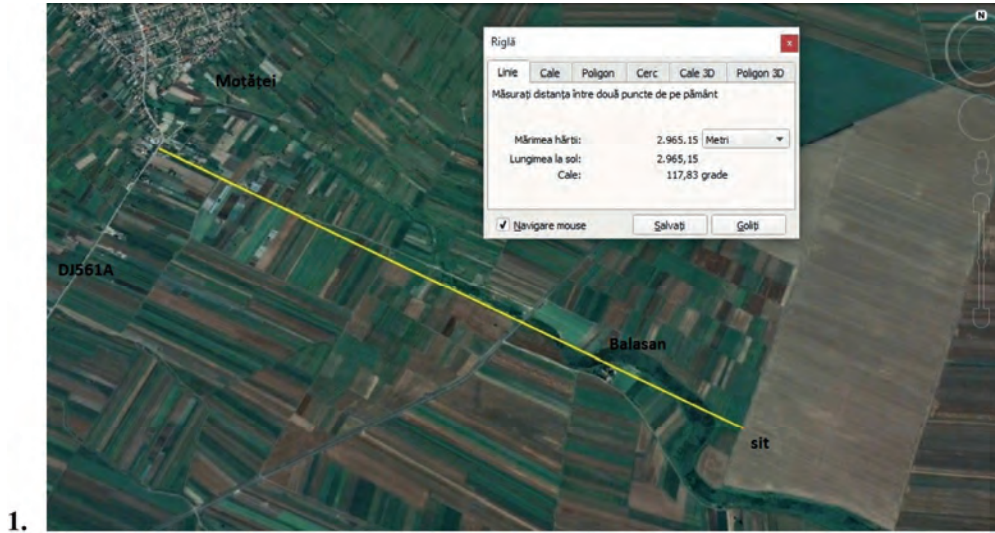
Planșa 36.

Planșa 37.

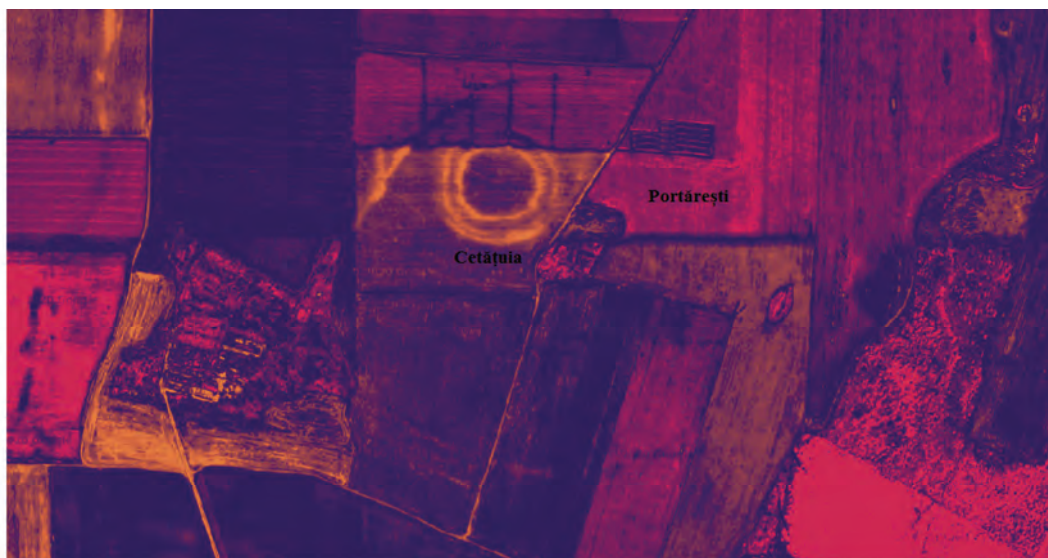

Planșa 38.

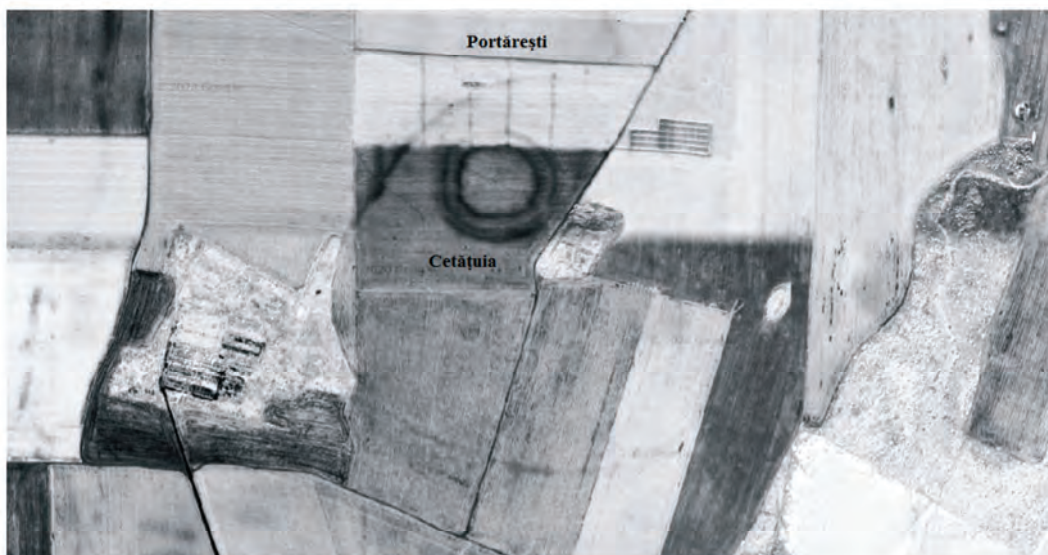

Planșa 39.

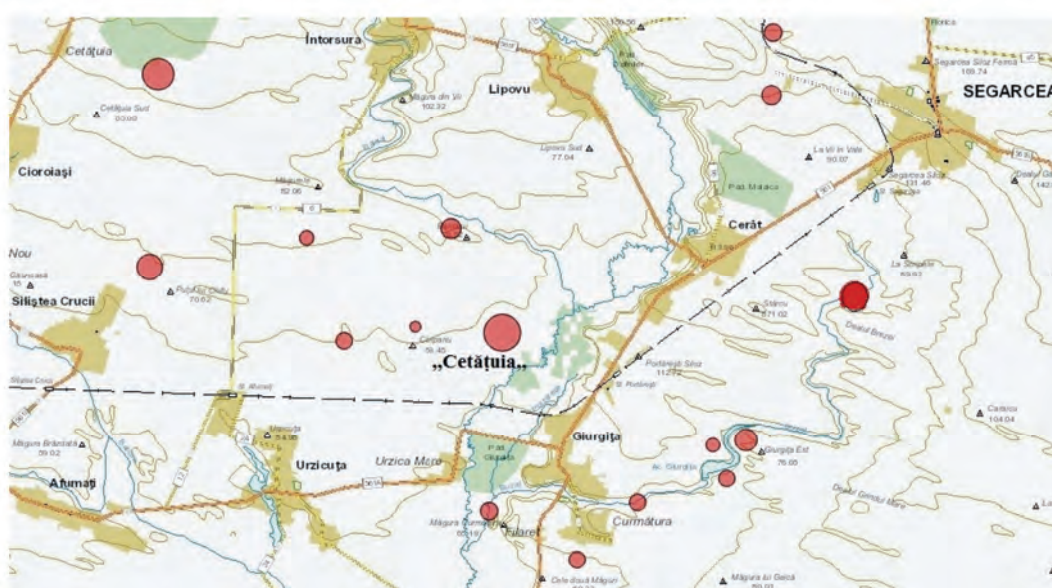
1.

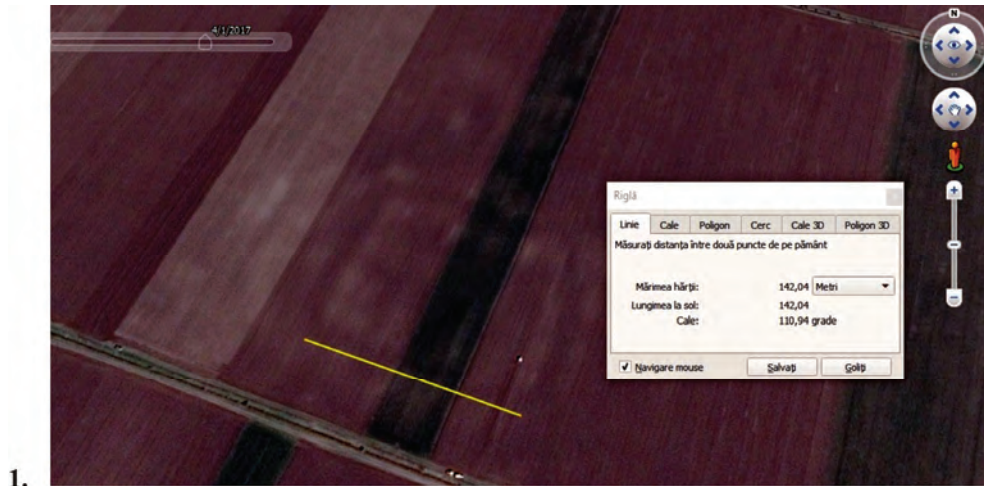
2.

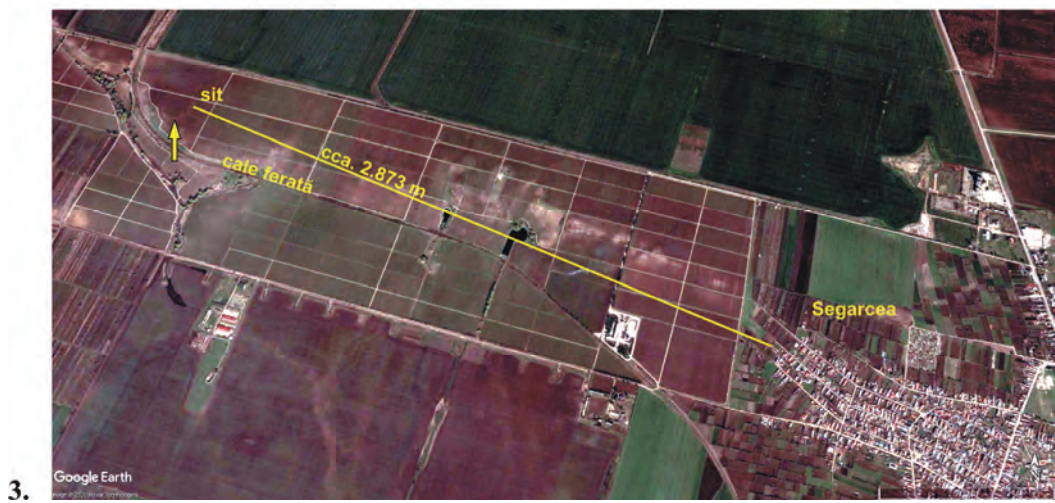
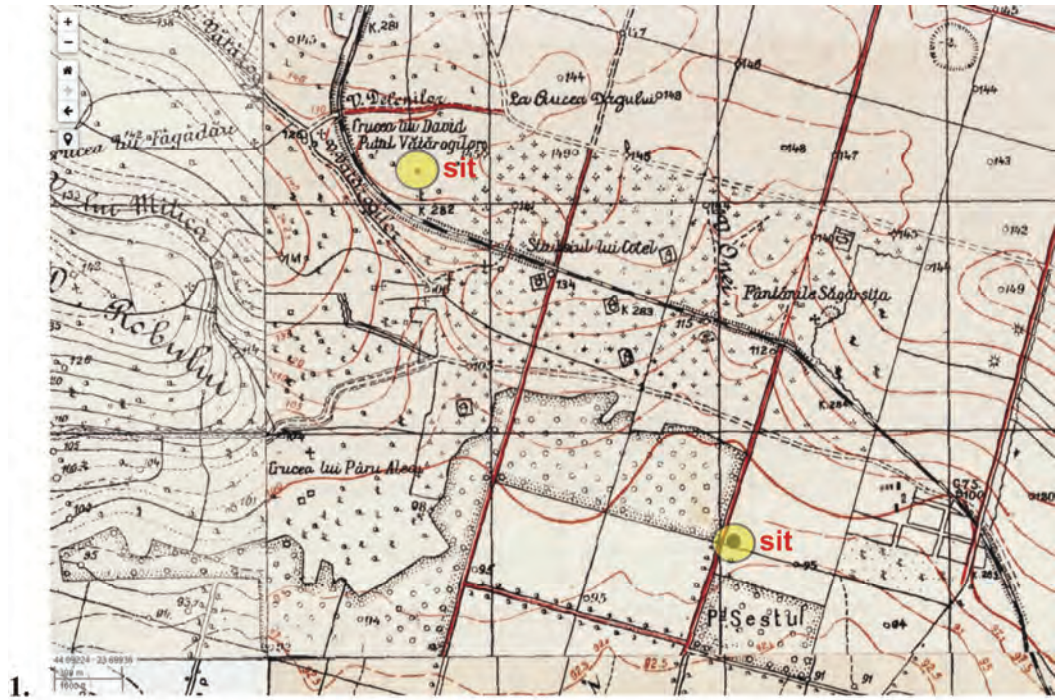
3.

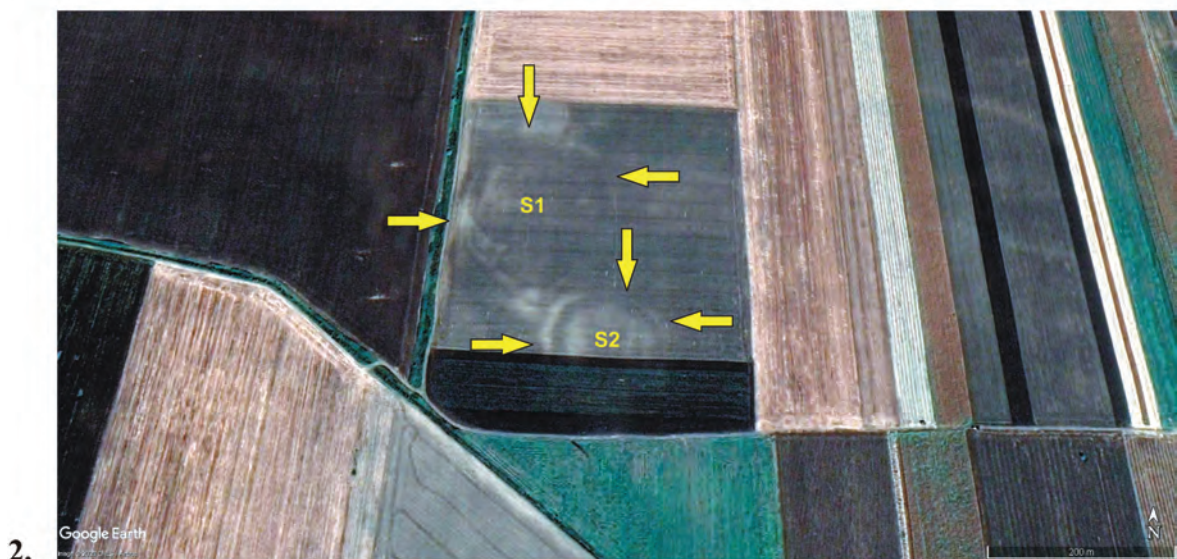
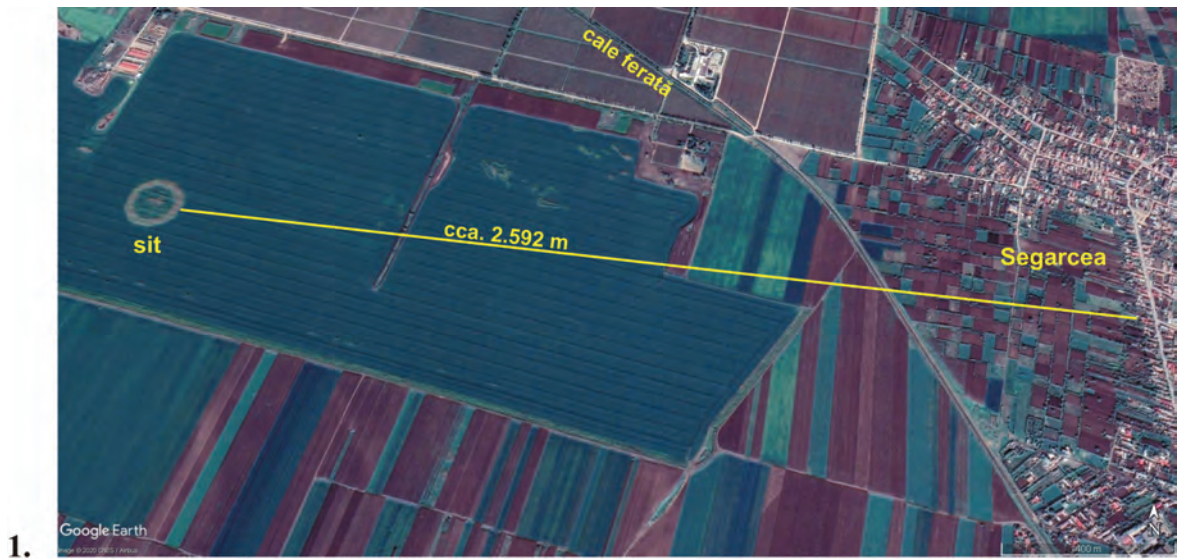
Planșa 40.

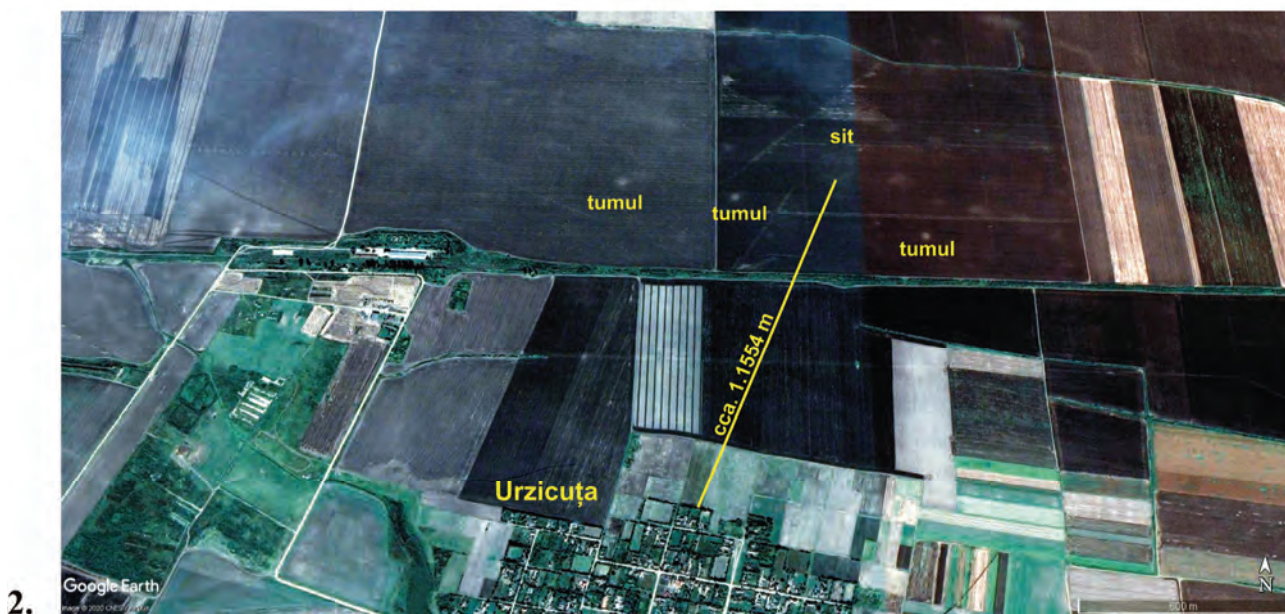
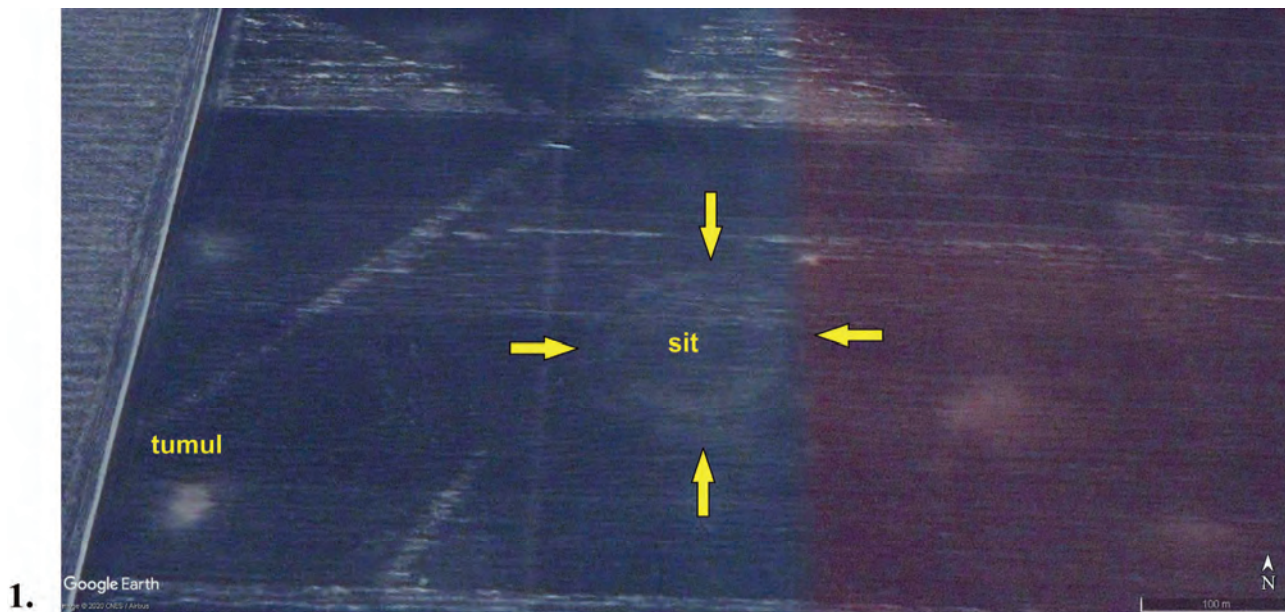
Planșa 41.

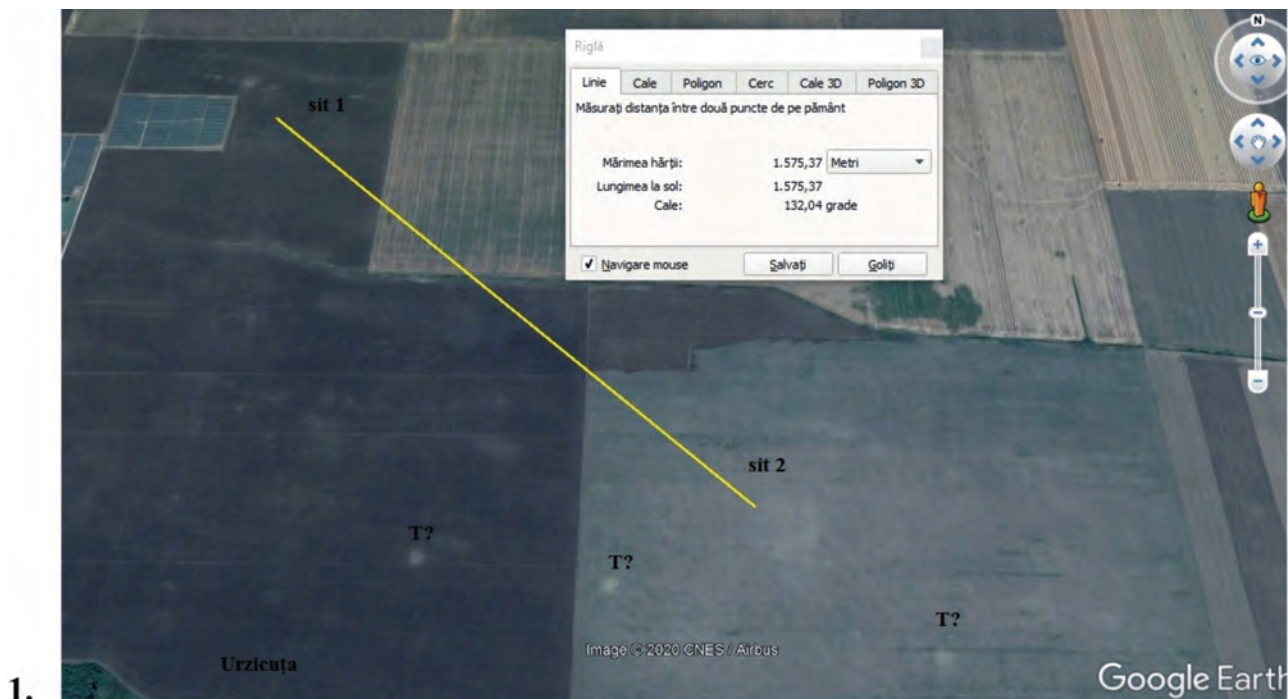
Planșa 42.

Planșa 43.

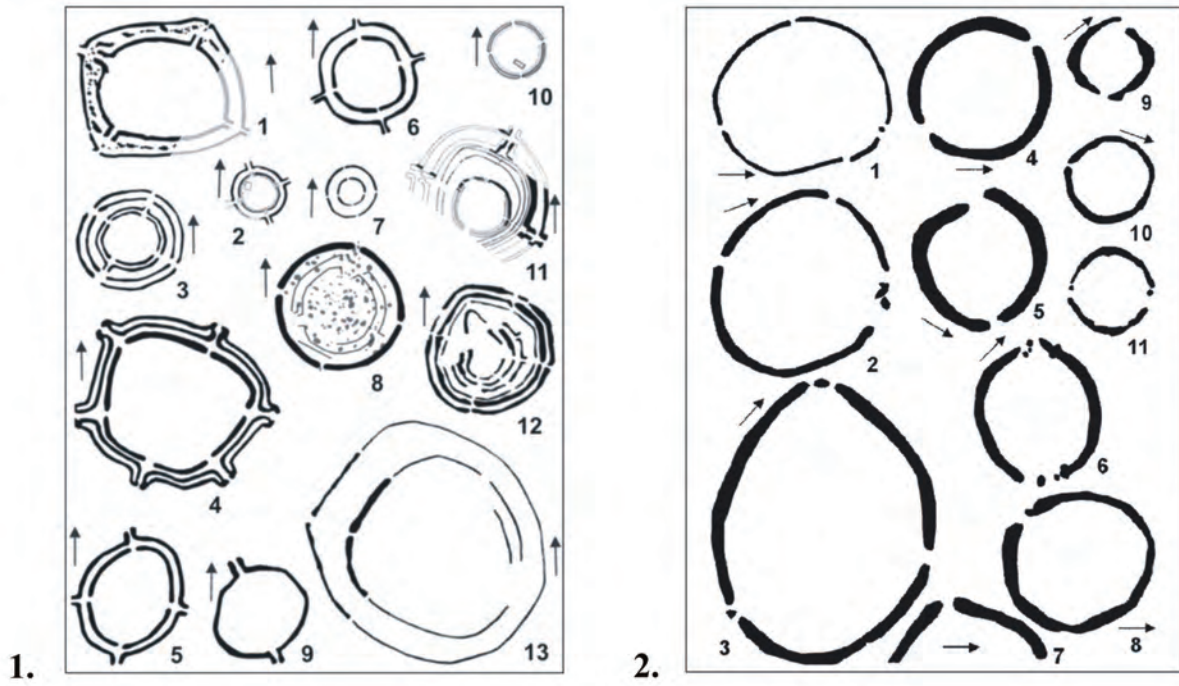
Planșa 44.

Planșa 45.

Planșa 46.

Planșa 47.